

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DE ORMAN KAYNAKLARI ÜZERİNDEKİ
EKOTURİZM FAALİYETLERİNİN HUKUKSAL VE
YÖNETSEL AÇIDAN İNCELENMESİ**

Duygu DOĞAN

**Orman Mühendisliği Anabilim Dalı
Ormancılık Politikası ve Yönetimi Programı**

Danışman

Yard. Doç. Dr. H. Tezcan YILDIRIM

II. Danışman

Prof. Dr. Yusuf GÜNEŞ

Haziran, 2015

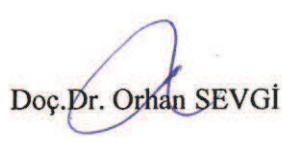
İSTANBUL

Bu çalışma 16.06.2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Orman Mühendisliğı Anabilim Dalı, Ormancılık Politikası ve Yönetimi Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

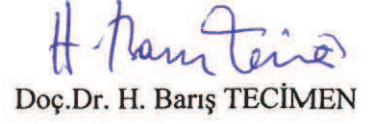
Jüri Üyeleri

Yrd.Doç.Dr. H. Tezcan YILDIRIM
(Danışman)

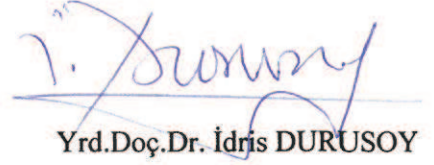
Doç.Dr. Orhan SEVGİ

Doç.Dr. H. Barış TECİMEN

Yrd.Doç.Dr. Taner OKAN

Yrd.Doç.Dr. İdris DURUSOY

ÖNSÖZ

Bilim yolunda farkındalığın yanı sıra, hayatı anlamlandırmak adına bana uzun, zor ve umut dolu bir yol açan değerli hocam merhum Prof. Dr. A. Uçkun Geray'a sonsuz minnetimle başlamak isterim. Kendisinin açtığı bu yolda emin adımlarla yürümeye devam ediyorum; çünkü her duraksadığımda araştırmalarımaya yeni bir bakış açısı getiren değerli hocam Prof. Dr. Yusuf Güneş ile yıllar sonra kaldığımız yerden bilimle mücadelemize yeniden başlamış bulunmaktayız. Bu iki değerli bilim insanı karşısında teşekkürlerim yetersiz kalsa da çalışmalarımaya yapmış oldukları katkılarından dolayı minnetlerimi sunmak isterim.

Yoğun iş temposuna rağmen uzun bir aradan sonra danışmanlığımı kabul eden ve değerli fikirlerini esirgemeyen Yard. Doç. Dr. H. Tezcan Yıldırım'a teşekkür ederim.

Yeniden başlamış olduğum mücadelemde bir an olsun tereddüt etmeden bana güvenen ve desteğini esirgemeyen değerli hocalarım, Doç. Dr. H. Barış Tecimen ve Yard. Doç. Taner Okan'a ayrı bir paragraf açmak ve bana verdikleri değerli önerileri sebebiyle ayrıca teşekkür etmek isterim.

Çalışmalarım boyunca bana inancını bir an olsun kaybetmeyen annem Meral Doğan ve babam Fazıl Doğan'a her zaman yanımda oldukları için teşekkür ederim. En yoğun şartlarına rağmen desteğini asla esirgemeyen değerli kuzenim ve editörüm Atak Ayaz'a ve sonsuz enerjisi ile yaşama sevincim olan Duru Doğan'a teşekkür ederim. Hiç bitmeyen desteği ile her an yardımına koşan Fatih Taşkiran'a teşekkür ederim. Hayatımın en anlamlı döneminden geçerken, beni asla yalnız bırakmayan değerli arkadaşım Seyitbali Yağmur'a teşekkür ederim.

Çalışmamın, yeni başlangıç yapmak isteyen, umudunu asla kaybetmeyen tüm insanlığa yarar sağlaması dileklerle...

Haziran, 2015.

Duygu DOĞAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ	vi
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY	x
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL KISIMLAR	4
2.1. TURİZM KAVRAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	4
2.2. TURİZM HUKUKUNUN VE YÖNETİMİNİN GELİŞİMİ.....	18
2.2.1. Anadolu’da Cumhuriyet Öncesi Dönemde Turizm Hukuku ve Yönetiminin Gelişimi.....	18
2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Turizm Hukuku ve Yönetiminin Gelişimi.....	19
2.2.2.1. Planlı Dönem Öncesi Turizm Hukuku ve Yönetimi.....	19
2.2.2.2. Planlı Dönem Sonrası Turizm Hukuku ve Yönetimi.....	20
2.3. TURİZM HUKUKU VE MEVZUATININ GELİŞİMİ	25
2.3.1. 1982 Anayasası’nda Turizm	25
2.3.2. Diğer Yasa, Tüzük ve Yönetmeliklerde Turizm	25
2.4. EKOTURİZM KAVRAMI VE TEMEL BİLGİLER	30
2.4.1. Ulusal ve Uluslararası Literatürde Ekoturizm.....	30
2.4.2 Ekoturizm Kavramı	31
2.4.3. Orman, Ekoturizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi	33
2.4.4. Ekoturizm Ekoloji İlişkisi	36
2.4.4.1 Habitat Parçalanması	37
2.4.4.2. Habitat Yok Olması.....	37
2.4.4.3. Deniz Habitatlarının Yok Olması.....	37
2.4.4.4. Doğal Kaynaklar İçin Rekabet.....	37

2.4.4.5. İşgalci Türlerin Ekosisteme Girmesi.....	38
2.4.4.6. Hayvanlar Üzerinde Baskılar	38
2.4.5. Orman, Turizm ve Ekoturizm İlişkisi	40
3. MALZEME VE YÖNTEM	47
4. BULGULAR	49
4.1. EKOTURİZMİN HUKUKSAL VE YÖNETSEL TEMELLERİ.....	49
4.1.1. Uluslararası Hukuk.....	49
4.1.1.1. Ulusal, Bölgesel ve Yerel Yönetimlere Yönelik Hukuksal ve Yönetsel Hükümler	51
4.1.1.2. Özel Sektöre Yönelik Hukuksal ve Yönetsel Hükümler	54
4.1.1.3. STK'lara, Toplum Temelli Organizasyonlara, Akademik Kurumlara ve Araştırma Enstitülerine Yönelik Hukuksal ve Yönetsel Hükümler	56
4.1.1.4. Hükümetlerarası Organizasyonlar, Uluslararası Finansal Enstitüler ve Kalkınma Yardım Ajanslarına Yönelik Hukuksal ve Yönetsel Hükümler.....	57
4.1.1.5. Yöre Halkı ve Yerli Topluluklara Yönelik Hukuksal ve Yönetsel Hükümler.....	58
4.1.2. Ulusal Hukuk	58
4.2. EKOTURİZM HUKUKUNUN GELİŞİMİ.....	60
4.2.1. Dünyada Ekoturizm Hukukunun Gelişimi.....	60
4.2.2. Türkiye'de Ekoturizm Hukukunun Gelişimi	66
4.3. EKOTURİZM YAKLAŞIMLARI, TÜRLERİ, ALANLARI VE EKOTURİZM FAALİYETİNDE BULUNAN KİŞİLER.....	74
4.3.1. Ekoturizm Yaklaşımları	74
4.3.2. Ekoturizm Türleri ve Ekoturizm Yapılan Alanlar	76
4.3.3. Ekoturizm Faaliyetinde Bulunan Kişiler.....	84
4.3.4. Ekoturizm Tesisleri	86
4.3.4. Seyahat Acenteleri ve Tur Operatörleri	87
4.4. EKOTURİZM YÖNETİMİ, YATIRIMLARI VE İŞLETMELERİ.....	89
4.4.1. Ekoturizm Planlaması ve Yönetimi	89
4.4.2. Ekoturizm Yatırımlarının Belgelendirilmesi ve Nitelikleri	92
4.4.3. Turizm Yatırımı ve İşletmesi Belgesi	95
4.4.4. Sınıflandırma ve Kriterleri	97
4.4.5. Belge İptali	98
4.4.6. Denetim, Görev, Yetki ve Sorumluluk	99
4.5. ORMAN ARAZİLERİNİN EKOTURİZM AMAÇLI KULLANIMI.....	102
4.5.1. Orman Arazilerinde Ekoturizm Faaliyetlerinin Hukuksal Boyutu	103
4.5.1.1. Tahsis Şekilleri.....	109

4.5.1.2. ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) Yükümlülüğü, İzleme ve Kontrol.....	109
4.5.1.3. Ekoturizm Marka, Etiket, Ürün Teşvikleri ve Bunların Korunması	111
4.5.1.4. Uluslararası, Yerel ve Ulusal Düzeyde Sürdürülebilir Ekoturizm Planlaması, Politikası ve Programları	111
4.5.1.5. Doğal Parkların ve Korunan Alanların Kullanımı, Planlanması ve Ekoturizm Amaçlı Yönetilmesi	112
4.5.1.6. Ürün Geliştirme, Pazarlama ve Ekoturizmin Teşviki ve Pazarlaması.....	116
4.5.2. Orman Arazilerinde Ekoturizm Faaliyetlerinin Yönetimsel Boyutu	117
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	121
KAYNAKLAR	125
ÖZGEÇMİŞ.....	133

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2.1: Dünya Nüfusu Bilgisi (UNWTO, 2014).	10
Şekil 2.2: 2030'a Doğru Turizm; Güncel Durum ve Beklentiler (UNWTO, 2014).....	11
Şekil 2.3: Sürdürülebilir Turistik Gelişmenin Sihirli Beşgen Piramidi (Selimoğlu, Ö., 2014, s.4'ten aktarımla, Müller, 1994).	14
Şekil 2.4: Sürdürülebilir Turizm Genel Süreci (Selimoğlu, 2004).	16
Şekil 2.5: Ekoturizmin Sürdürülebilirlik Kavramı ile İlişkisi, (Wood, M. E, 2002).	35
Şekil 2.6: Sürdürülebilir Turizm Çeşidi Olarak Ekoturizm (Alampay ve Libosada, 2003).	36
Şekil 2.7: Canlı Çeşitliliği (Biyolojik Çeşitlilik) Kaybı ve Ekoturizm (Gössling, 1999).	40
Şekil 2.8: Ormanın Ana Fonksiyonları, Dağılımı ve Oranları	42
Şekil 2.9: Ekoturizm ve Turizm Türleri Arasındaki Yeri. (Akgün, (2009)'dan aktarımla Page ve Dowling, 2002).	43
Şekil 2.10: Ekoturizmin Turizm Pazarındaki Yeri (UNWTO, 2001).	44
Şekil 4.1: Dünya'da Ekoturizm Yapılan Alanlar (Selimoğlu, 2004).....	77
Şekil 4.2: Turizmi Çeşitlendirme Projesi, Alternatif Turizm Türleri (Erdoğan, 2003).	78
Şekil 4.3: Türkiye'de Yayla Turizmi Yapılan Bölgeler (KTB, 2014).	80
Şekil 4.4: Ekoturizm Planlamasının Unsurları (Demir ve Çevirgen, 2006).	91
Şekil 4.5: Ekoturizm Yönetim Modeli.....	118

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 2.1: Farklı Turizm Tarzları ve Turizm Faaliyetlerinin Aşamaları (Bramwell, 2004).	13
Tablo 2.2: Dokuzuncu Kalkınma Planına göre Turizm Hedefleri (DPT, 2006).	23
Tablo 2.3: Turizmde Gelişmeler ve Hedefler (Kalkınma Bakanlığı, 2013).	24
Tablo 2.4: Ekoturizm Tanımları (Rahemtulla ve Wellstead, 2001).	31
Tablo 4.1: Ekoturizm Tipleri (Dey ve Sarma, 2006).	76
Tablo 4.2: Türkiye’de Su Altı Dalış Yapılan Alanlar (KTB, 2014).	84

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklama
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FAO	: Food and Agriculture Organization of the United Nations (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
KB	: Kalkınma Bakanlığı
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
OSBAK	: Orman ve Su İşleri Bakanlığı
UNEP	: United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNWTO	: United Union World Tourism Organization (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)
TIES	: The International Ecotourism Society (Uluslararası Ekoturizm Derneği)
WES	: World Ecotorism Summit (Dünya Ekoturizm Zirvesi)

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE ORMAN KAYNAKLARI ÜZERİNDEKİ EKOTURİZM FAALİYETLERİNİN HUKUKSAL VE YÖNETSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

Duygu DOĞAN

İstanbul Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman : Yard. Doç. Dr. H. Tezcan YILDIRIM

II. Danışman : Prof. Dr. Yusuf GÜNEŞ

Ekoturizm genel anlamda turizm faaliyetinin bir alt türü olup doğal hayatla ve doğal kaynaklarla uyumlu sürdürülebilir bir turizm faaliyetini ifade etmektedir. Ekoturizm gerek uluslararası düzeyde ve gerekse ulusal düzeyde yeni ortaya çıkmış bir faaliyettir. Politika, yönetim ve hukuk metinlerine girişi de aynı şekilde son derece yenidir.

Uluslararası düzeyde ekoturizm en geniş katılımı ve yaygın etkisi ile ilk kez, 2002 tarihli Quebec Ekoturizm Zirvesi ile dünya gündemine gelmiş ve alınan kararlar bir Ekoturizm Deklarasyonu ile ilan edilmiştir. Gerek ekoturizm yönetimi ve gerekse ekoturizm hukuku bakımından temel ve önemli hükümlerin yer aldığı söz konusu zirve Deklarasyonu, bir anlamda ekoturizmin temeli ve hatta anayasası olarak nitelendirilebilir.

Ulusal düzeyde ise ekoturizm ilk kez, 9. Kalkınma Planı’nda yer almıştır. Ancak, ekoturizmin genel anlamda turizm faaliyetinin bir alt türü olması nedeniyle, niteliğine uyduğu ölçüde, daha önceki kalkınma planlarında da kendine yer bulduğunu belirtmek gerekir. Benzer şekilde hukuksal temeli bakımından da ekoturizm kavramı ilk olarak 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8. maddesinde yer almış ise de, niteliğine uygun olduğu ölçüde, ilgili sair mevzuatta daha önceden beri yer bulmuştur. Fakat birçok niteliği bakımından mevcut mevzuat ve yönetsel metinler günümüz ihtiyacını karşılamaktan son derece uzaktır.

Ülkemizde orman arazileri üzerinde ekoturizm faaliyetinin idari ve hukuksal temelleri ise henüz tam anlamıyla açıklığa kavuşturulmamıştır. Çalışma, hukuki anlamda oluşan boşlukların giderilmesi için öneriler geliştirmeyi ve Türkiye’de yerellik ilkesi gözetilerek “Ekoturizm Yönetim Modeli” oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda, çalışmanın temel amacı, ekoturizm kavramının idari ve hukuksal temellerini ortaya koymak, hükmü bulunmayan konularda öneriler geliştirmek ve alternatif bir ekoturizm yapısı ortaya koyarak mevcut mevzuatın güncellenmesi amacıyla önerilerde bulunmaktır.

Çalışma, Türkiye’de ekoturizm hukuku kapsamında yer alan yasal boşluklara öneriler ve Türkiye’de Ekoturizm Yönetim Modeli oluşturularak sonlandırılmıştır. Buna göre; ekoturizm yönetim modeli uygulamalarında karar mercilerinin yetki alanları sınırlandırılmalı, ekoturizm faaliyetinden etkilenecek her kademenin etki ve fayda düzeyi eşitlenmeli, uygulanacak olan hukuki ve yönetsel modelde; yerellik, katılımcılık, sürdürülebilirlik, iktisadilik gözetilmelidir bulgularına ulaşılmıştır.

Haziran, 2015, 144 Sayfa.

Anahtar kelimeler: Ekoturizm, Ekoturizm Hukuku, Ekoturizm Yönetimi, Sürdürülebilir Turizm, Ekoturizm Faaliyetleri, Orman Alanları, Ekoturizm Planlama Modeli.

SUMMARY

M.Sc. THESIS

LEGAL AND ADMINISTRATIVE ANALYSIS OF ECOTOURISM ACTIVITIES ON FOREST RESOURCES IN TURKEY

Duygu DOĞAN

İstanbul University

Institute of Graduate Studies in Science and Engineering

Department of Forest Engineering

Supervisor : Yard. Doç. Dr. H. Tezcan YILDIRIM

Co-Supervisor : Prof. Dr. Yusuf GÜNEŞ

Ecotourism in general is a subbranche of tourism concept and has a meaning of a tourism activity in harmony with natural life and natural resources in a sustainable manner. Ecotourism, at both international and national level, has been assigned as a newly emerged tourism activities. It has just recently been entered into political, administrative and legal documents.

At international level, ecotourism came to public agenda for the first time with the Quebec Ecotourism Summit held in 2002 Canada attracting widely participants from all over the world and the decision made by the delegations of the Summit have been declared as Quebec Ecotourism Declaration. That Declaration, having significant legal provisions about both ecotourism management and ecotourism laws, is to be considered as a fundamental document and its constitutions in a sense.

At national level ecotourism was put into 9th. Country Development Plan for the first time. On the other hand, since ecotourism is considered as a subcategory of the tourism activities in general, provisions placed into former country development plans have been considered as including ecotourism activities as long as it is appropriate for it. Similar to that, legal basis of ecotourism activities can be traced back to the article 8 of the Law on Tourism Encouragement, No: 2634 and relevant other laws are also applicable for ecotourism as long as it is appropriate for its characteristics. But, actual

legal provisions and administrative documents are far from meeting the expectation of present day ecotourism activities.

On the other hand, legal and administrative basis of ecotourism activities have not yet been investigated satisfactorily in Turkey. This study is significantly important in this respect as well.

In light of the above summary information the purpose of this study is to investigate legal and administrative basis of ecotourism activities, to make recommendations about the issues not provisioned in current legislation, to develop alternative administrative structure for ecotourism and to update present legislation.

In the first part of the study tourism laws and administration and their developments have been investigated; in the second part the concept of ecotourism and its legal and administrative development have been studied; following that legal basis of ecotourism activities have been explained and in the last section the possibilities of ecotourism investment in forestlands and its legal and administrative basis have been discussed. Then the study has ended conclusion and recommendations about ecotourism administration and its legal basis.

June, 2015, 144 Pages.

Keywords: Ecotourism, Ecotourism Law, Ecotourism Management, Sustainable Tourism, Forest Areas, Ecotourism Management Plan.

1. GİRİŞ

Ekoturizm kısaca doğa turizmi ya da doğal hayatla uyumlu sürdürülebilir turizm faaliyeti olarak ifade edilebilir. Genel anlamda ise ekoturizm; turizm faaliyetinin bir alt türü olarak ifade edilirken, doğal hayatla uyumlu olduğu ve sürdürülebilirlik ilkesine göre bir faaliyet olması gerektiği söylenebilir.

Ekoturizmin hukuksal temeli denince, bir ekoturizm faaliyetinin hangi temel niteliklerinin mevzuatta yer alması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu niteliklerin bazıları var olan mevzuatta ya da geçerli hukukta yer alırken diğerleri henüz mevzuata girmemiş ve bir anlamda bu konuda bir hukuk boşluğu oluşmuştur. Bu çerçevede, yürürlükte olan hukukun, bahsedilen eksiklikleri de içerecek şekilde güncellenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Ekoturizm hukukunun ulusal boyuttaki gelişimi yeni olmasına rağmen uluslararası hukuktaki gelişimi son derece dikkat çekici boyutlardadır. Özellikle 2002 Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde ele alınan, üzerinde mutabık kalınan ve Quebec Ekoturizm Zirvesi Deklarasyonu'nda yer alan temel düzenlemeler, ekoturizm hukukunun ulusal hukuk sistemlerinde sahip olması gereken temel unsurlarına ışık tutması bakımından son derece önemlidir. Bu anlamda Quebec Deklarasyonu, ekoturizm hukukunun inşasında mihenk taşıdır diyebiliriz.

Quebec Deklarasyonu'nda (WES, 2002) ele alınan temel konular; uluslararası ve ulusal düzeyde sürdürülebilir ekoturizm planlaması, politikası ve programları; ekoturizm politikalarının sürdürülebilir kalkınma planlarıyla bütünleştirilmesi; arazi kullanım planlaması; korunan alanların kullanımı arasındaki denge olarak sıralanmıştır. Deklarasyonun ayrıntılarına bakıldığında ise; ekoturizm kalkınma ajansları programları ve onların ilgili yatırımlarının finansmanındaki roller; ekoturizm konusunda insan kaynakları geliştirme planları; yönetmelik, kurumsal sorumluluk ve bunların hukuksal çerçevesi, mevzuat; ekoturizm faaliyetleri hakkında normlar ve diğer düzenlemeler olarak sıralanmaktadır.

Quebec Deklarasyonu'nun ekoturizme getirdiği öneriler anlamında vurguladığı diğer hususlar ise; gönüllülük ve kendi kendini yönetme; sertifikasyon, akreditasyon ve ekoetiketler; uluslararası ve hükümetler arası rehber, ilkeler ve hukuksal kurallar; farklı paydaşların gönüllülüğü; ürün geliştirme, pazarlama ve ekoturizmin teşviki, sürdürülebilir ürün üretiminin desteklenmesi, özellikle biyosfer rezervlerde ve korunan alanlarda ürün geliştirme için çoklu paydaş işbirliği; pazar araştırmaları, pazarlama teknikleri ve özendirme metotları; ekoturizm etiği oluşturma, tüketiciler için çevresel eğitim; küçük ekoturizm işletmeciliği için pazarlama ve işbirliği gibi konular olmaktadır. Bunlara ek olarak ekoturizmin ekonomik, ekolojik ve sosyal maliyet ve faydalarının ölçümü; korumaya katkısı; ekoturizmin aktüel ve muhtemel çevresel ve sosyokültürel etkilerinin değerlendirilmesi; önceden uyarı ilkesinin ve tedbirinin uluslararası, ulusal, bölgesel düzeyde alınması; araştırma gerekliliği ve uyarlanabilir yönetim sistemleri gibi konular; mahalli halkın ve yerli halkların ekoturizm kalkınma ve gelişme sürecine, ekoturizm faaliyetlerinin yönetim ve izlenmesi ve bunlardan elde edilen faydanın paylaşılmasına dahil edilmesi ve güçlendirilmesi de Quebec Deklarasyonu'nun vurguladığı konular arasında yer almaktadır.

Diğer yandan, ekoturizm paydaşları da ele alınan bir başka önemli konudur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, ekoturizmi ilgilendiren tüm sektörler, ilgi grupları ve sorumlu kurum ve kuruluşlar ve bunların ekoturizm faaliyetindeki yeri de ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede, hükümetler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel dernek vb. kuruluşlar, üniversiteler ve araştırma kurumları ve enstitüleri, hükümetler arası organizasyonlar, uluslararası finans kuruluşları, kalkınmaya yardımcı ajanslar ve yerel toplumlar temel ekoturizm paydaşları olarak ele alınmıştır.

Ekoturizm faaliyetlerinin idari yapısı incelendiğinde ise genel anlamda turizm yönetimi ile ekoturizm faaliyetinin kendine mahsus nitelikleri dikkate alındığında, olması gereken kendine özgü bir idari yapı karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, ekoturizm faaliyetinin yönetsel yapısı, yetkili ve sorumlu kamu idaresi, ekoturizm faaliyetinde bulunan kurumlar ve şirketler, tur operatörleri, tesisler, vb. akla gelmektedir.

Orman alanları üzerinde ekoturizm faaliyetlerinin hukuksal yapısı bölümünde ise bu faaliyetlerin, ekoturizm kavramının alt başlığı olduğu kabulü ile yürürlükte olan orman ve turizm mevzuatının bu kavramlara yer verme oranları yer almaktadır. Bunun yanı sıra yürürlükte olan mevzuatta yer almayan fakat yer alması gereken hukuksal düzenlemelerin de ortaya konulması bu çalışmanın hedeflerinden birisidir.

En genel hatlarıyla bu çalışmanın amacı, ekoturizm kavramının başlı başına bir turizm faaliyeti olarak ele alınması, bu faaliyetin yapılacağı orman alanları, ekoturizm yatırımcıları, yönetsel yetki ve sorumluluk paylaşımı, ekoturizm tesisleri, yöre halkı ve bileşenlerin ekoturizm faaliyetine katkısı, ekoturizmin çevresel etkisinin ve sosyokültürel etkisinin değerlendirilmesi, denetim, izleme ile ortaya çıkan menfaat ve faydanın paylaşımı konularını analiz ederek Türkiye Ekoturizm Yönetim Modeli'ni geliştirmek ve Ekoturizm Mevzuatı oluşturulmasına önerilerde bulunmaktır.

2. GENEL KISIMLAR

2.1. TURİZM KAVRAMI ve SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Turizm kavramının Türkiye’de ulaşılan en eski ve genel tanımı, Eralp (1983) tarafından “toplumların güven içerisinde bir yerden diğer bir yere gidebilmesi amacıyla gezme eylemi” olarak yapılmıştır. “Tarihsel sürece bakıldığında ise 17. yy’da bilim ve sanat alanındaki gelişmelerin turizm kavramının ilk oluşumuna uygun ortam sağladığı görülmektedir. Bir taraftan Rönesans hareketleriyle meydana gelen sanatsal ve bilimsel eserlerin merak uyandırması; diğer yandan kurulan imparatorlukların büyüklüklerinin simgesi olan yapıların inşa edilmesinin uyandırdığı ilgi gezme eyleminin temelini oluşturmuştur. Burada altı çizilmesi gereken önemli nokta bu eyleme katılanların sanat, bilim ve siyaset alanlarına özel ilgi duymaları ya da uğraş vermeleridir. Böylece “tur” kelimesi bu seyahatleri karşılayan kelime olurken; o dönemde Paris ve diğer sanat merkezlerine ziyareti içermekteydi. Sonrasında “tur” sözcüğü İngiltere’den Kıt’a Avrupası’na yapılan seyahatler olarak tanımlanmaya başlanmıştır: Çünkü bu merkezlere diğer bölgelerden gelen insanlar göç ettikleri halde sadece İngiltere’den gelenler bir süre kalıp ülkelerine geri dönmekteydiler. İngiltere’den Kıt’a Avrupasına gelen “OKUMUŞLAR” a sonraları soyluların katılmasıyla “tur” kelimesi içerik ve anlam değiştirerek “turizm” kavramı olarak kullanılmaya başlanmıştır.” (Eralp,1983: s. 7-9).

Turizm kavramının kelime anlamı Latince “tornus” sözcüğüne dayanmaktadır. Tornus anlam olarak, dönme hareketini ifade etmektedir. İngilizce’deki "touring" kelimesi ile "tour" kelimesi de aynı sözcük kökünden türemiştir. "Tour" dairesel bir hareketi, bazı site ve yörelerin ziyaretini, iş ve eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme hareketini ifade eder. "Touring" deyimini ise zevk için yapılan, eğitsel ve kültürel özellik gösteren seyahatler için kullanılır. Özetle "tour" hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa ya da uzun süreli seyahatleri ifade etmektedir (Eralp,1983: s. 7-9).

Kelime anlamının dışında bir etkinlik olarak turizmin tanımı ise Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından yapılmıştır. Buna göre turizm, sürekli kalışa dönüşmemek ve

gelir getirici hiçbir uğraşta bulunmamak şartı ile bireylerin geçici süre konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümü olarak tanımlanmıştır (WTO, 2014).

Dünyadaki dengeler, yaşama alışkanlıkları, bir yandan turizm tanımının evrilmesine yol açarken, diğer yandan tarif edilen turizm çeşitli ölçütlerle değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu ölçütlerin en önemlilerinden birisi de “sürdürülebilirlik”tir.

Küreselleşme kavramıyla özdeşleşen yeni dünya düzeni; insan hakları, demokrasi, çevre sorumluluğunun gelişmesi temeline dayanmaktadır. Ekolojik düşünce, çevreden ekonomiye, siyasetten kültüre kadar yaşamın her alanında egemen olurken, çevre sağlığı bir lüks değil, sağlıklı bir ekonominin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Dünya kaynaklarından alabildiğince yararlanmayı öngören tüketime dayalı “Savurgan Dünya Görüşü” yerini, artan nüfus ve tüketim nedeniyle bu kaynakların korunmasını öngören “Sürdürülebilir Dünya Görüşü”ne bırakmıştır (Özbey, 2002; s.135). Sanayi devrimi ile birlikte doğal ortam içerisindeki madenler ve fosil yakıtlar başta olmak üzere doğal kaynaklar tüketimi hızlanmıştır. Dünya nüfusunun hızla artması kent ve altyapı alanlarının, tarımsal alanları kaplayacak ölçüde genişlemesi, gıda üretiminin azalmasına yol açmaktadır. Daha az alanda daha çok üretim amaçlayan yeşil devrimin sonucu, kullanılan gübre ve tarımsal ilaçlar toprağın doğal yapısını bozmakta ve verimlilik ömrünün kısalmasına yol açmaktadır; bu durum insanları ikincil bir geçim kaynağı bulma arayışına itmiştir (Akşit, 2007; s.441).

Sürdürülebilirlik adına dünyada meydana gelen gelişmeler sırasıyla aşağıda belirtilmiştir (Geray, 2004; s.25; Özmehmet, 2012).

- 1972, Stockholm Konferansı: Çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunun ilk kez tartışıldığı Birleşmiş Milletler Konferansı, 113 ülkenin katılımı ile Haziran 1972’de Stockholm’da düzenlenmiştir. Bu uluslararası konferans, çevresel ve ekolojik sorunların küresel boyutu ve kapsamı bakımından bir dönüm noktası olmuş; ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını vurgulayan ilkelerin geliştirilmesi ile, birçok ülkenin çevre politikalarını etkilemiştir.
- 1987, Ortak Geleceğimiz Raporu (Bruntland Raporu); BM’nin, 1987 yılında yayınladığı Bruntland Raporunun “Ortak Geleceğimiz” başlıklı bölümünde

çevre konuları ile ilgili bir strateji belirlenmiş ve “sürdürülebilirlik” kavramı Gro Harlem Brundtland tarafından tanımlanmıştır. Buna göre sürdürülebilirlik; günümüz neslinin ihtiyaçlarını doyuma ulaştırırken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını doyurma şanslarını tehlikeye atmamak olarak belirlenmiştir.

- 1992, Rio Zirvesi; Brundtland Raporunun ardından 1992 yılında BM tarafından Rio Deklarasyonu yayınlanmış, bu deklarasyon, sürdürülebilirlik kavramının gelişmesi ve doğal kaynakların yönetilmesinde son derece önemli bir mihenk taşı olmuştur. Bu raporda yer alan ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği ile ilgili olan konular özetle aşağıda sıralanmıştır:
  - 1- İnsanoğlu sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde bulunmaktadır. Doğayla uyumlu, sağlıklı ve üretken bir yaşama hakları vardır.
  - 2- Devletler, Birleşmiş Milletler Tüzüğü ve uluslararası kanun ilkeleriyle uyumlu olarak kendi çevresel ve kalkınmacı politikaları izinde kendi kaynaklarını kullanma egemen hakkına ve yargı alanları veya kontrolleri dâhilindeki faaliyetlerin diğer devletlerin çevresine veya ulusal yargı alanı sınırları ötesindeki alanlara zarar vermemesini sağlama sorumluluğunu taşımaktadırlar.
  - 3- Kalkınma hakkı, şimdiki ve gelecek nesillerin kalkınmacı ve çevresel ihtiyaçlarını eşitlikçi bir şekilde karşılamaya yönelik olarak kullanılmalıdır.
  - 4- Sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek için, çevre koruma; kalkınma sürecinin bir olmazsa olmaz parçası olarak kabul edilmeli ve ondan ayrı olarak düşünülmemelidir.
  - 5- Kalkınmakta olan ülkelerin, özellikle en az kalkınmış ve çevresel olarak en savunmasız olanların özel durumları ve ihtiyaçlarına özel öncelik verilmelidir. Çevre ve kalkınma alanındaki uluslararası eylemler de ayrıca bütün ülkelerin çıkar ve ihtiyaçlarına işaret etmelidir.
  - 6- Devletler dünyanın ekosisteminin sağlığı ve bütünlüğünü muhafaza etmek, korumak ve restore etmek için küresel bir ortaklık ruhuyla işbirliğine gitmelidirler. Küresel çevresel bozulmaya farklı katkılar bakımından, Devletler ortak ancak farklılaştırılmış sorumluluklara sahiptir. Gelişmiş ülkeler, toplumlarının küresel çevreye yaptıkları baskılar ve yönettikleri teknolojiler ve finansal kaynaklar açısından sürdürülebilir kalkınmanın uluslararası takibinde üstlendikleri sorumluluğu kabul etmektedirler.

- 7- Sürdürülebilir kalkınmayı ve bütün insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesini sağlamak için, devletler sürdürülmeyen üretim ve tüketim örneklerini azaltmalı ve ortadan kaldırmalı ve uygun demografik politikaları teşvik etmelidirler.
- 8- Devletler bilimsel ve teknolojik bilgi değişimleri yoluyla ve teknolojilerin geliştirilmesi, adaptasyonu, yayılması ve transferine yeni ve yenilikçi teknolojileri dâhil etmek yoluyla sürdürülebilir kalkınma için içsel kapasite-inşasını güçlendirmek için işbirliğine gitmelidirler.
- 9- Çevresel konular en iyi şekilde ve bağlantılı düzeyde ilgili bütün vatandaşların katılımıyla idare edilebilir. Ulusal düzeyde, her bireyin toplumlarındaki zararlı malzeme ve faaliyetler hakkındaki bilgiyi içeren kamu yetkilileri tarafından düzenlenen çevreyle ilgili bilgiye uygun erişime ve karar verme süreçlerine katılma fırsatına sahip olmalıdır. Devletler bilgiyi yaygın bir şekilde kullanılabilir hale getirerek kamu farkındalığı ve katılımı cesaretlendirmeli ve kolaylaştırmalıdır.
- 10- Devletler etkili çevresel yasamayı kanunla düzenlemelidir. Çevresel standartlar, yönetim hedefleri ve öncelikler onların uygulanacağı çevresel ve kalkınmacı bağlamı yansıtmalıdır.
- 11- Devletler çevresel bozulma sorunlarına daha iyi işaret etmek için bütün ülkelerde ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmaya öncülük edecek destekleyici ve açık bir Uluslararası ekonomik sistemi teşvik etmek için işbirliğine gitmelidirler.
- 12- Devletler kirlilik ve diğer çevresel zararların kurbanları için sorumluluk ve tazminatla ilgili ulusal kanunlar geliştirmelidir. Devletler ayrıca kendi yargı alanlarındaki veya yargı alanlarının ötesindeki kontrolde gerçekleşen faaliyetlerin sebep olduğu çevresel zararın yan etkileri için sorumluluk ve tazminat bakımından daha ileri uluslararası kanunlar geliştirmek için çabuk ve belirlenmiş bir tarzda işbirliğine gitmelidirler.
- 13- Devletler ciddi çevresel bozulmaya sebep olan veya insan sağlığına zararlı olduğu bulunan her faaliyet ve maddeden diğer Devletlere geri gönderme ve transferi engellemek veya önüne geçmek için etkili bir şekilde işbirliğine gitmelidirler.

- 14- Ulusal yetkililer, kirleticinin prensipte kirletme maliyetini üstlenmesi gerektiği yaklaşımını göz önünde bulundurarak, kamu yararına gereken saygıyı göstererek ve Uluslararası ticaret ve yatırımı bozmadan çevresel maliyetlerin ve ekonomik araçların kullanılmasını içselleştirmeyi teşvik etmek için çaba göstermelidirler.
- 15- Ulusal bir araç olarak çevresel etki değerlendirmesi çevre üzerinde önemli bir yan etkiye sahip olma olasılığı olan ve yetkili bir ulusal makam kararına konu olan önerilmiş faaliyetler için üstlenilmelidir.
- 16- Devletler önemli bir çevresel ve sınır ötesi yan etkiden etkilenmesi mümkün Devletlere öncelikli ve uygun ihbarı sağlamalı ve o Devletlere iyi niyetle en erken aşamada danışmalıdır.
- 17- Kadınların çevresel yönetim ve kalkınmada hayati bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için onların tam katılımı gereklidir.
- 18- Dünya gençliğinin yaratıcılığı, idealleri ve cesaretleri sürdürülebilir kalkınmayı başarmak ve hepsi için daha iyi bir gelecek sağlamak amacıyla küresel bir ortaklığı ilerletmek için seferber edilmelidir.
- 19- Bilgileri ve geleneksel pratikleri nedeniyle yerli insanlar ve onların toplumları ve diğer yerel toplumların çevresel yönetim ve kalkınmada hayati bir rolleri vardır.
- 20- Baskı, hâkimiyet ve işgal altındaki insanların çevresi ve doğal kaynakları korunmalıdır.
- 21- Savaş, doğası gereği sürdürülebilir kalkınmayı yıkıcı özelliindedir. Devletler bu nedenle silahlı çatışma zamanlarında çevre için koruma sağlayan Uluslararası kanunlara saygı duymalı ve gerektiğinde daha ileri geliştirilmesinde işbirliğine gitmelidirler.

Yukarıda ilgili maddeleri sıralanan Rio Deklarasyonu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin var olan ve olası çevre problemlerine getirilebilecek en geniş kapsamlı öneri ve zorunlulukları getirmektedir. Bununla beraber çalışmamızın temelini oluşturan turizm ve ekoturizm kavramlarını sürdürülebilirlik açısından irdelememiz gerekliliğini göstermektedir.

“Rio konferansı sonunda Türkiye’nin de içinde bulunduğu 182 ülke tarafından “Agenda 21” imzalanarak bir eylem programı ortaya çıkarılmıştır. Burada sürdürülebilirlikle hedef olarak, tüm toplumsal oluşumlardaki kültür varlıklarının ve çevrenin korunması ile ekonomik etkinliklere önem verilmesi belirlenmiştir. Programda sürdürülebilir

gelişime önem veren tüm politik alanlarla ele alınmış olup; yoksullukla mücadele, nüfus politikası, ticaret, çevre, iklim ve enerji politikaları, arazi politikası ve finansal ve teknolojik işbirliği üzerine önemli bulgular irdelenmiştir. Agenda 21’de turizm doğrudan anılmamış olsa da, “sürdürülebilirlik” kavramı ile ekolojik, kültürel ve sosyal çevrenin korunması turizm politikası için bir reçete pozisyonunda olmuştur (Selimoğlu, 2004; s.3).

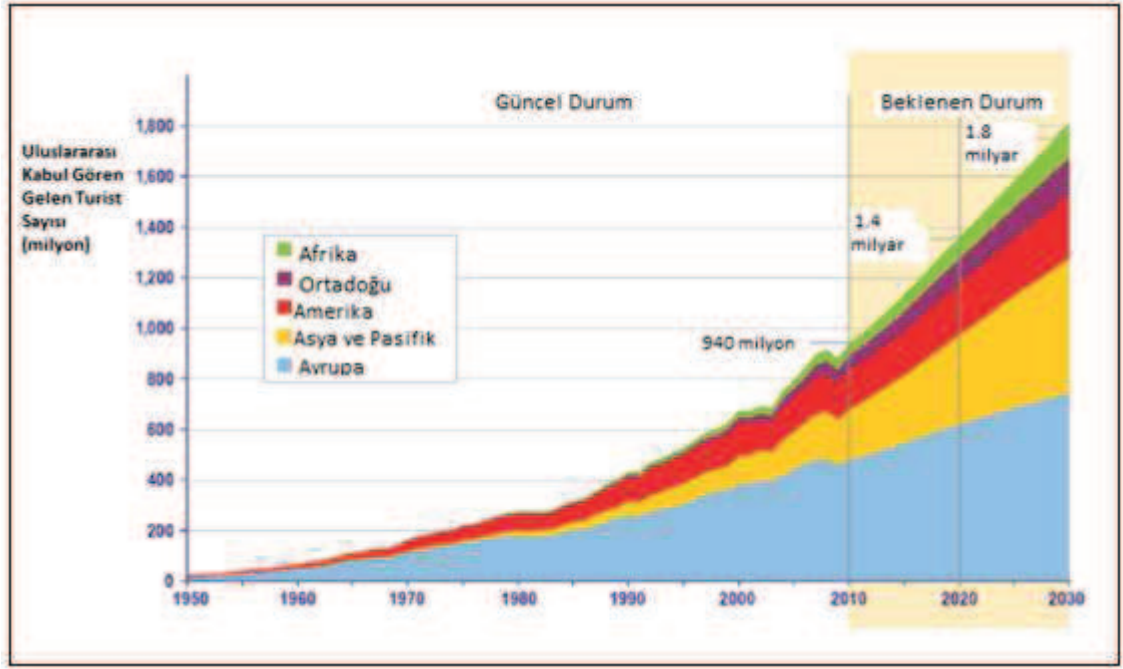
- 1996, Habitat II Zirvesi; 1976 yılında Vancouver’da yapılan ve kısa adı Habitat olan ilk BM İnsan Yerleşimleri Konferansı’nı takiben, Habitat II Zirvesi 3–14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda BM Sözleşmesi’nden esinlenilerek, herkes için yeterli konut ve kentleşmenin yaşandığı bir dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi konuları üzerinde müzakerelerde bulunulmuştur.
- 1997, Rio+5 Zirvesi; 1992 Rio Konferansı’nda alınan tarihi kararların, geçen beş yıllık süreç içinde nasıl ele alındığını ve bu kararların gerçekçiliğini ve uygulanabilirliğini değerlendirmek üzere, 1997 yılında New York’ta gerçekleştirilmiştir. BM Özel Oturumu olarak düzenlenen bu zirve sonucunda, Rio Konferansı’nın bekleneni ve olması gerekeni verememiş olduğu, bu nedenle daha somut girişimlerde bulunulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.
- 2002, Johannesburg Zirvesi; Rio Konferansı’nın son on yıllık değerlendirmesini ve ileriye dönük kalkınma stratejilerini belirlemek amacıyla, 26 Ağustos – 4 Eylül 2002 tarihleri arasında yapılmıştır. Bazı kaynaklarda Rio +10 olarak da adlandırılan bu zirvenin en önemli özelliği, zirveye gerek hazırlık gerekse toplantılar boyunca, toplumun tüm kesimlerinin katılımının sağlanmasına verilen önceliktir. Bu hedefin en büyük nedeni, sürdürülebilirliğin temel bileşenlerinden olan toplumun, daha önceki zirvelerden soyutlanması, hükümetler ve devlet düzeyinde yapılan katılımların istenen sonucu verememesidir. Bu noktadan yola çıkarak, hedef belirleme, strateji geliştirme ve karar alma aşamalarında aktif rol alan, toplumun her kesiminden katılımcıların yükümlülüklerini yerine getirmeyi sahiplenmesi amaçlanmıştır (Geray, 2004; s. 25; Özmehmet, 2012; Akesen ve diğ., 2003; s. 38).

Turizm ve sürdürülebilirlikten bahsedilirken en eski zamanlardan bu yana yerel ve ülkelerarası düzeyde tanımlanmaya çalışılan ve dünyadaki birçok insanın katılım gösterdiği bir etkinlik olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda turizm faaliyeti gösterme olasılığı bulunan dünya insanların, nüfus bilgilerinin sayısal verileri Şekil 2.1’de görülmektedir.

Şekil 2.1: Dünya Nüfusu Bilgisi (UNWTO, 2014).

Şekil 2.1 incelendiğinde dünya nüfusunun 2013 yılı itibariyle az gelişmiş ülkelerde 5,9 milyar, gelişmiş ülkelerde ise 1,2 milyar olmak üzere toplam 7,1 milyar olduğu görülmektedir. Bu noktada ise nüfus ile turizm arasındaki bağlantının anlaşılması amacıyla, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'nün verilerinden faydalanılmıştır. UNWTO'nun 2030'a Doğru Turizm Raporu'nun (*Tourism Towards 2030*) temel hedefi, 2010 yılını temel alarak 2030 yılında sona ermek üzere, 20 yıl boyunca uluslararası turizm talebinin sayısal bir tahminini ortaya koymaktır. Güncellenmiş bu tahmin, sosyal, politik, ekonomik, çevresel ve teknolojik faktörlerle desteklenmiş ve Şekil 2.2'de görülmektedir. Bu şekilde geçmişteki turizmin ilerleme verilerinden faydalanarak, gelecekte turizmi etkileyecek tahminler oluşturulmuştur.

Şekil 2.2: 2030'a Doğru Turizm; Güncel Durum ve Beklentiler (UNWTO, 2014).

“Tourism Towards 2030 raporuna göre, küresel düzeyde uluslararası turist seyahat sayısının 2010–2030 yılları arasında, ortalama yıllık olarak %3,3 oranında artış göstermesi beklenmektedir. Zaman içerisinde, büyüme oranı gittikçe yavaşlamakta olup 2012’de %3,8 iken 2030’da %2,9’a gerilemiş ve fakat yine de temel oranların üzerinde bir büyüme göstermiştir. Başka bir deyişle, uluslararası turist hareketliliği yılda yaklaşık 43 milyon artış göstermektedir. Bu rakam 1995–2010 periyodundaki 28 milyonluk sayı ile kıyaslandığında açık bir artış olduğu görülmektedir. Tahmin edilen büyüme oranında, küresel düzeyde uluslararası turist hareketliliğinin 2020 yılına kadar 1,4 milyar ve 2030 yılına kadar 1,8 milyar kişiye ulaşacağı öngörülmektedir” (UNWTO, 2014).

“Uluslararası turist hareketliliği ile yukarıdaki veriler kıyaslandığında; Asya, Latin Amerika, Orta ve Doğu Avrupa, Doğu Akdeniz Avrupası, Ortadoğu ve Afrika’nın geçiş ekonomilerinde büyüme iki katı oranda (yıllık %4,4) gerçekleşecektir. Bununla beraber gelişmiş ekonomilerde bu oran yıllık %2,2 olacaktır. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerin geçiş ekonomilerindeki artış oranının 2020 yılından önce gelişmiş ekonomileri geçeceği beklenmektedir. 2030 yılında, geçiş ekonomilerindeki %57’lik bir uluslararası turist hareketliliğine karşı %43’lük bir gelişmiş ekonomi uluslararası turist hareketliliği

tahmin edilmektedir. Bu oranın 1980 yılında tam tersi olup geçiş ekonomilerinde %30 iken gelişmiş ekonomilerde %70 oranında gerçekleştiği bilinmektedir” (UNWTO, 2014).

Dünya nüfusu üzerindeki etkisi bu kadar yüksek olan turizmin, küresel ekonomiye katkısı da bu doğrultudadır. UNWTO'nun 2014 yılında yayınladığı Tourism Highlights'ın verileri dikkate alındığında, “turizmin küresel ekonomik büyüklüğe doğrudan doğruya ve dolaylı olarak etkisi %9'luk bir orana karşılık gelmektedir. Küresel istihdama katkı olarak ise her 11 iş sahasından birisi mutlaka turizm ile ilgilidir. Diğer yandan, ihracat rakamı ise 1,4 trilyon dolar düzeyinde olup, bu rakam toplam ihracatın %6'sına tekabül etmektedir” (UNWTO, 2014).

Turizm sektörünün ekonomiye ve istihdama etkisi belirtilmişken, toplumların turizm faaliyetlerine olan eğilimleri ve bu eğilimlerin zaman içerisindeki değişimlerinden bahsetmek gerekmektedir. Bu amaçla Tablo 2.1 Farklı Turizm Tarzları ve Turizm Faaliyetlerinin Aşamaları (Bramwell, 2004; s.269-291), verilerinden yararlanılmıştır.

Tablo 2.1: Farklı Turizm Tarzları ve Turizm Faaliyetlerinin Aşamaları (Bramwell, 2004; s.269-291).

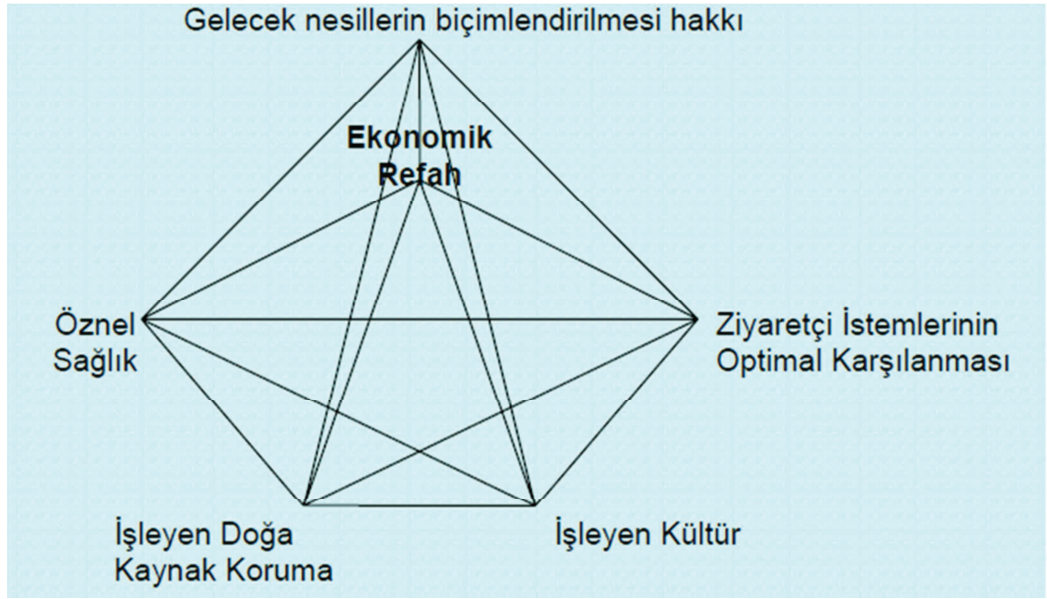
Yaklaşım	Geleneksel Turizm	Yeni Turizm Tarzları
Turizm Tarzları	Güneş, Deniz, Kum turizmi (3S)	Alternatif turizm tarzları -Agroturizm -Ekoturizm -Kültür turizmi -Trekking -Doğa turizmi
	Kış Turizmi	Özel merak turizmi -Konferans -İşadamlarının seyahatleri -Denizyolu turizmi -Din turizmi -Sağlık ve spa turizmi -Eğitim Turizmi -Spor turizmi -Macera turizmi
Organizasyon Modu	-Kitle turizmi -Bireysel -Sosyal Turizm -İkinci ikamet	-Küçük turist grupları -Bireyler -Sosyal turizm
Turist Davranışı	-Kayıtsızlık -Yüksek tüketim (kaynak israfı)	-Sorumluluk -Aşırı tüketime yol açmayan kaynak kullanımı
Turizm Faaliyetinin Aşaması	Sürdürülemeyen turizm	-Yeşil turizm -Ekonomik olarak sürdürülebilir turizm -Sürdürülebilir turizm

Tablo 2.1 incelendiğinde, turizm faaliyetlerinin geçirdiği evrim süreci görülmektedir. Güneş, deniz ve kum üçlüsüne dayanan geleneksel turizmin temel kitle turizmi olduğu, sürdürülebilir nitelikte olmayan bu tarz turizmde, turist davranışlarının kayıtsızlık içerip, kaynak israfına yol açan aşırı tüketim şeklinde geliştiği görülmektedir. Buna karşılık yeni gelişen turizm tarzlarından “alternatif turizm” içinde; ekoturizm, kültür turizmi, trekking ve doğa turizmi ağırlık kazanırken, “özel merak turizmi” olarak da konferans turizmi, işadamlarının seyahatleri, denizyolu turizmi, din turizmi, sağlık turizmi, eğitim turizmi, spor turizmi ve macera turizmi öne çıkmaktadır. Çevresel ve ekonomik olarak sürdürülebilir turizme uygun olan bu yeni turizm tarzları, küçük turist grupları, bireyler ve sosyal turizme uygunluğu ile dikkat çekerken, turist davranışı açısından sorumluluğun arttığı, aşırı tüketime yol açmadığı sebebiyle kaynakların sürdürülebilir kullanımının söz konusu olduğu bir turist modeline işaret etmektedir.

Tüm bu veriler ışığında görülmektedir ki, küresel düzeyde yeni turist varış noktalarındaki sürekli artış ve turizm yatırımları, turizm sektörünü, ihracat gelirleri, iş

olanağı sağlaması, müteşebbis sayısının artışı ve altyapıdaki gelişmeler yoluyla, sosyoekonomik gelişmenin anahtarı haline getirmiştir. Tablo 2.1’de görüldüğü gibi, turizm sektörü sürekli bir çeşitlenme ve yayılma göstermiş olup bu şekilde küresel ölçekte en geniş ve hızlı büyüyen ekonomik sektörlerden biri haline gelmiştir. Ara sıra düşüş göstermesine rağmen uluslararası turizm varışları fiilen kesintisiz bir büyüme göstererek 1950 yılında sadece 25 milyon kişi iken 2013 yılında 1.087 milyar kişiye yükselmiştir.

Bu noktada ise Şekil 2.1’de görülmektedir ki insan davranışları, turizm sektöründe farkındalığın artması yönünde evrilmiştir. Son aşamada ise “sürdürülebilirlik” kavramı ile turizm faaliyetleri yorumlanmış ve turizm faaliyeti seçimleri bu yönde şekillenmiştir. Sürdürülebilirlikten bahsedildiğinde ise Şekil 2.3 Sürdürülebilir Turistik Gelişmenin Sihirli Beşgen Piramit’inden faydalanılmıştır. Bu sayede sürdürülebilir turizm kavramının bileşenleri ortaya konulmaktadır.

Şekil 2.3: Sürdürülebilir Turistik Gelişmenin Sihirli Beşgen Piramidi (Selimoğlu, Ö., 2014, s.4’ten aktarımla, Müller, 1994).

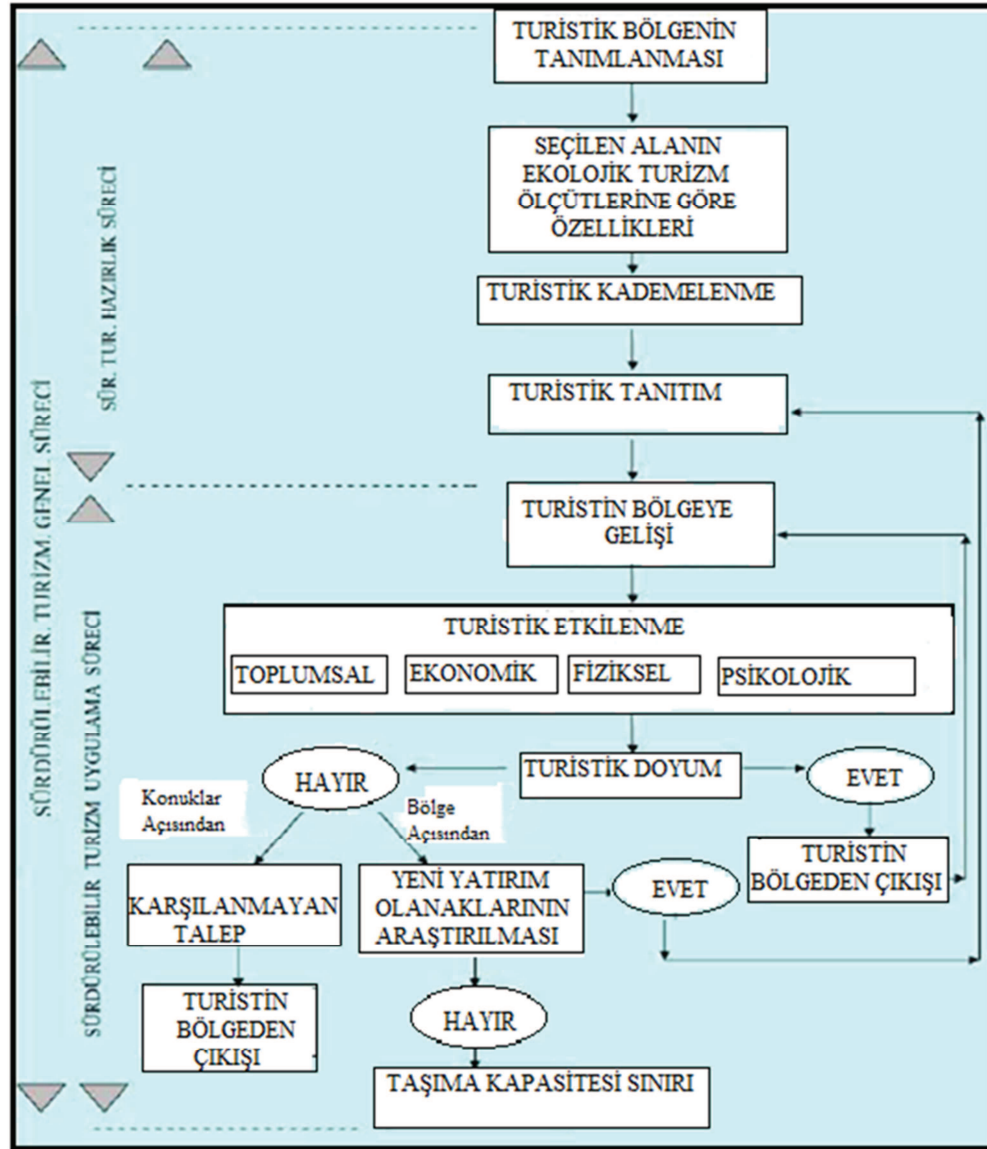
Şekil 2.3 incelendiğinde, bir turizm faaliyetinin sürdürülebilir olması için beş temel unsura dayanması ve bu unsurlar arasında esaslı bir bağlantı ve karşılıklı iletişimin olması gereklidir. Bu durumda, sürdürülebilir turizm faaliyetinin temeli öncelikle mevcut doğal kaynakların korunması esas olmakla birlikte toplumsal kültürün de bu temelde yer alması gereklidir.

Bir üst kademedede ise öznel sağlık ve turizm faaliyetlerinde bulunmak isteyen ziyaretçilerin taleplerinin en uygun düzeyde karşılanması esas alınmıştır. En üstte ise gelecek kuşakların biçimlendirilmesi hakkına yer verilmiştir. Sürdürülebilir Turizm Faaliyetinin uygulanmasıyla gelecek nesillerde farkındalık artması hedeflendiğinden, gelecek nesillerin bu anlamda biçimlendirilmesine yer verilmiştir. Şu halde, yukarıda belirtilen faktörler, Sürdürülebilir Turistik Gelişmenin Sihirli Beşgen Piramidini oluşturması sağlanmıştır.

Konuyla ilgili olarak Müller (1994)'den aktarımla Selimoğlu, (2004), sürdürülebilir turizm kavramını beşgen bir piramitle somut hale getirmiştir. Buna göre, bölgedeki yerel topluluğun ekonomik refahı ve öznel sağlığı ziyaretçi istemlerinin karşılanması için ön koşul “işleyen doğa” ve “işleyen kültür”dür. Gelecek nesillerin biçimlendirilmesi; farkındalıklarının oluşması, hakkı bir üst hedef olarak kesinlikle gerçekleştirilmelidir. Buna göre, doğal kaynakların kullanılma dereceleri ve çevreye yapılan baskılar kararlı bir şekilde azaltılarak ekonomik gelişme sağlanmaya çalışılmalıdır.

Selimoğlu'na göre (2004; s.3), “Son yıllarda dünyada tartışılan konuların başında gelen “sürdürülebilirlik” kavramı tüm alanlara yansıdığı gibi turizm de bu çerçevede ele alınmaya başlanmış, araştırmalar ve bilimsel kaynaklar da 21. yüzyıl turizminde ana temanın doğal ve kültürel kaynakların etkili ve dengeli bir şekilde kullanımı olacağını göstermektedir. Turizm, bir ülkenin ekonomik refahına olduğu kadar yaşam kalitesini ve uluslararası alanda iletişimini güçlendirmesi ile sosyo-kültürel alışverişe de imkân sağlayan bir endüstri olarak kabul edilmektedir. Ancak, ekonomik gelişmenin ilk safhalarında tipik olarak meydana gelen çevresel kalitenin azalması turizmde de geçerliliğini korumuştur. Giderek büyüyen bir pazar ve yüksek kar amaçlı projelerin gerçekleştirilmesiyle doğa tahrip edilmiş ve ekolojik bölgeler birer beton yığını haline gelmiştir.”

Sürdürülebilirlik konusunda dünyada ve Türkiye’de geçerli olan tanımlar verildikten sonra bir turizm faaliyetinin sürdürülebilir sürecini açıklamak amacıyla Şekil 2.4. Sürdürülebilir Turizm Genel Süreci (Selimoğlu (2004; s.3)’ndeki verilerinden yararlanılmıştır.

Şekil 2.4: Sürdürülebilir Turizm Genel Süreci (Selimoğlu, 2004; s.6).

Şekil 2.4'te sürdürülebilir turizmin genel süreci hazırlık, veri toplama ve uygulama aşaması açıklanmaktadır. Bu yöntem, turizm konusunda tam anlamıyla gelişme sağlayamamış ancak turizm potansiyeline sahip bölgelerde sürdürülebilir turizm ile sürdürülebilir kalkınmanın mümkün olabileceğini kanıtlamaya çalışmaktadır.

Yönteme göre sürdürülebilir turizm süreci iki alt süreçten oluşmaktadır.

1. Sürdürülebilir Hazırlık Süreci
2. Sürdürülebilir Turizm Uygulama Süreci

Şekil 2.4'te "Turistik Bölgenin Tanımlanması" sürdürülebilir turizm hazırlık sürecinin ilk aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin tanımlanması zaman ve maddi kaybı önleyecektir. Selimoğlu, (2004; s.10)'na göre "Ancak, turistik bölge tüm doğal, tarihsel ve toplumsal değerlerle birlikte bir havza gibi düşünülmelidir. Turistik düzenlemeler genellikle turistik talebe göre oluşturulmaya çalışılır ve kaynaklar zorlanır. Zorlanan kaynaklar ile de kısa vadede kâr elde edilebilecek uzun dönemde sıkıntı yaratmaktadır. Bu sorunlar turistik düzenlemeler turistik arza göre yapıldığı vakit aşılabilir niteliktedir. Turistik kaynakların arz edildiği bölgenin "Hedef Bölge" konumuna getirilmesi gerekmektedir. Yani, klasik turizmde yer alan hedef kitle kavramı yerini hedef bölgeye bırakmıştır. Turistik bölge olarak belirlenen alanda yapılacak kademelenme, hem yatırımların hem de kullanıcıların bireysel ya da topluca gerçekleştirecekleri programların optimizasyonu açısından önem taşımaktadır."

Yine Şekil 2.4 incelendiğinde; sürdürülebilir turizmde kademelenme sonucunda yapılmak istenen etkinliklere göre turist kendi alternatiflerini kendisi oluşturacaktır. Sürdürülebilir turizm hazırlık süreci tanıtım aşamasıyla birlikte tamamlanmış olup, "Sürdürülebilir Turizm Uygulama Süreci" başlar. Hedef olarak belirlenen bölge artık turist karşılayabilir ve bu aşamadan sonra yerel halk ve konuklar, fiziksel, ekonomik, toplumsal ve psikolojik etkileşime girerler. Klasik turizmde üzerinde durulmayan toplumsal ve psikolojik boyut turizmde beklenen başarıya ulaşılamamasında birinci sebeptir ve taşıma kapasitesi kavramının önceden belirlenmesini engellemektedir. Taşıma kapasitesi, çevreyi bozmadan, kullanım kalitesinin düşürmeden bir turistik bölgeyi birim zamanda kullanabilecek en fazla insan sayısı olarak tanımlanabilmektedir.

2.2. TURİZM HUKUKUNUN ve YÖNETİMİNİN GELİŞİMİ

Genel anlamda “hukuk” tanımı yapılmaksızın “turizm hukuku”nu açıklamak eksik olacağından, hukuk kavramını kısaca belirtmek yerinde olacaktır. Gözler (2008; s.3.)’e göre Hukuk; “toplum hayatında devlet ile kişiler ve kişilerle kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen, uyulması mecburi kuralları bulunan, uyulmadığı takdirde devletin müeyyide gücü ile desteklenen kuralların bütünüdür”. Andaç, (2013; s. 5)’e göre ise “Toplum içinde yaşayan kişilerle kişilerarası, kişilerle toplum ve toplumla toplumlararası ilişkileri düzenlemektedir. Turizm Hukuku ise; turizm ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarıdır.”

2.2.1. Anadolu’da Cumhuriyet Öncesi Dönemde Turizm Hukuku ve Yönetiminin Gelişimi

Tarihin en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Anadolu Coğrafyası için turizm faaliyetleri halkın ticaretle uğraşmaya başlaması ile şekillenmiştir. Sonrasında dini merkezlere ziyaretlerle bu faaliyetler, Anadolu Coğrafyasında hemen her dönem devam etmiştir. Gerek dini vecibelerini yerine getirmek için gerekse Baharat Yolu ve İpek Yolu gibi önemli ticari geçiş bölgelerinde ticaretle uğraşmak için Anadolu’da önemli yol boylarına konaklama yerleri, hanlar, derbentler, kervansaraylar gibi her türlü ihtiyaca cevap verebilecek tarzda inşa edilmiş yapılar yer almıştır (Andaç, 2013; s.6-7).

Andaç, (2013; s.7)’e göre Anadolu’da uzun yıllar hüküm süren Osmanlı Devleti’nin ilk zamanlarında turizm ile ilgili bugünkü anlamda bir görüş ve düşüncenin hâkim olmadığı ve 1846 yılında, İstanbul’daki “Aya İrini Kilisesi”nin Askeri Müze’ye dönüştürülmesi ve ziyarete açılması; 1860 yılı ilkbaharında İstanbul’da “Sergi-i Umumi Osmani” isimli milli bir fuarın açılması ve bu fuara ülke içinden ve dışından ziyaretçilerin gelmesi; yine aynı yıl İstanbul’da bir seyahat acentesinin kurulması; 1890 yılında “Seyyahine Tercümanlık Edenler Hakkında Tatbik Edilecek 190 sayılı Nizamname”nin çıkarılması Türkiye’de turizm faaliyetlerinin ve turizm mevzuatının gelişmesinin ilk belirtileri olarak kabul edilebilir. Bu gelişmeler daha sonraki yıllarda dünyada ve Osmanlı Devleti’nde yaşanan sorunlar sebebi ile durma noktasına gelmiştir.

2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Turizm Hukuku ve Yönetiminin Gelişimi

1963 yılından itibaren planlı döneme geçen Türkiye, birçok alanda köklü değişikliklere gitmiştir. Bu süreç turizme olan bakış açısını da değiştirmiş; 1963 yılından önce yapılan düzenlemeler bir takım plansız organizasyonlar olarak kalmışken planlı dönem sonrası faaliyetlerde turizme dair hukuki ve idari uygulamalar yer almıştır. Bu nedenle, yaşanan süreci plansız dönem öncesi ve planlı dönem olmak üzere iki aşamada değerlendirmek yerinde olacaktır.

2.2.2.1. Planlı Dönem Öncesi Turizm Hukuku ve Yönetimi

Türkiye’de turizm ile ilgili girişimlerin yeniden başlatılması, Andaç (2013; s.9)’e göre “Cumhuriyet’in ilanı ve sonrasına tekabül etmektedir. 1923 yılında “Türk Seyyahin Derneği Cemiyeti” ülke hakkında yapılan karalamaları değiştirmek adına çalışmalar yapmıştır. Bu kurum daha sonra 1930 yılında “Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu” olarak isim değiştirmiştir. Örgütlü bir turizm topluluğunun olmadığı dönemde Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, turizm ile ilgili birçok yayın yapılması ve tarihi eserlerin korunması konusunda çalışmalar yapmıştır.”

Bu gelişmenin ardından 1934 yılında ilk kez 2450 sayılı “İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun” ile kurulan İktisat Bakanlığı içinde “Turizm Bürosu” kurulmuş; 1938 yılında “Neşriyat ve Propaganda” servisine bağlı “Turizm Masası” açılmıştır. Bu birim, 1939 yılında kurulan Ticaret Vekâletinin içinde “Turizm Şube Müdürlüğü” şekline dönüşmüştür. Ardından 1940 yılında 3837 sayılı kanunla Başbakanlığa bağlanan “Matbuat Umum Müdürlüğü” içerisine alınan turizm faaliyetleri 1943 yılında 4475 sayılı “Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Teşkilat, Vazife ve Memurları Hakkında Kanun” ile kurulan “Basın – Yayın Umum Müdürlüğü” içerisinde “Turizm Dairesi” ne sevk edilmiştir. Basın – Yayın Umum Müdürlüğü 1949 yılında 5392 sayılı kanun ile “Basın – Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü” adını almıştır. Turizm faaliyetlerinin daha etkin şekilde devam ettirilmesi için bu müdürlük içerisinde “Turizm Dairesi” kurulmuştur. 1957 yılında ise Basın – Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Basın – Yayın ve Turizm Bakanlığına bağlanmıştır. Bu gelişmelerin ardından turizme yapılacak olan yatırımların özendirilmesi için 1950 yılında “Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu” ile Türkiye Emlak Kredi Bankası vasıtasıyla 1 milyon liralık Turizm Kredisi Fonu oluşturulmuştur (Andaç, 2013; s.9).

Bir yandan yatırımcıları teşvik etmek için kanunlar çıkarılırken bir yandan da 15 Temmuz 1950 tarihli 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de Seyahat ve İkametleri Hakkındaki Kanun” ile Türkiye’ye gelecek yabancıların ikamet ve seyahatleri için bazı düzenlemelere gidilmiştir (Andaç, 2013; s.10).

2.2.2.2. Planlı Dönem Sonrası Turizm Hukuku ve Yönetimi

1961 Anayasasından sonra kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), turizmi de plan çerçevesi içine alarak bir anlamda planlı turizm döneminin başlangıcını oluşturmuştur. Bu süreçte Türkiye Turizm Bankasının Kurulması, Kültür ve Turizm Bakanlığının (KTB) kurulması, DPT’nin kurulması gibi süreçler yaşanmıştır.

Türkiye Turizm Bankasının kurulma süreci sırasıyla; 1953 yılında “Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu” ile başlayarak, 1982 yılında 2534 sayılı kanunun kabul edilmesiyle sona ermiş; turizmin bir sanayi haline gelmesini teşvik etmek için 1957 yılında “Türkiye Turizm Bankası” kurulmuştur. 1962 yılından bu yana varlığını sürdüren “Turban Oteller ve Tatil Köyleri” bu bankanın kurup işlettiği tesisler bu bankanın öncülüğünde kurulmuştur. Daha sonra bu banka Türkiye Kalkınma Bankasına bağlanmıştır. Bu dönemde birçok özelleştirme ve devir edilme yaşayan Turban tesisleri ise 1990’lı yıllarda özel sektöre satılmıştır (Andaç, 2013; s.10).

Kültür ve Turizm Bakanlığının Kurulması, “Turizmin kamu yönetimi içindeki örgütlenmesi 1934 tarih ve 2450 sayılı "İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun" ile başlamıştır. 1957 tarih ve 4951 sayılı Kanun ile ilk olarak "Basın, Yayın ve Turizm Vekâleti" kurulmuş ve turizm konusunda yeni politikalar oluşturmak amacı ile de 1963 tarih ve 265 sayılı Kanun kapsamında "Turizm ve Tanıtma Bakanlığı"na dönüştürülmüştür.” (KTB, 2014). Bu sayede sadece turizm ile ilgili faaliyet gösteren resmi bir kurum oluşturulmuştur.

1963 yılında kurulan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nın amacı; “iç ve dış turizmi geliştirmek, turizmi milli ekonominin verimli bir kesimi haline getirmek, ülkenin turizme elverişli tüm imkânlarını değerlendirmek, turizmle ilgili çalışmalar yapmak, araştırmak, düzenlemek, özendirmek, yol göstermek, çeşitli çalışmalar arasında uyumu sağlamak ve Türkiye’yi tanıtıcı hizmetler yürütmek gibi görevleri yerine getirmek” (Andaç, 2013; s.11) olarak sıralanmaktadır. Bu sürecin ardından “Kültür Bakanlığı ilk defa 1971 yılında Milli Eğitim Bakanlığından ayrılarak ayrı bir bakanlık olarak

kurulmuş, kısa bir süre sonra 1972 yılında Başbakanlık Kültür Müsteşarlığına dönüştürülmüş, 17 Kasım 1974 tarih ve 4-1040 sayılı Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi ile yeniden Bakanlık olarak örgütlenmiştir” (KTB, 2014).

“Başbakanlığın 24.11.1984 tarih ve 1/1-14100 sayılı yazısı üzerine Devlet Başkanlığının 25.11.1981 tarih ve 4/901 sayılı Tezkeresi ile Kültür Bakanlığı kaldırılarak Turizm ve Tanıtma Bakanlığının adı Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak değiştirilmiş, Kültür Bakanlığı bünyesindeki kuruluşlar kadroları ile birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilmiş ve bu yeni teşkilatlanma 1 Ocak 1982 tarihinde yürürlüğe konulmuştur” (KTB, 2014).

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı 1983 yılında, Kültür Bakanlığı ile birleştirilerek “Kültür ve Turizm Bakanlığı” adını almıştır. 1989 yılında Turizm, Kültür Bakanlığı’ndan ayrılmıştır. Son olarak da 2003 tarih ve 4848 sayılı “Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile tekrar “Kültür ve Turizm Bakanlığı” olarak faaliyetlerini yürütmektedir (KTB, 2014).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna göre, bakanlığın görevleri;

- Millî, manevî, tarihî, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle millî bütünlüğün güçlenmesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak,
- Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak,
- Tarihî ve kültürel varlıkları korumak,
- Turizmi, millî ekonominin verimli bir sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak,
- Kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek,
- Kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamulaştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak,

- Türkiye'nin turistik varlıklarını her alanda tanıtıcı faaliyetler ile her türlü imkân ve araçlardan faydalanarak kültür ve turizmle ilgili tanıtma hizmetlerini yürütmek,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak, olarak belirlenmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT); “Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasını hızlandırmak için Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı'na bağlı olarak, 30 Eylül 1960 tarihinde kurulan bir kurumdur. Temel görevi, Devletin ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarının belirlenmesinde hükümete danışmanlık yapmaktır. Hükümetçe belirlenen amaçları gerçekleştirmek için kalkınma planları ve yıllık planlar hazırlamak da bu kurumun temel görevleri arasındadır”. “Planlı dönemde DPT, temel olarak, planlamayı piyasa mekanizmasının tamamlayıcı bir unsuru olarak görmüştür. Bu çerçevede, DPT, piyasa mekanizması ve özel kesimin gelişmesini sağlamaya çalışmış ve 1980 yılı başlarında uygulamaya konulan dışa açılma politikaları gibi ekonomik ve sosyal alandaki önemli yeniliklerin fikri hazırlıklarının başlatıcısı ve oluşturucusu olmuş, uygulamada koordinasyonu sağlamıştır” Günümüzde DPT'nin görevleri 2011 yılında kurulan Kalkınma Bakanlığı bünyesinde toplanmıştır (Övgün, t.y.). İlerleyen bölümlerde Kalkınma Planlarının¹, hukuki analizleri yapılacağı için bu bölümde özet halinde bahsetmek yerinde olacaktır.

- *Birinci Kalkınma Planı (1963 – 1967)* Türkiye'deki ödemeler dengesi açığının kapatılmasında turizmden daha geniş ölçüde yararlanılması hedeflenmiştir.
- *İkinci Kalkınma Planı (1968 – 1972)*; bu planda turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel fonksiyonlarından tam olarak yararlanmak, dış turizm gelirleri, yabancı turist sayısı ve ortalama ihtiyaçları belirlenerek.
- *Üçüncü (1973 – 1977), Dördüncü (1979 – 1983), Beşinci (1985 – 1989) Kalkınma Planları*; bu dönemlerde turizmle ilgili istatistikî bilgiler ve veriler elde edilerek; turizm gelir-gider analizi, gelen-giden turist sayılarının şehirlere göre dağılımı analiz elde edilerek turizm faaliyetlerinin hangi bölgelerde yoğunlaştırılması gerekliliği ortaya konulmuştur.

---

¹ Beş Yıllık Kalkınma Planları, çalışmaları içerisinde “Kalkınma Planı” olarak yer almaktadır.

- *Altıncı Kalkınma Planı*; 1990 – 1994 dönemlerini kapsayan bu planda turizmde teşvik edilecek alt dallar ve teşvik politikaları konusu belirlenmiştir. Buna göre; sektörde kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik vb. gibi turizm kollarını cazip hale getirecek teşvik politikaları geliştirmektedir.
- *Yedinci Kalkınma Planı (1995 – 1999)*; ATAK (Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi) Projesi ile eleştirilerin de yer aldığı projede, turizmde hedeflenen ilerlemenin kaydedilemediği belirtilerek; kaynak sorunu yaşandığının altı çizilmiştir.
- *Sekizinci Kalkınma Planı (2000 – 2004)*; Türkiye’de ekoturizm kavramı resmi olarak sadece Sekizinci Kalkınma Planı’nda geçmektedir.
- *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2005 – 2009)*: bu planın vizyonu, “istikrar içinde
- toplumuna dönüşen ve AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” olarak belirlenmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı, turizm açısından belirli hedefleri kapsamaktadır. Bu hedefler, Tablo 2.2.’de görülmektedir.

Tablo 2.2 : Dokuzuncu Kalkınma Planına göre Turizm Hedefleri (DPT, 2006).

	2006	2013	2007 – 2013 *
Turist Sayısı, Milyon Kişi	23,0	38,0	7,4
Turizm Gelirleri, Milyar Dolar	19,6	36,4	9,3
* Yıllık ortalama yüzde artış oranıdır.			

Tablo 2.2’ye göre 2006 yılında 23 milyon turistten elde edilen gelir 19,6 milyar dolarken; 2013 yılında 38 milyon turistten 36,4 milyar dolar gelir elde edildiği görülmektedir. 2007 – 2013 yılları arasındaki yıllık ortalama yüzde artışının ise turist sayısında %7,4 iken, elde edilen turizm gelirleri açısından %9,3’tür.

- *Onuncu Beş Yıllık Plan (2014 – 2018)*; Çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecek, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuzlukları azaltılacaktır. Sürdürülebilir turizmin özendirilmesi amacıyla, 2008 yılında çevreye duyarlı konaklama tesislerinin standartları belirlenmiş ve belgeleme çalışmalarına başlanmıştır. Turizm merkezlerinde artan yapılaşma, altyapı eksikliği ve çevre sorunlarının giderilmesi, yatırımların turizm odaklı gelişme planlarına uyumunun sağlanması önem arz etmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı da turizm gelişmesi açısından bazı hedefleri barındırmaktadır. Tablo 2.3'te bu hedeflere yer verilmiştir.

Tablo 2.3: Turizmde Gelişmeler ve Hedefler (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

	2006	2012	2013	2018	2014 – 2018*
Ziyaretçi Sayısı (Bin Kişi)	23.149	36.778	38.500	48.300	4,6
Yabancı Ziyaretçi Sayısı (Bin Kişi)	19.820	31.782	33.500	42.000	4,6
Turizm Geliri (Milyon Dolar)	18.594	29.351	32.000	45.000	7,1
Turizm Gideri (Milyon Dolar)	3.271	4.593	4.990	8.000	9,9
Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama (Dolar)	803	798	831	932	2,3

* 2014- 2018 Yıllık Ortalama Artışı Göstermektedir.

Tablo 2.3'e göre 2006 yılında 18.594 milyon dolar olan turizm gelirinin 2014-2018 yılları arasında 7,1 milyon dolar olması hedeflenmektedir. Bu durum turizm pazar payının artacağını planlandığını göstermektedir.

2.3. TURİZM HUKUKU ve MEVZUATININ GELİŞİMİ

2.3.1. 1982 Anayasası'nda Turizm

Turizm ile ilgili en temel hükümler, 1982 Anayasası'nın 23. maddesinde “ Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti” başlığı altında yer almaktadır. Maddeye göre; “Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.” Andaç (2013; s.20)'e göre bu madde ile kişinin yerleşme ve seyahat hürriyeti hakkında bilgi verilirken diğer yandan bu konuda uyulması gereken kısıtlardan da bahsedilmektedir. Bunlar 23. maddede yer aldığı şekliyle;

“Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir”.

Ayrıca Anayasa'nın; Yabancıların Durumu ile ilgili 16. maddesi, Kıyılardan Yararlanma ile ilgili 43.maddesi, Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması ile ilgili 56. maddesi, Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ile ilgili 63. maddesi, Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi ile ilgili 169. maddesi, Tüketicilerin Korunması ile ilgili 172. maddesi, turizm mevzuatının temel anayasal kaynaklarını oluşturmaktadır (Andaç, 2013; s.21).

2.3.2. Diğer Yasa, Tüzük ve Yönetmeliklerde Turizm

Anayasa'da yer alan ve yukarıda özetlenen temel hükümlerin yanında, turizmle ilgili birçok kanun, tüzük ve yönetmelik yürürlüğe konulmuştur. Bu bölümde turizmle ilgili özel nitelikli yasa ve yönetmeliklerden bahsetmek yerinde olacaktır.

1953 yılında yürürlüğe girmiş olan 6086 Sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunuyla, turizm sektöründe faaliyet gösteren turizm işletmelerinin düzenlenmesi amaçlanmıştır. Ancak bu Kanun, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın yapması gereken görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için yeterli olmamıştır. Uygulamalardaki çeşitli eksiklerin giderilmesi ve sorunların çözülmesi amacıyla yeni yasa ve düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu için, 16.03.1982 tarih ve 2634 Sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu” yürürlüğe konulmuştur. Kanun yine süreç içerisindeki gereklilik göz önünde bulundurularak çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bunlardan en önemlileri; daha önce

“Turizm Bölgeleri ve / veya Turizm Alanları” olarak geçen ibareler, “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri” şeklinde değiştirilmiştir (Andaç, 2013; s. 22). Bu değişikliğin yanında “Turizm Alanlarında ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik” yürürlükten kaldırılmıştır.

Turizmi Teşvik Kanunu, ülkemizde turizmle ilgili en temel yasal düzenlemeyi getirmiştir. Kanunun amacı; turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirlerin alınmasını sağlamaktır.

Turizmi Teşvik Kanunu esas olarak, turizm yatırımları, doğal turizm kaynaklarının korunması ve kullanılması, turizm alanlarının planlanması, teşvik ve turizm kredileri, deniz turizmi, denetim ve cezalarla ilgili düzenlemeleri kapsamaktadır.

Kanunun ikinci maddesi ise turizm hizmeti ile bu hizmetin gereği kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin tespiti ile geliştirilmelerine, turizm yatırım ve işletmelerinin teşvik edilmesine, düzenlenmesine ve denetlenmesine ilişkin hükümleri kapsamaktadır.

2634 sayılı Turizm Teşvik Kanununun 3. maddesinde turizmle ilgili temel kavramların tanımına yer verilmiştir. 3. maddede; “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri”, Turizm Merkezleri, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Alt Bölgesi tanımlanmıştır.

Kanunun 5. maddesi, turizm yatırım belgesi veya turizm işletme belgesi alınması zorunluluğunu düzenlemektedir. Bu belge ile gerek Turizm Teşvik Kanunu ve gerekse diğer mevzuatta yer alan sair teşvik, istisna, muafiyet ve haklardan yararlanabilme imkânı getirilmiştir.

Turizmi Teşvik Kanununun ekoturizm ile bağlantısını sağlayabilecek bir düzenleme 6. maddede getirilmiştir. Madde, doğal turizm kaynaklarının korunması ve kullanılması ile ilgili düzenlemelerden oluşmaktadır. Madde, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde; devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kamu yararına korunmasına veya kamu yararına kullanılmasına katkıda bulunacak yapı ve tesisler, bu Kanunun 3. maddesindeki belgelere sahip olmak kaydıyla, tapu kaydı aranmaksızın 8. maddedeki koşullara uygun olarak, imar planlarına göre yapılabilir ve

işletilebilir.” şeklindeir. Maddenin 2. fıkrasında, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde, bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmamak, turizm işletmelerine zarar vermemek ve imar planlarına uygun olmak ve Bakanlıktan izin almak kaydıyla kamuya yararlı diğer yapı ve tesisler yapılabilir ve işletilebilir.” ifadesi yer almaktadır.

Maddenin 3. fıkrasında, “Deniz, göl ve akarsular ile kıyıları, özelliklerini bozucu ve yıpratıcı şekilde kullanılamaz. Bu yerlerden kum, çakıl ve taş alınması gibi çeşitli şekillerde yararlanma 1738 sayılı Seyir ve Hidrografi Hizmetleri Kanununa göre Deniz Kuvvetleri Komutanlığının görüşü alınmak kaydıyla Bakanlığın iznine bağlıdır.” ifadesi yer almaktadır.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 7. maddesi, planlama hakkında hükümler içermektedir. Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri ile sınırlı olmak üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı, her ölçekteki plânları yapmaya, yaptırmaya, re’sen onaylamaya ve tadil etmeye yetkili kılınmıştır. Diğer yandan, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde Bakanlıkça yapılacak alt yapı ve plânlama işlemlerine esas olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarından istenilen bilgi, belge ve görüş 3 ay içinde verilir. Bu süre sonunda istenilen bilgi, belge ve görüşün verilmemesi durumunda ilgili iş ve işlemler Bakanlıkça re’sen tesis edilebilir. Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak satış, tahsis, kiralama, sınır ilânı ve değişikliği işlemleri ile çevresel etki yaratacak alt yapı ve üst yapı projelerinden önce Bakanlığın olumlu görüşünün alınması gereklidir.” ifadeleri yer almaktadır.

Turizmi Teşvik Kanunu, aynı zamanda, taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımı konusunda da düzenlemeler getirmektedir. Konumuz olan ekoturizm konusunda Kanunun 8. maddesinin (a) fıkrasının 1. bendine göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde Bakanlığın talebi üzerine, imar planları yapılmış ve turizme ayrılmış yerlerdeki taşınmaz mallardan; Hazineye ait olan yerler Maliye Bakanlığınca, Bakanlığa tahsis edilir. Hazine adına tescili yapılmamış Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerle, kapanan yollar ve yol fazlalarının resen tescili, talep tarihinden başlayarak en geç bir ay içinde tamamlanır. Hazine mülkiyetinde yeterli

alanın bulunmadığı durumlarda, 6831 sayılı Orman Kanununa göre orman sayılan yerlerden; ekoturizm kapsamında yer alan yayla turizmi, kırsal turizm ve benzeri turizm türlerine yönelik tesislerin yer alabileceği çevresel ve sosyal anlamda imkân sağlayan, yerler, talep tarihinden başlayarak en geç bir ay içerisinde Orman ve Su İşleri Bakanlığınca, ilgili Bakanlığa tahsis edilir.”

Kanunun 9. maddesi kamu yatırımlarını düzenlemektedir. Maddenin (a) fıkrasına göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin yol, su, kanalizasyon, elektrik ve telekomünikasyon gibi altyapı ihtiyaçlarının ilgili kamu kuruluşlarınca öncelikle tamamlanması zorunludur. Bu maksatla ilgili Bakanlık ve kuruluşlara tahsis edilen ödenekler Bakanlığın uygun görüşü alınmadan başka maksatla kullanılamaz.” Maddenin (b) fıkrasına göre, “Bakanlığın uygun görüşü alınmadan kamu kuruluşlarınca turizm işletmeciliği amaçlı yatırımlar programlanamaz.” ifadesi yer almaktadır.

Kanunun 10. maddesi fiyat tarifelerini; 11. maddesi ise belgeli yatırımların kuruluş dönemlerinde yatırımlarına ilişkin gelişmelere ait verilerin ilgili Bakanlığa bildirilmesini zorunlu kılmaktadır.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun üçüncü bölümü teşvik ile ilgili esas ve hükümleri düzenlemektedir. 13. madde teşvik ve koordinasyonla ilgili hükümleri düzenler.

Kanunun üçüncü bölümü teşvik ile ilgili esas ve hükümler getirmektedir. 13. maddede teşvik ve koordinasyon, 14. maddede turizm kredileri, 15. maddede ise orman fonuna katkı ve bunun taksitlendirmesi ile ilgili esaslar düzenlenmiştir.

Kanunun dördüncü bölümü deniz turizmi ile ilgili esasları düzenlemektedir.

Beşinci bölümde ise denetleme ve cezalar ile bunların yaptırımları düzenlenmiştir. 30. madde, denetleme yetkisi ile ilgili hükümleri düzenlemektedir. Maddeye göre, “Balgeli yatırım ve işletmeleri, bu yatırım ve işletmelerin belgeye esas olan niteliklerini, bu niteliklerini koruyup korumadıklarını denetleme ve işletmeleri sınıflandırma yetkisi Bakanlığa aittir. Bakanlık gerekli görmesi halinde, denetim ve sınıflandırmaya esas oluşturacak tespitler ile yetkisinde olan eğitim ve rehberlik konularındaki hizmetleri

yetkili kılınacak uzman gerçek veya tüzel kişiler ile sivil toplum kuruluşlarına da yaptırabilir. Bu konuda uygulanacak esaslar yönetmelikle düzenlenir. Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde, ilan edeceği pilot bölgelerdeki turizm işletmesi belgesi olmayan konaklama tesislerinden verilen süre içerisinde turizm işletmesi belgeli tesis şartlarına uymasını talep eder. Verilen süre içerisinde bu şartları yerine getiren konaklama tesisleri belgelendirilir, bu şartları yerine getirmeyen konaklama tesislerinin faaliyetlerine son verilir.” ifadeleri yer almaktadır.

31. madde ise cezalara yer vermektedir. Maddeye göre, “a) Bu Kanuna ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliklerde gösterilen koşullara uymayan belgeli yatırım ve işletmelere, diğer mevzuattaki ceza hükümleri saklı kalmak kaydıyla, aşağıdaki maddelerde belirtilen cezalar uygulanır. b) 33 üncü maddedeki para cezaları, denetleme elemanları tarafından tayin edilir.” 32. maddede “uyarma cezası”, 33. maddede ise “para cezaları” 34. maddede “belge iptali”, 36. madde ise diğer cezaları düzenlemiştir.

Kanunun Ek 1. maddesinin 1. fıkrasına göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içerisinde yer alan yıkanmaya mahsus şifalı sıcak ve soğuk maden suları, verilmiş ve kullanılmakta olan haklar ile tapuda müseccel haklar saklı tutulmak üzere, bu Kanun hükümlerine göre turizm yatırımcılarına verilir.”

Maddenin 3. fıkrasına göre ise “Yıkanmaya mahsus şifalı su hakkı almış gerçek ve tüzel kişilerin yararlandıkları kaynak suyu fazlasının tespiti ile yararlanmadıkları kaynak suyu fazlasının işletilme şekil ve şartları, sahalarda yeniden bulunan kaynakların işletilmesine ve diğer hak sahipleriyle olan düzenlemelere ilişkin usul, şekil ve yeterlilikle ilgili hususlar; sağlık ve Sosyal Yardım, Enerji ve Tabii Kaynaklar bakanlıklarının görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte gösterilir.”

Ek madde 3 ise turizmle ilgili meslek kuruluşlarının oluşturulmasını düzenlemektedir. Maddeye göre, “Bakanlık, turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirleri alırken sektörel ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının oluşmasına yardımcı olacak her türlü tedbiri alır.”

Ek madde 4 ise orman alanlarının turizme tahsisini düzenlemektedir. Maddeye göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri dışında, 6831 sayılı Orman Kanununa göre Devlet ormanı sayılan yerler ile 2873 sayılı Millî Parklar

Kanunu ve 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname gereğince tespit ve ilân edilen yerlerde turizm yatırımı için arazi tahsisi Orman ve Su İşleri Bakanlığının uygun görüşü alındıktan sonra Bakanlık tarafından yapılır. Maddenin 2. fıkrasına göre, “(Değişik ikinci fıkra: 27.5.2004-5178/8 md.) Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde yer alan mera, yaylak ve kışlakların tahsis amacı 25.2.1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu hükümlerine göre değiştirilir.”

Geçici madde 9’a göre ise “24.11.2007 tarihinden önce, ön izin ve kesin tahsis aşamasındaki orman sayılan yerlere ilişkin verilen izinlerden ilgisinin otuz gün içerisinde talepte bulunması halinde bu Kanun hükümlerine uygunluğu tespit edilen tahsislere kaldığı yerden devam edilir. Birinci fıkrada belirtilen tarihten önce Orman ve Su İşleri Bakanlığınca 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre verilen ön izinlere ait dosyalar bu madde kapsamında değerlendirilmek üzere Bakanlığa devredilir.”

2.4. EKOTURİZM KAVRAMI ve TEMEL BİLGİLER

Ekoturizm kavramı gerek uluslararası gerekse ulusal literatürde kendine yer bulmuş bir kavramdır. Çalışmanın bu kısmında ekoturizm kavramının ulusal ve uluslararası literatürdeki yeri ele alınacaktır.

2.4.1. Ulusal ve Uluslararası Literatürde Ekoturizm

Uluslararası literatür incelendiğinde “ekoturizm” kavramını çeşitli açılardan ele alıp, bilim dünyasına kazandırdığı ifade edilen birçok biliminsanı olduğu görülmektedir. Kronolojik olarak “ekoturizm” kavramın ortaya çıkışına bakıldığında tam bir kesinlik görülmemektedir. Bir görüşe göre; ekoturizm kavramının ilk olarak kullanımı 1965 yılında Hetzer’e kadar dayanmaktadır (Blamey, 2001). Diğer bir görüşe göre ise “ekoturizm” kelimesini literatürde ilk kullanan kişi Kenton Miller olup bu kavramı ilk kez 1978 yılında kullandığı yönündedir (Rahemtulla ve Wellstead, 2001; s.6).

Türkiye’de ekoturizmden söz etmeden önce, ekoturizm yaklaşımının çok yeni bir kavram olduğunu ortaya koymak gerekmektedir: Yücel (2002; s.5)’e göre “Ekoturizmin doğal ve kültürel kaynakları ile ilgi çeken bir yörede oluşturulacak ve sonu mutlaka katma değer ve sürdürülebilirlikle bitecek sistemli ve mümkün olduğu kadar lokal bir

çevrim süreci olarak görülmesi gerekmektedir. Dünya’da da henüz yeni yeni geliştirilen ve tanımı üzerinde tam bir uzlaşmaya varılamadığı kabul edilen ekoturizm bir konsept olarak Türkiye’de henüz tanınmamaktadır. Bununla beraber, bu çevrime uyan ya da yaklaşan sistemler Türkiye’nin çeşitli yörelerinde en azından belli karakteristik özellikleri ile diğer turizm sistemlerinden farklı olarak kurulmuş bulunmaktadır.”

2.4.2 Ekoturizm Kavramı

“Ekoturizmin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkili olan faktörlerin başında, kitle turizminin çevre üzerinde yaratmış olduğu olumsuz sonuçlar, kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda artan uluslararası bilinç ve doğaya dayalı turizm türlerine olan talebinin artması olmuştur” (Koçoğlu, 2008; s.25 vd.). Tam da bu noktada yaşamın her alanına ekolojik yönden bakılmaya başlanmış ve toplumların hobilerine kadar etki eden bu ekolojik akımdan “turizm sektörü” de payını almıştır.

Ekoturizm kavramı olarak ortaya çıkan doğa ile bütünleşik olan bu faaliyetin tanımı üzerine literatürde çeşitli görüşler yer almaktadır. Bu tanımlar için Tablo 2.4 Ekoturizm Tanımları oluşturulmuştur.

Tablo 2.4: Ekoturizm Tanımları (Rahemtulla ve Wellstead, 2001; s.5).

Tanımlayan	Tanım
Kutay, 1989	“Ekoturizm, doğal alanların planlanmasında, kalkınma modeli olarak görülmektedir. Özellikle turizm tabanlı ve biyolojik kaynakların ekonomik sektörlerin geliştirdiği alanlar kullanılan bir modeldir.”
Ceballos ve Lascrain, 1989	“Kısmen ya da henüz bozulmaya uğramamış alanlara, o alanların yabani bitki ve hayvanlarını, görülmeye değer bölgelerini öğrenmek için yapılan ziyaretlerin yanında kültürel özelliklerini de anlamak ve eğlenmek amacıyla yapılan ziyaretlerdir.”
Fennel ve Eagles, 1990	“Yerel halk, kaynak yönetimi ve tur operatörlerinin kalkınma modeli olarak gördükleri ekoturizm, bu bağlamda koruma ve turizm açısından birleştirici rol üstlenecektir.”
Ziffer, 1990	“Ekoturizm, amacı ziyaretçileri doğal alanlara çekerek bu alanların korunmasını sağlarken, ekonomik kalkınmaya da katkı sunmaktır.”
Boo, 1991	Ekoturizm, doğa turizmi ile eşanlamlıdır. Tüketime dayalı olmayan bir rekreasyon faaliyetidir. (Kuş ve balina gözlemciliği, yaban hayatı fotoğraflama)
Boeger, 1991	Çevreye duyarlı; diğer kültürlerin onuruna ve çeşitliliğine saygı duyan dünyanın yenilenebilir kaynak kullanımına ekoturizm denir.

Tablo 2.4. (devam):

Ecot. Association of Australia, 1992	“Çevreye ve kültüre saygı duyan, korumayı ve değer bilirliliği güçlendiren, ekolojik olarak sürdürülebilir olan turizmdir.”
Norris, 1994	“Kaynakların korunması ve yerel ekonomik fayda sağlamadığı sürece, turizm ekoturizm değildir.”
Ecotourism Society, 1993	“Çevrenin doğal tarihini ve yerel kültürünü anlamak için, yöre insanına kaynakların korunması konusunda ekonomik faydalar yaratırken, ekosistem bütünlüğü olan doğal alanlara yönelik özel amaçlı seyahatlerdir.
Eagles, 1994	“Sürdürülebilir turizm pazarına en uygun olan ve kaynağın yok edilmesi karşıtı olan faaliyettir. Yapılan seyahatlerin, vahşi doğal yaşamı keşfetmek ve öğrenmek için yapıldığı, turizm faaliyetidir.”
Blamey, 1997	“Ekoturizm, 40 km’den daha uzak olan doğal alanlara seyahati sağlarken; yabani bitkileri, hayvanları, doğal manzaraları görmek ve bu alanlardaki kültürleri ve o kültürlere saygı duymayı öğrenmeyi hedefleyen faaliyetlerdir.”

Tablo 2.4 incelendiğinde, ekoturizmin; ekonomik ve sürdürülebilir bir kalkınma modeli olarak ele alınırken, karşılaşılan farklı kültürlere de saygı duyulmasının öğrenilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Rahemtulla ve Wellstead, 2001). Günümüz koşullarını düşündüğümüzde ise “ekoturizm toplumsal hayat içerisindeki ekonomik sektörlerle açıkça ilişkilendirilen biyolojik kaynaklar ile turizmin bir parçası olarak planlanan doğal alanların kalkındırılmasında – geliştirilmesinde kullanılan bir modeldir” (Rahemtulla ve Wellstead’den aktarımla, Kutay, 1989; s.5). Avusturya Ekoturizm Derneği (1992)’nin tanımına göre ise ekoturizm, “çevresel ve kültürel saygı duyma, koruma ve değer bilirliliği güçlendiren, ekolojik olarak sürdürülebilir turizmdir”. Diğer yandan, Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES) (1993) ekoturizmi, “çevrenin doğal tarihini ve yerel kültürünü anlamak için, yöre insanına doğal kaynakların korunması konusunda ekonomik faydalar yaratırken, ekosistem bütünlüğünü değiştirmeyen doğal alanlara yönelik özel amaçlı seyahatlerdir” şeklinde tanımlamaktadır.

Bununla beraber 2002 yılının Mayıs ayında, Kanada'nın Quebec kentinde, 133 ülkeden meydana gelen 1100 delegenin katılımıyla yapılan "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nde, katılımcı tüm ülkelerin benimsediği ortak bir tanım saptanmıştır. Buna göre; Ekoturizm, doğal bölgelere yapılan, doğal ortamı ve kaynakları koruyan, yöre insanın ekonomik

refahını artırıcı güvenilir bir turizm türü olarak tarif edilmektedir.(The International Ecotourism Society (TIES), 2003).

Tablo 2.4’te yer alan tanımlara bakıldığında ekoturizm, kimilerine göre bir kalkınma modeli, kimilerine göre bir seyahat türü, rekreasyon ya da bir faaliyettir. Ancak, tüm tanımlarda göze çarpan ortak noktalar ise ekoturizmin, insan, doğal ekosistem ve turizm kavramları ekseninde devam eden bir faaliyet olmasıdır. Bunlara ek olarak artık günümüzde sürdürülebilirlik ilkesini dikkate alması, ekonomik kalkınmanın içinde ve özellikle kırsal kalkınmaya destek olması ve nihayet yönetim ve hukuk bilimi kurallarına tabi olması ile dikkati çekmektedir.

Türkiye’de ekoturizm için yapılan en geniş kapsamlı tanımlardan birisi de Şahin ve Serin (2004; s.1 vd.) tarafından yapılmıştır. Buna göre “Ekoturizm, sosyal sorumluluk sağduyusu ile birlikte genellikle küçük gruplar halinde, ailelerin işlettiği küçük tesislerde, geleneksel mimarinin ve yerel kaynakların kullanımını güçlü bir doğa bağlantısı olarak hedef almaktadır. Amacına uygun gerçekleştirildiği takdirde, hassas ekosistemlerin korunması ve bu bölgelerin içerisinde ve çevresinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik gelişmesi için kaynak yaratabilen bir araçtır. Ekoturizm bu kavramda, yeşil turizm, alternatif turizm, doğa turizm, yabanıl turizm, macera turizmi, kültürel turizm gibi terimlerle kullanılmaktadır.”

2.4.3. Orman, Ekoturizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Ormanlarımız açısından “sürdürülebilirlik” anlayışı çok eskilere dayanmaktadır. Eraslan, İ (1982)’den aktarımla Zürcher (1965)’e göre “sürdürülebilirlik” kelimesine evrilmeden önce devamlılık ya da süreklilik düşüncesi ilk kez 1713 yılında H. Carlowitz tarafından kullanılmıştır. Toprak ve ormanlardan sürekli ve daimi faydalanmak olarak açıklanmıştır. Speidel (1971), daha sonra süreklilik kavramını statik ve dinamik olarak incelemiştir. Statik sürekliliğe göre bir durumun sürüp gitmesi söz konusudur ve statik sürekliliğin kapsamında; orman alanının sürekliliği, orman ekosisteminin sürekliliği, ağaç servetinin sürekliliği, ağaç serveti değerinin sürekliliği, işletme mülkünün sürekliliği, sermaye sürekliliği, işgücü sürekliliği bulunmaktadır. Dinamik süreklilik ise bir işin sekteye uğramadan yürütülmesi söz konusudur ve kapsamında; odun üretimi sürekliliği, odun ürünlerinin nicelik ve niteliğinin sürekliliği, kârlılığın sürekliliği, değer yaratma sürekliliği...vb. bileşenler bulunmaktadır. Görülmektedir ki ormancılığımız

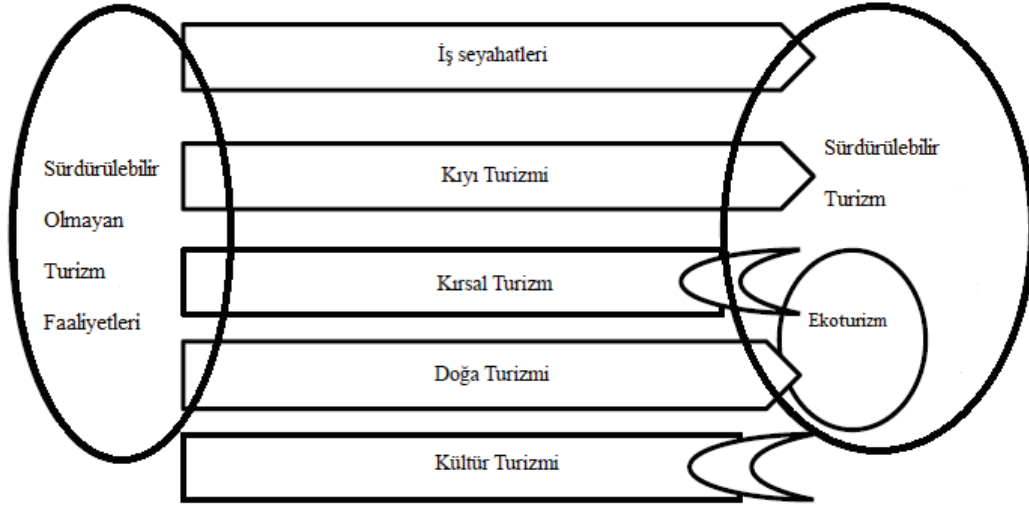
açısından “sürdürülebilirlik” anlayışı hiç de yeni bir kavram olmayıp, temelleri çok eskilere dayanan, uygulaması kökleşmiş bir anlayış biçimidir. Ormanın korunması, devamlılığının sağlanması temeline dayanan süreklilik kavramı zaman içerisinde yerini sürdürülebilir kavramına bırakmıştır.

Turizm açısından sürdürülebilirlik kavramının oluşumu da turizm yapılan alanların devamlılığını temel alarak oluşturulmuştur. Sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilmesinde, turizm – çevre – insan etkileşiminin yaşandığı, doğal ve kültürel değerleri içeren tüm kaynakların korunarak gelecek nesillere aktarılması önem taşımaktadır. Bu aktarımın başarılması, tüketicinin değişen tüketim anlayışı ve ekoturizm ölçütlerine dayanır. Sürdürülebilir turizm kavramı, turizm ile çevre arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Varlığını tamamen çevre ve insan üzerine kurgulayan turizm endüstrisi için turizmde sürdürülebilirlik, ancak uzun dönemli olmak stratejisi ile anlam kazanabilmektedir. Aksi takdirde, bugünkü kuşakların dahi artık yararlanamadığı turizm kaynaklarından gelecek kuşakların da yararlanması mümkün olamayacaktır (Kaypak, 2012; s.100).

Bu noktada Kuvan (2012; s.114) “sürdürülebilir turizm, bir kıyı, ada, kırsal alan, dağlık bölge ya da kentsel alanlar gibi değişik çevrelerde görülebilirken ekoturizm sadece doğa tabanlı aktivitelerden oluşur. Ayrıca sürdürülebilir turizm sürdürülebilirlik ilkesine uygun hareket eden diğer tüm turizm türlerini içerebilirken, ekoturizm kendine özgü nitelikleri olan ayrı bir turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır” düşüncesiyle ekoturizm kavramını, sürdürülebilir turizmden ayıran noktalardan bahsetmiş bulunmaktadır.

Sürdürülebilirlik, kaynakların nesilden nesile aktarımı ve ekonomik kalkınma bağlamında ele alınmakta ve ekoturizme, sürdürülebilirlik anlayışını temel aldığı için, çok büyük bir değer atfetmektedir. Başka bir deyişle Ceylan (2001; s.169-177)’e göre bu durum “Ekonomik kalkınma, bölgesel gelişim, refah ve sosyal gelişme gibi önceliklerin karşılanması hususunda turizmi kurtarıcı sektör olarak gören ülkelerde yapılan turizm yatırımları için öncelikle kabul edilen nokta bu yatırımların doğal çevrenin gözetilerek planlanması ve organize edilmesidir. Sonraki yıllarda bu temel noktaya sürdürülebilirlik kavramı da girmiş, turizme eklenen çevre boyutu ekoturizm kapsamında sürdürülebilir gelişme ile genişletilmiştir.” olarak ifade edilmektedir.

Sürdürülebilirlik ve ekoturizm arasındaki ilişki Şekil 2.5’te, Wood, M. E. (2002)’nin Ekoturizmin, Sürdürülebilirlik Kavramı ile İlişkisi, incelendiğinde daha açık görülmektedir.

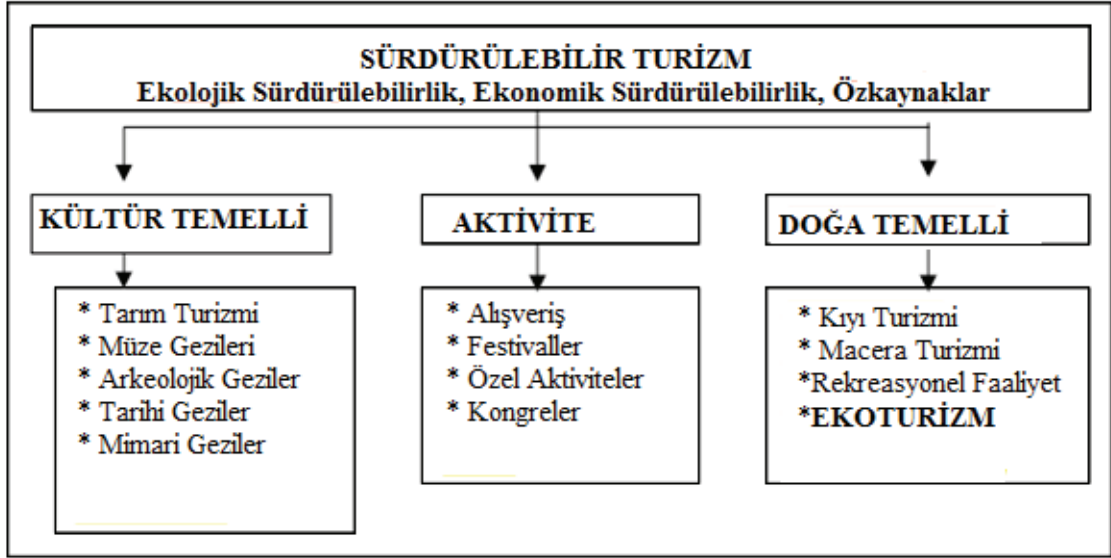
Şekil 2.5: Ekoturizmin Sürdürülebilirlik Kavramı ile İlişkisi, (Wood, M. E, 2002).

Şekil 2.5’e göre; turizm adına yapılan her faaliyet sürdürülebilir olmamaktadır. Turizm adına yapılan faaliyetler içerisinde; İş Seyahatleri, Kıyı Turizmi, Kırsal Turizm, Doğa Turizmi ve Kültür Turizmi yer almaktadır. Bununla beraber İş Seyahatleri ve Kıyı Turizmi, sürdürülebilir olabilirliği söz konusudur, fakat ekoturizm tanımı gereği ekoturizm kapsamına girmemektedir.

Sonuç itibariyle bir bölgede yapılan faaliyetin “ekoturizm faaliyeti” olabilmesi için sürdürülebilir olması önemli bir şarttır. Bu kapsamda “ekoturizm bakımından sürdürülebilirlik tanımı; “turizm faaliyetinin bileşenleri olan kaynakların gelecek kuşaklara aktarılmasını, günümüzdeki durumunun korunmasını ya da iyileştirilmesini ifade etmektedir” (Güneş, 2015; s.1 vd.).

Sürdürülebilir turizmi anlatırken ılımlı, sanayi sonrası, alternatif, sorumlu, uygun, yeşil, kırsal, düşük etkili, çevre ve doğa temelli gibi eş anlamlı ve benzer ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Sürdürülebilir turizm kimilerine göre bir gelişme süreciyken; kimilerine göre de turizmde bütün olarak yol gösterici bir ilkeyi temsil eder (Godfrey, 1998; s.13). Şekil 2.6’da Sürdürülebilir Turizm Çeşidi Olarak Ekoturizm faaliyetleri, ekolojik sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve özkaynaklara ilişkin kavramlar ve yaklaşımlar açısından incelenmiştir.

Şekil 2.6: Sürdürülebilir Turizm Çeşidi Olarak Ekoturizm (Alampay ve Libosada, 2003; s.3).

Kısaca özetlemek gerekirse, Şekil 2.6’da, Alampay ve Libosada’nın Sürdürülebilir Turizm Çeşidi Olarak Ekoturizm sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilen faaliyetler; kültür temelli, aktivite temelli ve doğa temelli olmaktadır. Ekoturizm, sürdürülebilir turizmin doğa temelli etkinlikleri içerisinde yer almaktadır. Bir aktivitenin sürdürülebilir olup olmadığına önceki bölümlerde bahsedilen tanım ve ölçütler dâhilinde karar verilebilir. Fakat doğa temelli bir turizm faaliyeti, sürdürülebilir olmadığı sürece “ekoturizm” olarak tanımlanamamaktadır.

2.4.4. Ekoturizm Ekoloji İlişkisi

“Ekoloji kelimesi ilk olarak, Alman biyolog Ernst Haeckel’ in 1866 yılında yayınladığı "Organizmaların Genel Morfolojisi" adlı eserinde kullanılmıştır. Yunanca "oikos" (ev – yurt) ve "logos" (akıl, kelâm) kelimelerinden türetilen "Ekoloji", o devirde sadece canlı – çevre ilişkilerinin incelenmesi anlamında kullanılan "biyoloji" kelimesinin yerine önerilmiştir” (Noyan,1992; s.1). Odum (1971; s.5.)’a göre ise "Ekoloji, organizmaların veya organizma gruplarının yaşadıkları çevre ile münasebetlerinin incelenmesi veya canlı organizmaların yaşam ortamlarıyla karşılıklı ilişkilerini inceleyen bilim dalı” olarak tarif edilmektedir. Çepel (1982; 178)’e göre de “Ekoloji, canlılarla çevrelerini ve bu iki varlık arasındaki karşılıklı ilişkileri araştıran bir bilim dalıdır.” Bu bağlamda ekoturizm tanımları ve ekoloji tanımı göz önüne alındığında, ekoturizm yapılan alanların “doğal alanlar” olarak tarif edilen ekolojik sistemler olduğu görülmektedir.

Yapılan literatür taramasında, sürdürülebilirlikten uzak olarak uygulanan turizm faaliyetlerinin ekolojik açıdan oluşturduğu zararları aşağıdaki gibi incelememiz mümkündür (MOTCA, 2008).

2.4.4.1 Habitat Parçalanması

Arazi kullanım planlamasının eksikliği ve çoğu tatil yerlerinde inşaat yönetmelikleri, kıyı boyunca yayılan geliştirme çalışmalarının kolaylaşmasını sağlamıştır. Turizm tesisleri ve yollar, işçi konutları, otoparklar, hizmet alanları ve atık uzaklaştırma gibi destekleyici altyapıları kapsamaktadır. Bu yapılaşmalar genellikle, habitatların parçalanmasına yol açmakta, bu nedenle birçok hayvan ve bitki popülasyonlarını sürdürmek açısından habitatlar oldukça küçük kalmaktadır.

2.4.4.2. Habitat Yok Olması

Önemli kıyı habitatları, çoğunlukla turistik gelişmeden dolayı bozular. Örneğin sahildeki sulak alanlar sık sık, turizm tesisleri ve altyapı inşaatına gereken daha uygun sahaların eksikliğinden dolayı, drene edilir (kurutulur) ve toprakla doldurulur. Bu faaliyetler, yerel ekosistemin bozulması ve hatta uzun vadede yok olması gibi önemli olumsuzluklara yol açarlar.

2.4.4.3. Deniz Habitatlarının Yok Olması

Deniz alanlarında çoğu turistik faaliyetler, çok duyarlı ekosistemlerin içinde veya çevresinde gerçekleştirilmektedir. Gemilerin demir atması, dalgıçların ve sportif balıkçılığın veya katı atıkların atılması gibi faaliyetler; (özellikle denizdeki) türleri doğrudan etkileyen veya (kıyı erozyonu ve balıkçılık üzerinde gözlenen ikincil etkileriyle Posidonia Yatakları gibi) deniz habitatlarının bozulmasına yol açan faaliyetlerden bazılarıdır.

2.4.4.4. Doğal Kaynaklar İçin Rekabet

Turistlerin, turistik faaliyetleri için baskıladığı alanlarda; yaban hayatı, su, orman alanları ve kumsallar gibi kısıtlı doğal kaynaklar zarar göreceğinden, bu alanlarda yaşayan canlı türleri (yaşam alanları daralması nedeni ile) arasında rekabet oluşmasına neden olacaktır. Örneğin, Kral Kartalı (*Aquila heliaca*) ve İspanyol Vaşağı (*Lynx pardina*) gibi nesli tükenme durumundaki türlerin evi olan güneybatı İspanya'daki Coto

Doñana Ulusal Parkı, şu anda turizm sektörünce (kuyularla) aşırı su çekilmesinden dolayı tehlike altında bulunmaktadır.

2.4.4.5. İşgalci Türlerin Ekosisteme Girmesi

Turistler ve hizmet sektörü, daha çok bilmeyerek (böcekler, farklı bitkiler ve hastalık yapıcılar gibi) yerel çevreye yerlisi olmayan türleri getirmekte ve ekosistemde çok büyük bir kesintiye veya duraklamaya hatta ekosistemin çöküşüne neden olmaktadır.

2.4.4.6. Hayvanlar Üzerinde Baskılar

Yaban hayatı gözlemciliği, hayvanlar üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Turistler ziyaret edilecek alan ve bölgedeki hayvanlara nasıl davranılacağı ile ilgili önceden eğitime tabi tutulmadan alana gittiklerinde; planlanamayan davranışları sebebi ile hayvanların doğal davranışlarında kalıcı değişimlere yol açacak zararlar vermektedirler.

Tam da bu noktada sürdürülebilir olmayan turizm faaliyetlerinin neden olduğu sonuçlar sebebi ile turizmin tıkanma noktasına gelmesi ve doğal kaynakları yok etme ile yüzleşmesi sonucu “ekoturizm” kavramı ekolojik bir öneri olarak karşımıza çıkmaktadır.

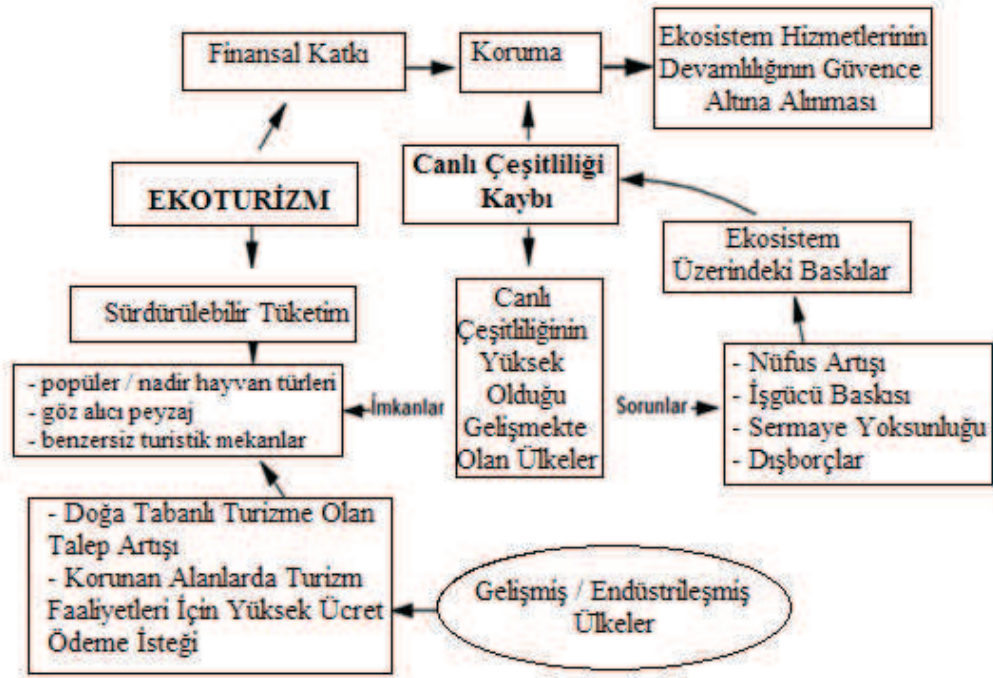
Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), (2010)’a göre canlı çeşitliliğinin korunması, yerel halkın yaşadığı bölgeyi sahiplenmesi ve gelen turistlerin de bölgenin canlı çeşitliliği hakkında bilgi sahibi edilerek, bölgeye zarar vermemek amacıyla bölgede faaliyetlerini sürdürebilmesi ekoturizmin en önemli bileşenleri arasındadır. Leung ve Farrel, (2001; s.21) ekoturizm tanımı yaparken çevrenin doğal tarihini ve kültürünü anlamak için, yerel halka doğal kaynakların korunması konusunda ekonomik fırsatlar yaratır derken, ekosistem bütünlüğünü değiştirmeyen, doğal alanlara yapılan ziyaretlerdir vurgusu yapmaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı’nda turizmin canlı çeşitliliği açısından zengin olan ekolojik alanlara baskılar konusunda “taşıma kapasitesi” belirlenmesi ve yıl içerisinde bölgeyi ziyaret edecek kişilerin bu sınıra göre belirlenmesi yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Bilinmektedir ki canlı çeşitliliğine (biyolojik çeşitlilik) doğrudan etki eden bir faaliyet olan ekoturizm, bölgelerin sahip oldukları taşıma kapasitelerinin aşılması durumunda zamanla kitle turizmine yönelik olarak

kendini gösteren eleştirilere maruz kalmaktadır. Bunun başlıca nedeni de ekoturizmin hassas ekosistemler üzerinde yürütülmesi ve bu bölgelerde yapılacak herhangi bir turizm hareketinin de doğal kaynakların yok olmasını beraberinde getirmesi ihtimalidir. Böylesi durumlarda diğer turizm alanlarında da gördüğümüz olumsuzluklar olan çevre ve gürültü kirliliği, güvenlik sorunları gibi problemlerin kendisini gösterme ihtimali vardır. Bu yüzden bu tür olumsuzluklarla karşılaşmamak için yıllık ziyaretçi sayılarının belli sınırlar içinde tutulması gerekmektedir.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı (KTB, 2007)'nda belirtildiği gibi hassas ekosistemlerin korunması ancak yukarıda belirtilen önlemlere uygun gerçekleştirildiği durumlarda sağlanır. Burada da taşıma kapasitesi kavramı karşımıza çıkar. Taşıma kapasitesi yaklaşımı, sürdürülebilirlik temel koşul olarak turizm kaynaklarının korunmasını amaçlayan yöntemlerinden birisidir.

Alınan ve alınması planlanan tüm önlemlerle beraber, yapılan en korumacı turizm faaliyetlerinden birisi olan ekoturizm faaliyeti olmasına rağmen, meydana gelen canlı çeşitliliği kaybını tamamen önlemek mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda meydana gelen canlı çeşitliliği kaybını açıklamak adına, Şekil 2.7'de Gössling (1999; s.304)'un canlı çeşitliliği kaybı ve ekoturizm döngüsünden yararlanılmıştır.

Şekil 2.7: Canlı Çeşitliliği (Biyolojik Çeşitlilik) Kaybı ve Ekoturizm (Gössling, 1999; s.304).

Şekil 2.7 incelendiğinde, Gelişmekte Olan Ülkelerin canlı çeşitliliği açısından daha zengin olduğunun kabul edildiği görülmektedir. Bununla beraber Gelişmiş / Endüstrileşmiş Ülkeler bu açıdan, turizm faaliyetleri için Gelişmekte Olan Ülkeleri tercih etmektedirler. Bu faaliyetleri gerçekleştirirken de popüler ya da nadir hayvan türlerini, göz alıcı peyzajı ve benzersiz turistik mekânları görme isteği ile hareket etmektedirler. Belli farkındalıklar ile bu alanları tercih eden turistlerin bu anlamda sürdürülebilir bir turizm şekli ekoturizmi tercih ettikleri görülmektedir. Sürdürülebilirliğin diğer önemli önkoşulu olan finansal katkı ve koruma özellikleri ile beraber etkinliklerini sürdürdükleri takdirde ekosistem hizmetlerinin devamlılığı garanti altına alınmaktadır. Ancak nüfus artışı, işgücü baskısı, sermaye yoğunluğu ve dış borçlar gibi sorunlar ile karşılaşıldığında ekosistem üzerindeki baskılar artmakta ve yapılan turizm faaliyetleri sürdürülebilirlikten uzaklaşmaktadır. Bunun sonucu olarak da canlı çeşitliliği kaybının kaçınılmaz olarak yaşandığı görülmektedir.

2.4.5. Orman, Turizm ve Ekoturizm İlişkisi

Orman, turizm ve ekoturizm arasındaki hukuki bağlam ilerleyen bölümlerde açıklanacaktır. Öncesinde ormanların turizm ve ekoturizm faaliyetleri açısından temel alınmasının sebeplerinin ifade edilmesi yerinde olacaktır.

Terminolojik olarak orman kelimesi, Latince “Foris” kelimesinden türemiştir. Yerleşim alanları, köy ve kasabaların dışında yer alan, kırsal alanlar ve ekili olmayan boş alanlar anlamında kullanılmıştır (Özdönmez ve diğ., 1989).

Turizm alanından bakılınca, orman özellikle dinlenme ve doğa turizmi yönünden toplum beklentilerini karşılayan çok değerli bir “turistik alt yapı” olarak tanımlanmaktadır (Toskay, 1978; s. 4). Orman tanımı genellikle “Orman, bir ağaç topluluğudur” şeklinde ifade edilmektedir. Orman tanımını toplumsal, bilimsel ve hukuksal açıdan yapabilmek mümkündür. Vappes, (1926)’ya göre orman doğal madde ve güçlerin ekonomik etkinliğe konu olmak üzere bir vejetasyon formu halinde ortaya çıkmasıdır. Bilimsel olarak orman tanımı ise; “5 metreden fazla boya ve yüzde 10’dan fazla tepe kapalılığına sahip olan ya da tabii sahasında bu eşik değerlere ulaşabilecek olan ağaçların bulunduğu 0.5 hektarı aşkın arazi. Baskın olarak tarımsal ve kentsel arazi kullanımını altındaki arazi bunun dışındadır” şeklindedir (FAO, 2010).

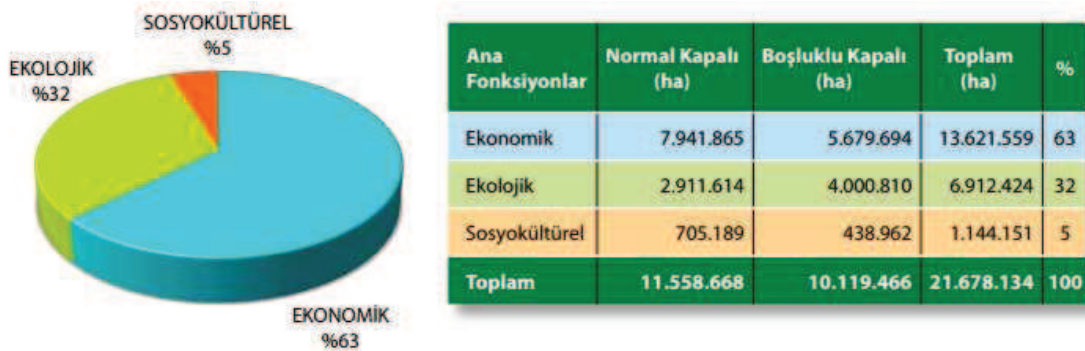
Hukuki olarak orman tanımı ise; 6831 Sayılı Kanununun 1. maddesine göre; “Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır. Ancak;

- Sazlıklar
- Step nebatlarıyla örtülü yerler
- Her çeşit dikenlikler
- Parklar
- (Değişik: 23/9/1983 - 2896/1 md.) Şehir mezarlıklarıyla kasaba ve köylerin hudutları içerisinde bulunan eski (kadim) mezarlıklardaki ağaç ve ağaçlıklarla örtülü yerler
- Sahipli arazide bulunan ve civarındaki ormanlarda tabii olarak yetişmiyen ağaç ve ağaççık nevelerinin bulunduğu yerler
- (Değişik: 22/5/1987 - 3373/1 md.) Orman sınırları içinde veya bitişiğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleriyle özel mülkiyette bulunan ve tarım arazisi olarak kullanılan, dağınık veya yer yer küme ve sıra halinde ki her nevi ağaç ve ağaçcıklarla örtülü yerler
- (Değişik: 22/5/1987 - 3373/1 md.) Orman sınırları dışında olup, yüzölçümü üç hektarı aşmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaçcıklarla örtülü yerler

- (Değişik: 5/11/2003-4999/1 md.) Orman sınırları içinde veya bitişiğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleri ile özel mülkiyette bulunan ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetiştirilecek olan fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri dahil olmak üzere her nevi meyveli ağaç ve ağaççıklar
- (Değişik: 23/9/1983 - 2896/1 md.) Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinliklerle, özel kanunu gereğince Devlet Ormanlarından tefrik edilmiş ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabancı zeytinlikler ile 9/7/1956 tarih ve 6777 sayılı Kanunda tasrih edilen yabancı veya aşılansız fıstıklık, sakızlık ve harnupluklar
- Funda veya makilerle örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan yerler, orman sayılmaz” olarak belirtilmiştir.”²

Toplumsal, bilimsel ve hukuki olarak tanımları verilen orman alanları kendilerine has yaşam birlikleri, barındırdıkları yaban hayatı, bitki toplulukları, doğa güzellikleri, temiz tatlı su kaynakları ile tüm turizm faaliyetleri için önemli, vazgeçilmez bir turistik alan oluşturmaktadırlar. Özellikle son yıllarda turizm faaliyetlerinde doğaya yönelmenin artış gösterdiği göz önünde bulundurulursa orman kaynaklarının, turizm ve ekoturizm açısından önemi bir kavram olduğu görülmektedir (Özdönmez ve diğ, 1989).

Bu bağlamda orman kaynaklarının fonksiyonları Şekil 2.8’de yer almaktadır.

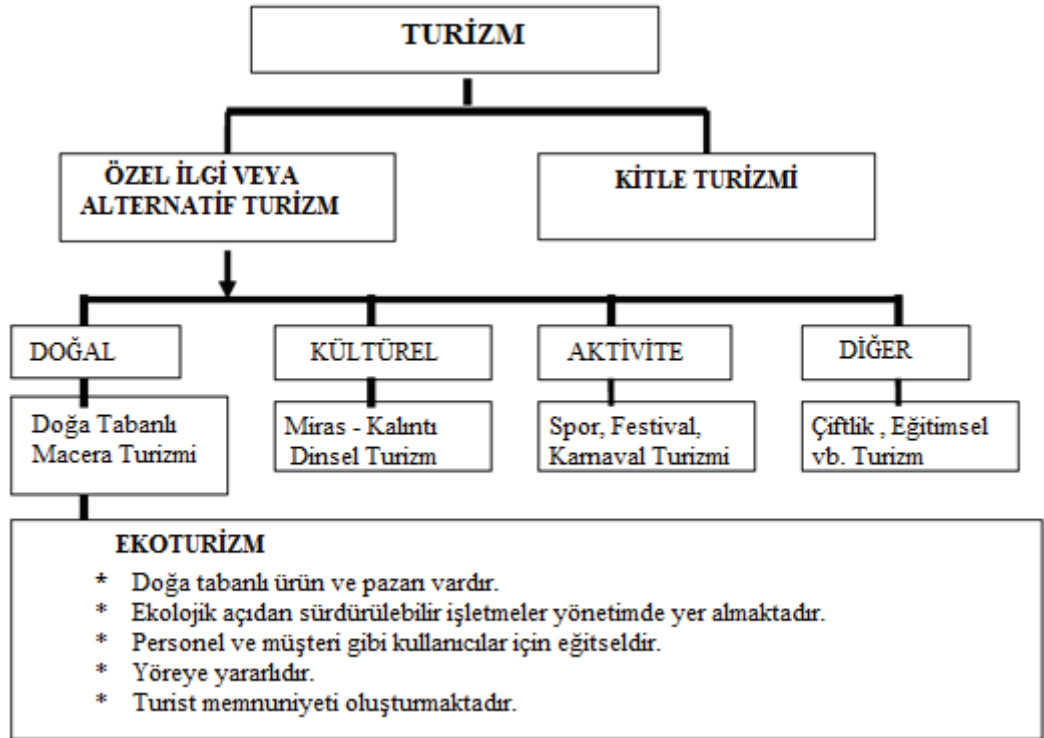
Şekil 2.8: Ormanın Ana Fonksiyonları, Dağılımı ve Oranları³

² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6831.pdf> [Ziyaret Tarihi: 17.11.2014].

³ <http://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Yayinlar/T%C3%BCrkiye%20Orman%20Varl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf> [Ziyaret Tarihi: 10.10.2014].

Şekil 2.8 incelendiğinde; ormanın ekonomik fonksiyonlarının %63, ekolojik fonksiyonlarının %32, sosyokültürel fonksiyonlarının %5 olduğu görülmektedir. Turizm faaliyetlerinin de hem ekolojik hem de ekonomik ve sosyo kültürel etki alanının olduğu göz önünde bulundurulduğunda ormanların turizm faaliyetleri açısından ne kadar vazgeçilmez olduğu anlaşılmaktadır.

Turizm faaliyetlerine olan, talep artışı ve bu faaliyetlerin meydana getirdiği tahribatın ardından, sistemdeki sorunu çözmek amacıyla “ekoturizm” tanımı gündeme getirilmiştir. Kastedilen içerik aynı olması ile beraber birçok başka terim, ekoturizm kelimesi yerine kullanılmıştır. Günümüzde, uluslararası anlaşmalar ve toplantılar başta olmak üzere ulusal ve bölgesel boyuttaki tüm organizasyonlarda en yaygın olarak kullanılan terim ise ekoturizm terimi olmuştur. Kronolojik olarak turizmden sonra üretilen ekoturizmin, turizm tanımı ile kesiştiği noktalar ve turizm tanımından ayrıldığı noktaları açıklamak amacıyla, Şekil 2.9’u incelemek yerinde olacaktır.

Şekil 2.9: Ekoturizm ve Turizm Türleri Arasındaki Yeri. (Akgün, (2009; s.10)'dan aktarımla Page ve Dowling, 2002).

Şekil 2.9'a göre kitle turizmi faaliyetlerinden her hangi biri ekoturizm faaliyeti olarak değerlendirilmemektedir. Bununla beraber ekoturizm kavramı; sürdürülebilir turizm, doğa tabanlı turizm terimleri bazen aynı anlamlarda kullanılmış, bazen de tamamen zıt

olarak ele alınmıştır. Ancak bahsedilen terimlerin birbirinden net bir şekilde ayrıştırılması ya da tamamen aynı kullanılması doğru olmamaktadır. Bu üç kavram, Şekil 2.9'e göre özel ilgi veya alternatif turizm kapsamında değerlendirilmiştir.

Kavramsal olarak, turizm ve ekoturizm ilişkisinin yanısıra ekoturizm, ekonomik kalkınmayı da sağlamak üzere üretilmiştir. Dolayısıyla, uygulama alanı bulduğu her noktada turizm pazarından da payını almaktadır. Bu ilişkiyi belirtmek amacıyla Şekil 2.10 Ekoturizmin Turizm Pazarındaki Yeri (UNWTO, 2001) bilgilerinden yararlanılmıştır.

Şekil 2.10: Ekoturizmin Turizm Pazarındaki Yeri (UNWTO, 2001).

Şekil 2.10. incelendiğinde, Turizm Pazarını oluşturan unsurlar; Kültür Turizmi, Kırsal Turizm, Doğa Turizmi, Kıyı Turizmi, İş Seyahatleri ve Sağlık Turizmidir. Şekil 2.9.'den farklı olarak, ekoturizm pazar payı anlamında macera turizminin bir alt kolu olarak tanımlanmamıştır. UNWTO, (2001)'in verilerine göre ekoturizm, turizm pazarında macera turizmi ile aynı alt başlıkta yer alırken, macera turizminden farklı olarak, ekoturizm; kültür turizmi ve kırsal turizmle de ilişki içerisindedir.

Ekoturizm ve turizm bağıntısını açıkladıktan sonra tüm dünyada kabul gören yaklaşımlar göz önünde bulundurularak ekoturizm tanımı ve ilkeleri hakkında belirli prensipler oluşturulmuştur (Kuvan, 2012; s.1.vd.).

- 1- Doğa ve kültür üzerindeki negatif etkiyi en aza indirmek ve böylece faaliyet alanının zarar görmesini engellemek,
- 2- Koruma konusunda seyahat edenlerin eğitilmesini şart koşmak,
- 3- Yerel yönetimlerle, yetkililerle, mahalli ihtiyaçları karşılamak için halkla işbirliği içinde çalışmayı ve korumadan elde edilen faydaların adil dağıtımını sağlamak,

- 4- Elde edilen gelirleri doğal alanlar ve korunan alanların korunması ve yönetimine yönlendirmek,
- 5- Bölgesel turizm zonlamasını ve gerek turizm bölgeleri ve gerekse doğal alanlar için ziyaretçi yönetim planlamasını vurgulamak,
- 6- Çevresel ve sosyal ana hat çalışmasını ve uzun dönem izleme programını vurgulamak ve bu şekilde olumsuz etkileri ve bunun en aza indirilmesinin değerlendirmesini yapmak,
- 7- Doğal ve korunan alanların içinde ya da bitişiğinde yaşayan yöre halkı başta olmak üzere, vatandaş, yerel ekonomi ve konaklanan ülke için ekonomik faydayı en üst düzeye çıkarmak,
- 8- Turizm gelişmesinin sosyal ve çevresel limitleri aşmamasını sağlamak ve bunun için mahalli halkla işbirliği yapmak,
- 9- Çevre ile uyumlu alt yapıya oluşturmak, fosil yakıtların kullanımını en aza indirmek, mahalli bitki ve yaban hayatının korunmasını sağlamak ve bunu yörenin doğal ve kültürel çevresi ile harmanlamak.

Sonuç olarak diğer bölümlerde de tanımlamaya çalışılan ekoturizm, turizm faaliyetinin bir alt başlığı olmakla beraber, sadece turizm faaliyeti olarak tanımlanmamaktadır. ekoturizmin günümüzdeki içeriği gittikçe daha da zenginleşmektedir. Ancak, Rahemtulla ve Wellstead, (2001; s. 8)'a göre yapılan tanımların ortak noktaları da dikkate alındığında, ekoturizmin aşağıdaki özelliklere sahip olduğu sonucuna varılmaktadır.

- Benzersiz, ulaşılabilir (korunan veya korunmayan) doğal çevre gerektirir,
- Katılımcılarının “istenen” davranışlarını geliştirir ve çevre ahlakını güçlendirir,
- Kaynakları bozmaz, doğal çevrenin tüketici bir şekilde aşınmasına neden olmaz, arazinin uzun dönemli güvenliğini sağlar,
- Dışsal (extrinsic) değerlerden çok, öz (intrinsic) değerlere odaklanmıştır,
- İnsanların çevresine değil, sorunun çevresine yönlendirilmiştir,
- Çevre ve yaban hayatı için faydalıdır,
- Yörede yer alan doğal çevre ve herhangi bir kültürel değere, ilk elden etkide bulunur,
- Turizme yerel toplulukları aktif bir şekilde katar,

- Memnuniyet derecesi fiziksel başarı veya heyecandan çok, eğitim ve kıymet bilirlikle ölçülür,
- Ciddi bir hazırlık gerektirir, hem liderlerin hem de katılımcıların derinlemesine bilgili olmaları istenir,
- Tur operatörlerinin, yerel rehberlerin ve diğer işletmecilerin eğitimi gerektirir,
- Yerel halka girişim olanakları ve istihdam sağlar.

3. MALZEME VE YÖNTEM

Bilimsel araştırma metotlarında esas olarak iki sınıf araştırma yöntemi bulunmaktadır. Bunlar, sözel metot ve sayısal metottur. Sayısal analiz metodunda genellikle veri toplama sayılarla, grafiklerle, şekil, tablo vb. ile ifade edilirken sözel araştırma metodunda ise veri toplama metodu sezgilere ve diğer sayısallaştırılmayan elemanlara dayanmaktadır⁴.

Denscombe, (2004)'e göre, "Sözel analiz yöntemlerine ayrıca, yüz yüze görüşme ya da mülakat, ilgi grupları çalışması, gözlem, vaka çalışması, oyun teorisi eklenebilir. Sayısal analizde ise veri toplama ve analiz metodu olarak korelasyon analizi, regresyon analizi gibi analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlara ek olarak, anket, açık uçlu sorular ve kapalı uçlu sorular da hem sözel ve hem de sayısal analiz metotlarında kullanılmaktadır."

Monette ve Dejong (2005; s.428)'a göre, "sözel ve sayısal analiz arasındaki en önemli fark, sözel araştırma metodunda kavramlar genellemeler şeklinde ifade edilirken, sayısal analiz metodunda kavramlar değişkenler şeklinde ifade edilmektedir. Diğer bir fark ise sözel analiz bireysel ölçüm ve yaklaşım bireysel olup veri analizi de bireysel ölçü düzeyindedir. Oysa sayısal analizde ölçüm genellikle evrensel olup formüller şeklinde ifade edilir. Sözel analizde veriler kelime, resim, belge, yazı, görüntü formunda iken sayısal analizde veriler sayı, belli ölçüler formunda ifade edilmektedir. Ayrıca sözel analizde araştırma bulguları sadece kelimelerle ifade edilmektedir. Fakat sayısal analizde veriler denklemler, teoremler gibi sayısal olarak ifade edilmektedir."

Bu tezin hazırlanmasında kullanılan yöntem esas olarak, literatür taraması ve sözel analiz yöntemidir. Bu kapsamda yapılan analizler sonucu elde edilen verilerin ya da başka bir deyişle malzemenin, mevcut duruma çözüm önerileri sürecinde kullanılması söz konusudur.

---

⁴ <http://research-methodology.net/research-methods/qualitative-research/interviews/> [Ziyaret Tarihi: 13.05.2015].

Tezde kullanılan materyallerin elde edilmesinde gerek uluslararası ve gerekse ulusal kaynaklardan yararlanılmıştır. Mevzuata dair kaynaklarda ise konu ile ilgili yasa, yönetmelik, kalkınma planları incelenmiş; uluslararası ve ulusal hukuk mevzuatlarında elde edilen verilerle analizler yapılmıştır. Bahsedilen ulusal hukuk kaynaklarından başlıcaları; 1982 Anayasası, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 6086 Sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu, 4342 sayılı Mera Kanunu olarak sıralanmaktadır. Bunların yanında; ÇED Yönetmeliği, Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik, Turizm Yatırım, İşletme ve Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Yönetmelik de turizm ve ekoturizm uygulamalarının tatbiki hakkında temel alınan önemli materyaller arasında yer almaktadır. Uluslararası kaynaklar içerisinde çalışmada temel olarak Quebec Deklarasyonu'ndan yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın yapılmasında yöntem olarak sözel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bunun içinde, tümden gelim yaklaşımına ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Ancak, elde edilen verilerden çıkarılan sonuçların ortaya konulmasında ise salt sözel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra kısmi olarak gerekli bölüm ve alt bölümlerde hazır sayısal verilerden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular sonuç ve tartışma bölümünde gerekli görülen kanun ve kanun maddelerine öneriler yapmak amacıyla kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde yapılan literatür taraması sonucu elde edilen verilerin analizleri, ekoturizm hukukunun temelleri, dünyada ve Türkiye'deki gelişimi açıklanacaktır. Hukuki olarak yapılan analizler sonucu olarak ekoturizm yönetim modeli önerisi getirilecektir.

4.1. EKOTURİZMİN HUKUKSAL ve YÖNETSEL TEMELLERİ

Genel olarak ekoturizmin hukuksal ve yönetsel temelleri iki aşamalı olarak incelenecektir. Bunlar, uluslararası ve ulusal alanda ekoturizmin hukuksal ve yönetsel temelleri olarak literatürde yer almaktadır.

4.1.1. Uluslararası Hukuk

Uluslararası hukukta ekoturizmin temeli, daha önce belirtildiği gibi, genel kabul görmüş bir belge olan Quebec Ekoturizm Deklarasyonu'na dayanmaktadır. 2002 tarihli bu belgeden daha önceki bir tarihe ait genel olarak kabul görmüş ve kapsamlı, bu kadar geniş katılımlı bir hukuksal belge bulunmamaktadır.

Quebec Dünya Ekoturizm Zirvesi sonucunda aşağıdaki ana konular ön plana çıkmıştır. (World Ecotourism Summit Final Report (WES), 2002; s.4-5).

Ele alınan ana temalardan birincisi (Tema A); ekoturizm politikası, planlaması ve bu çerçevede sürdürülebilirliğin sağlanması amaçlıdır. Bu çerçevede, uluslararası, mahalli ve ulusal düzeyde sürdürülebilir ekoturizm planlaması, politikası ve programları; ekoturizm politikalarının sürdürülebilir kalkınma planları ve çerçevelerine entegre edilmesi; arazi kullanım planlaması; doğal parkların ve korunan alanların kullanımı; kalkınma ve koruma amaçları ve politikaları arasındaki denge; ekoturizm kalkınma ajansları programları ve ekoturizm konusunda insan kaynakları geliştirme planları gibi konulardır (WES, 2002).

Ele alınan ikinci tema (Tema B), ekoturizm konusunda yönetmelik, kurumsal sorumluluk ve çerçevesidir. Bu çerçevede, mevzuat; ekoturizm faaliyetleri hakkında normlar ve diğer düzenlemeler; gönüllülük ve kendi kendini yönetme; sertifikasyon, akreditasyon ve ekoetiketler; uluslararası ve hükümetler arası rehber, ilkeler ve hukuksal kurallar; farklı paydaşların gönüllülük veya yönergeye uyumun sağlanması bakımından roller gibi konular ele alınmıştır (WES, 2002).

Üçüncü tema (Tema C) ise ürün geliştirme, pazarlama ve ekoturizmin teşviki ve pazarlaması, sürdürülebilir ürünlerin ve tüketicilerin desteklenmesi temasıdır. Bu tema altında, sürdürülebilir ekoturizm ürünlerinin yapılması; özellikle biyosfer rezervlerde ve korunan alanlarda ürün geliştirme için çoklu paydaş işbirliği; pazar araştırmaları, pazarlama teknikleri ve özendirme yöntemleri; turist ve turizm danışma; etik davranışlar; tüketiciler için çevresel eğitim; pazarlama ve teşvik için kamu ve özel sektör ilişkisi; küçük ekoturizm işletmeciliği için pazarlama işbirliği konularına yer verilmiştir (WES, 2002).

Dördüncü temada ise (Tema D) izleme maliyeti ve ekoturizmin faydaları, bunların bütün paydaşlar arasında eşit bir şekilde dağılımının sağlanması ele alınmıştır. Bu tema altında, ekoturizmin ekonomik, ekolojik ve sosyal maliyet ve faydalarının ölçümü; korumaya katkı; ekoturizmin aktüel ve muhtemel çevresel ve sosyokültürel etkilerinin değerlendirilmesi; önceden uyarı ilkesinin ve tedbirinin mahalli, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde alınması; izleme ve değerlendirme sürecinin entegre edilmesi; araştırma gerekliliği ve uyarlanabilir yönetim sistemleri konularına yer verilmiştir (WES, 2002).

Diğer yandan, bazı çakışan konular da bulunmaktadır. Bunlar iki temel konu olup ilki ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyokültürel bakımlardan sürdürülebilirliği; diğeri ise mahalli halkın ve yerel halkların ekoturizm kalkınma ve gelişme sürecine, ekoturizm faaliyetlerinin yönetim, izlenmesi ve bunlardan elde edilen faydanın paylaşılmasına dâhil edilmesidir (WES, 2002).

Bu zirvede, ekoturizmi ilgilendiren tüm sektörlerle, ilgi gruplarına ve sorumlu kurum ve kuruluşlara hitaben ayrı ayrı hükümler yer almıştır. Burada kendilerine hitap edilen paydaşlar olarak; ulusal, bölgesel ve mahalli idare ve yönetimler, özel sektör, yöre halkı ve yerel topluluklar, hükümetler arası organizasyonlar, uluslararası finansal enstitüler ve

kalkınma ve yardım ajansları, STK'lar, toplum temelli organizasyonlar, akademik ve araştırma enstitüleri için hükümler yer almaktadır (WES, 2002).

4.1.1.1. Ulusal, Bölgesel ve Yerel Yönetimlere Yönelik Hukuksal ve Yönetmelik Hükümler

Öncelikle, ekoturizm gelişim politika ve stratejisinin bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde formüle edilmesi ve bunun da sürdürülebilir kalkınmanın genel amaçları ile uyumlu olması gerekliliği belirtilmiştir. Diğer yandan, bu politika ve stratejilerin geliştirilmesi sırasında, ekoturizm faaliyeti ile ilgisi olan, bu faaliyeti etkileyen veya bu faaliyetlerden en fazla etkilenen kimselere danışılması gerektiği ifade edilmiştir.

Deklare edilen ikinci konu ise doğal hayatın, mahalli ve yerel kültürlerin ve özellikle geleneksel bilginin, genetik kaynakların, arazi ve mülkler üzerindeki haklar ile su hakkının korunmasının garanti edilmesi ve bunun da yerel ve yerli halklar, özel sektör, STK'lar ve diğer tüm ekoturizm paydaşları ile birlikte yapılması hüküm altına alınmıştır.

Ulusal, bölgesel ve mahalli idare ve yönetimlere yönelik olarak hüküm altına alınan bir başka konu ise ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, ekoturizm faaliyetine katılmalarının ve bunlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanmasıdır. Aynı zamanda, diğer paydaşların da ekoturizmle ilgili kararlara katılmalarının ve bunun kolaylaştırılması gerekliliği ifade edilmiştir. Bunların yanı sıra bu paydaşların belirlediği amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli finansal mekanizma ve uygun yasal çerçevenin oluşturulmasının gerekliliği de ifade edilmiştir (WES, 2002).

Bu çerçevede, yukarıda oluşturulması önerilen düzenleme ve izleme mekanizmasının ulusal, bölgesel ve mahalli düzeyde, objektif sürdürülebilirlik indikatörlerini de kapsayacak şekilde ele alınması ve çevresel etki değerlendirmesi çalışmalarının da geri besleme mekanizması olarak ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. İzleme mekanizması sonucunda elde edilecek verilerin de halkla paylaşılması gerekliliği ifade edilmiştir.

Quebec Deklarasyonu'nda ele alınan konulardan birisi de dışsallıklar konusudur. Bu konuda, ulusal, bölgesel ve mahalli idare ve yönetimlerden beklenen husus ise ekoturizm nedeniyle ortaya çıkan çevresel maliyetlerin ve özellikle uluslararası

taşımacılığın yol açtığı dışsallıkların, buna sebep olanlara yüklenmesi konusunda düzenleyici mekanizmaların geliştirilmesi şeklindedir (WES, 2002).

Diğer bir konu ise yerel ve belediye düzeyinde kapasite artırımı yoluyla büyüme yönetimi araçlarını (zonlama-bölgeleme gibi) ve katılımcı arazi planlamasını hem korunan alanlarda ve hem de rezerv alanlarda ve ekoturizm gelişme zonlarında yürürlüğe koymaktır (WES, 2002).

Quebec Ekoturizm Zirvesinin önemli çıktılarından birisi de sertifikasyon şeması, ekotiket, ve diğer gönüllü inisiyatiflerin ve teşviklerin geliştirilmesi için uluslararası düzeyde kabul edilmiş ve gözden geçirilmiş bir rehberin kullanılması ve bu şekilde ekoturizmin sürdürülebilirliği ile özel sektörün bu yapıya katılması için cesaretlendirilmesi ve tüketiciler tarafından farkındalığın teşvik edilmesidir (WES, 2002). Fakat sertifikasyon sistemi bölgesel ve yerel ölçütleri yansıtmalıdır. Diğer yandan, kapasite artırımı ve finansal destek sağlayarak bu sertifikasyon şemasının küçük ve orta ölçekli işletmeler için erişilebilir olması sağlanmalıdır. İlave olarak, düzenleyici bir çerçeve yapının ortaya konularak bu sertifikasyon şemasının yürütülebilir uygulanabilir olması sağlanmalıdır.

Bir başka önemli konu ise küçük ve orta ölçekli firmaları desteklemek için teknik, finansal ve insan kaynaklarının geliştirilmesinin sağlanmasıdır (WES, 2002). Bu yolla, ekoturizmin kalbi sayılan bu firmaların kendi işlerini kurmaları, büyümeleri ve gelişmelerinin sürdürülebilir bir şekilde sağlanması desteklenmelidir.

Deklarasyonda yer alan bir başka önemli konu ise ziyaretçiler için uygun politikalar, yönetim planlaması ve yorumlama programları tanımlamak ve ziyaretçi sayısını yönetmek, hassas ekosistemleri korumak ve hassas ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı için yeterli fon kaynağını doğal alanlar için tahsis etmektir.(WES, 2002) Bu planlar, açık hükümler, doğrudan doğruya ya da dolaylı yönetim stratejileri ve alanda faaliyet gösteren tüm ekoturizm işletmeleri ve bunları ziyaret etmek isteyen turistler üzerindeki sosyal ve çevresel etkiyi izlemek için gerekli fonun düzenlenmesini içermelidir.

Ekoturizm zirvesi çıktılarından biri de turizm işletmelerinin teşvik edilmesidir (WES, 2002). Bu durumda, küçük ve orta ölçekli ekoturizm şirketleri ile toplum temelli ve

STK temelli ekoturizm işletmelerinin Ulusal Turizm İdaresi tarafından yürütülen bütün teşvik stratejileri ve programlarında uluslararası ve yerel pazarlarda yer alması sağlanmalıdır.

Ekoturizm ürünlerini ulusal ve uluslararası düzeyde teşvik etmek ve pazarlamak için gerekli, bölgesel bir işbirliği ve iletişim ağı kurmayı destekleme ve teşvik de zirvede yer alan önemli konulardan bir diğeridir.

Ekoturizm işletmelerinin, tur operatörlerine ve diğer servis sağlayıcılarına (pazarlama ve özendirme avantajları) ekoturizm ilkelerini kabul ettirmek ve çalışmalarını daha fazla çevreci, sosyal ve kültürel açıdan daha sorumlu hale getirmek için teşvik sağlanması gerekliliği, ele alınan bir diğer önemli konudur (WES, 2002).

Temel çevresel ve sağlık standartlarının belirlenmesi ve bunların en ücra kırsal alanlar da dâhil olmak üzere tüm ekoturizm ihtiyaçlarının beklentilerini karşılaması sağlanmalıdır. Bunlar, alan seçimi, planlama, dizayn, katı atıkların bertarafı, kanalizasyon ve su havzalarının korunması gibi konuları içermelidir. Bu şekilde, ekoturizmi geliştirme faaliyetlerinin hükümetler tarafından, sürdürülebilir altyapı yatırımları ve mahalli belediyenin bu tür bir yapıyı izlemesi ve düzenleyecek kapasitesini sağlamadan, üstlenilmemesi garanti edilmelidir (WES,2002).

Ekoturizm zirvesinde ele alınan ve sonuç olarak kabul edilen konulardan birisi de çevresel etki değerlendirmesidir. Bu konuda, temel çevresel etki değerlendirmesinin kurumsallaşması, varış noktasındaki tehlike altındaki türler başta olmak üzere bu noktadaki sosyal çevresel durumun kayıt altına alınması gerekliliği, ekoturizm ve sürdürülebilir turizm konularında araştırma programlarına yatırım yapacak kurumların desteklenmesi ve bunlara yatırım yapılması gerekliliği belirtilmiştir (WES, 2002).

Quebec Ekoturizm Zirvesinde etik kurallara da yer verilmiştir. Kabul edilen 15. maddeye göre, sürdürülebilir turizm için etik kurallar (UNEP, WTO Biyoçeşitlilik Konvansiyonu, BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu ve Uluslararası İşçi Organizasyonu tarafından önerilen kurallar) ve rehber ile uluslararası ilkelerin daha ileri düzeyde yürütülmesinin desteklenmesi ve bu şekilde sürdürülebilir kalkınma kavramının ekoturizm bakımından da yürürlüğe konulabilmesi için gerekli ulusal ve

uluslararası yasal çerçeve, politika ve master planlarının da yapılması desteklenmiş olacaktır.

Zirvede mülkiyet ve kullanım hakları da ele alınmıştır (WES, 2002). Kamu arazileri üzerindeki kullanım hakları ve bu arazilerin yönetimi ve yeniden tahsisinde, toprağın korunması amacı gözetilerek, yoğun üretim ve toprağı tahrip eden veya kazarak hammadde çıkaran sektörlerden, turizm sektörüne arazi tahsis edilmesi öngörülmektedir. Bu tahsisi yaparken ilgili toplum için net sosyal, ekonomik ve çevresel faydanın artırılması hususunun da dikkate alınması gereklidir.

Diğer önemli bir konu ise özellikle gençler ve çocuklara yönelik eğitim programları geliştirilmesinin teşvik edilmesi ve bu yolla doğa koruma, sürdürülebilir kullanım, yerel ve yerli kültürler ve bunların ekoturizmle ilişkileri konusunda bir farkındalık ve bilinç oluşturulmasının teşvik edilmesidir (WES, 2002).

Ele alınan bir başka konu ise turist gönderen ve turist getiren tur operatörleri arasında, diğer hizmet sağlayıcılarla ve varış noktasındaki STK'larla, turistlerin eğitilmesi ve onların varış noktasındaki ve özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki davranışlarını değiştirmek için eğitim almaları konusunda işbirliği yapılmasının teşvik edilmesidir (WES, 2002).

4.1.1.2. Özel Sektöre Yönelik Hukuksal ve Yönetmelik Hükümler

Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde önemle üzerinde durulan sektörlerden birisi de özel sektördür. Zirve, özel sektörün ekoturizm faaliyetlerine son derece önem vermekte ve bu sektörü ekoturizm faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir.

Özel sektör için alınan en önemli ve ilk karar ekoturizmin sürdürülebilir olması için, bu işin ya da yatırımın, bu iş ile ilgili olan tüm paydaşlar için karlı olması gerektiğidir (WES, 2002). Burada söz konusu paydaşlar ise; proje sahipleri, yatırımcılar, yöneticiler, işlendirilenler ile topluluklar, yani yöre halkları ve ekoturizm faaliyetinin gerçekleştirileceği yerde bulunan koruma organizasyonlarıdır.

Özel sektörün işlerini oluştururken, geliştirirken ve yürütürken hassas ekosistemler ve genel anlamda çevre üzerindeki negatif etkilerini en aza indirmek ve pozitif anlamda

katkı sağlamak, yerel ve yerli halklar da dâhil olmak üzere yapılan faaliyetin doğrudan doğruya ekonomik faydasının olmasına dikkat edilmesi, beyan edilmektedir (WES, 2002).

Ekoturizm zirvesinde kabul edilen prensiplerden birisi de, ekoturizm tesislerinin (fiziksel mekânlar) yapımı, planlanması, geliştirilmesi ve işletilmesi sırasında dikkat edilmesi gereken kurallardır (WES, 2002). Madde 22’de yer verilen kurallara göre, ekoturizm tesislerinin planlanması, tasarımı, geliştirilmesi ve işletilmesinde; hassas alan belirlemesi ve düzenlemesi, toplumların alan algılarına, su, enerji ve malzemeler gibi sürdürülebilirlik ilkelerine ve ayrımcılık yapmadan tüm toplum kesimlerinin erişimi hususlarına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Ekoturizm Zirvesi’nde, yerel işgücü ve kaynaklarının kullanılması da özendirilmek istenmiştir. 25. maddeye göre, ekoturizm işletmelerinde, mahalli malzemeler ve ürünler ile mahalli lojistik ve insan gücünün kullanılması gerekliliği ifade edilmiştir (WES, 2002). Bu şekilde, ekoturizm ürünlerinin orijinalliğinin sağlanması ve varış noktasındaki finansal ve diğer faydaların artırılması sağlanmış olacaktır. Bunu başarmak için ise özel sektörün mahalli işgücünün eğitimine yatırım yapması gerekmektedir.

Diğer yandan, Ekoturizm zirvesinde yöre halkları ve yerli halkların liderleri ile birlikte çalışılması ve bu şekilde mahalli kültür ve toplumların doğru ve saygın bir şekilde tanıtımı sağlanmalı ve ekoturizm işletmelerinin çalışanları ve misafirlerinin mahalli sitle, gelenekler ve tarihleri konusunda doğru bir şekilde bilgilendirilmesi sağlanmalıdır (WES, 2002).

Ekoturizm işletmeleri ve özel sektörün, kendi müşterileri arasında, varış yerindeki etik ve çevreye duyarlı davranışta bulunmasını teşvik etmesi tavsiye edilmektedir. Bunlar arasında, çevre eğitimi ve mahalli toplum veya koruma inisiyatiflerini desteklemek gibi gönüllü katkı sağlama yolunun olabileceği ifade edilmektedir (WES, 2002).

Özel sektöre yönelik hükümlerden birisi de, belli bir varış noktasındaki ekoturizm aktivitelerinin sayı ve tür olarak çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesidir (WES, 2002). Bu şekilde, ekoturizmden elde edilen faydanın yaygınlaştırılmasının ve bazı seçilmiş varış yerlerindeki kalabalıktan ve fazla turist sayısından kaçınılmasının ve böylece bu

alanların uzun süreli kullanımından da kaçınılmasının sağlanması gerekliliği belirtilmiştir. Bu bağlamda, tur operatörlerinin, ekoturizm varış noktasında kurulmuş olan ziyaretçi etkisi yönetim sistemine katkı sağlamaları ve buna riayet etmeleri için zorlanmaları gerekliliği ifade edilmiştir.

Özel sektörün ve firmalarının, kendi kurumsal yapılarının her bir parçasında uygulanacak bir sürdürülebilirlik için gerekli şirket politikası formüle etmesi ve uygulaması gerektiği ifade edilmiştir (WES, 2002).

4.1.1.3. STK'lara, Toplum Temelli Organizasyonlara, Akademik Kurumlara ve Araştırma Enstitülerine Yönelik Hukuksal ve Yönelimsel Hükümler

Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde ele alınan konular arasında sivil toplum kuruluşları, sivil inisiyatifler ve yöre halkının oluşturduğu organizasyonlar ile akademik ve araştırma enstitüleri önemli yer tutmaktadır. Bu çerçevede, kapasite artırımı, ar-ge faaliyetleri, işbirliği gibi konularda önemli kararların alındığını belirtmek gerekmektedir.

Zirvede, yukarıda adı geçen kurum ve kuruluşlara yönelik ele alınan konulardan birisi, ekonomik destek hususudur (WES, 2002). Zirvede alınan 34. karara göre, STK'lara, toplum temelli organizasyonlara, akademik ve araştırma enstitüleri, ekoturizm varış noktalarında, ev sahibi ülke organizasyonlarına, küçük işletme ve sorumlu yetkili mahalli otoritelere teknik, finansal, eğitsel, kapasite artırımı ve diğer konularda destek sağlanması gereklidir. Bu şekilde, sürdürülebilirliğe yönelik uygun politikaların, kalkınma ve yönetim stratejilerinin ve izleme mekanizmalarının uygulanabilirliği ve devamlılığının sağlanması hedeflenmektedir.

Ekoturizm zirvesinde STK'lara, toplum temelli organizasyonlara, akademik ve araştırma enstitülerine yönelik hükümlerden bir diğeri, ekoturizm faaliyetlerinin ekosistemler, canlı çeşitliliği, mahalli ve yerli kültürler ile bu kültürlerin ekoturizm varış noktalarındaki sosyo-ekonomik doku üzerindeki güncel etkileri konularında araştırma yapılmasının gerekliliğiyle ilgilidir (WES, 2002).

Bu noktada ise kamu ve özel sektör kuruluşlarının işbirliği ile çalışarak araştırmalar yapması ve yapılan araştırmaların ekoturizm gelişimi ve yönetimi ile ilgili alınacak kararları oluşturma aşamasında kullanılması hedeflenmektedir (WES, 2002).

4.1.1.4.Hükümetlerarası Organizasyonlar, Uluslararası Finansal Enstitüler ve Kalkınma Yardım Ajanslarına Yönelik Hukuksal ve Yönetmelik Hükümler

Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde, hükümetlerarası organizasyonlar, uluslararası finansal enstitüler ve kalkınma yardım ajansları da muhatap alınmış ve bunlarla ilgili hükümlere de yer verilmiştir.

Uluslararası standart ve finansal mekanizmalar uygun olduğu ölçüde, ekoturizm sertifikasyon sistemi için, küçük ve orta ölçekli işletme ve tesislerin bu süreçlere erişimi de dikkate alınarak, geliştirilmesi ve kabul edilmesinin, bunların yürütülmesinin ve desteklenmesinin önemi vurgulanmıştır (WES, 2002).

Çoklu paydaş diyalog sürecini politika, rehber ve projelere küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde dâhil ederek ekoturizmle ilgili ülkeler ve sektörler arasında deneyim aktarımını sağlamak hükümetler arası organizasyonlar, uluslararası finansal enstitüler ve kalkınma / yardım ajanslarına yönelik hükümler arasında yer almaktadır (WES, 2002).

Bununla beraber ekoturizm yatırımlarının dünya düzeyinde başarı ya da başarısızlıklarına neden olan faktörleri belirlemek için harcanan çabaları kuvvetlendirerek, bu konuda şimdiye kadar elde edilen tecrübeleri ve en iyi uygulama örneklerini, yayın yoluyla, arazi görevleri yoluyla, eğitim seminerleri ve teknik yardım projeleri yoluyla yaygınlaştırmak hedeflenmektedir (WES, 2002). Bu hedefin gerçekleştirilmesi amacıyla, "BM Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Ticaret Organizasyonu (WTO) ve diğer uluslararası organizasyonların", zirveden sonra sürdürülebilir ekoturizm konusundaki diyaloglarına devam etmesi kararlaştırılmıştır (WES, 2002).

Ekoturizm Zirvesi'nde ele alınan önemli bir konu da finansal mekanizmaların yönetilmesidir. Zirve, sonuç deklarasyonunun 43. maddesine göre, hükümetler arası organizasyonlar, uluslararası finansal enstitüler ve kalkınma yardım ajansları, gerekli finansal kolaylıkları ve ödünç verme şartları belirlemelidirler. Belirlenen maddi destek şartları, küçük ve orta ölçekli ekoturizm firmalarının ihtiyaçlarına uygun bir şekilde ve onların ihtiyaçlarını karşılayacak şartlarda kabul etmelidir (WES, 2002). Zira bu firmalar ekoturizm endüstrisinin özünü teşkil etmekte ve bu sektörün uzun dönem ekonomik sürdürülebilirliği, firmalara sağlanacak ekonomik destekle mümkün olabilecektir.

Ekoturizm faaliyetlerinden etkilenecek sektör ve toplulukların kapasitesinin geliştirilerek sürdürülebilir turizm ve bir alt sektör olarak ekoturizmin gelişmesini desteklemek zirvede ele alınan bir başka olarak karşımıza çıkmaktadır (WES, 2002). Bu kapsamda ekoturizm uzmanlarının ve ekoturizm faaliyet deneyimlerinin yer aldığı dokümanların, ekoturizmin sürdürülebilirliği amacıyla kullanılacak bir insan kaynakları ve doküman havuzu oluşturmak hedeflenmektedir.

4.1.1.5. Yöre Halkı ve Yerli Topluluklara Yönelik Hukuksal ve Yönetmelik Hükümler

Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde eşit yaşama hakkı ve cinsiyet eşitliği kapsamında hükümlere bağlanan diğer bir konu da yöre halkı ve yerli topluluklardır. Zirve sonuç bildirgesinin, E Temasının 46. ve 47. maddeleri bu halklara ayrılmıştır. Sonuç bildirgesinin E Teması başlangıç olmak üzere, bildirgenin diğer kısımlarında yer alan hükümlere ilave olarak iki maddeye daha yer verilmiş ve bu halklar hakkında daha detaylı düzenlemeler yapılmıştır.

Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde, ayrıca ekoturizm faaliyeti yapılan noktalardaki topluluklara, geleneksel yeteneklerinin, sürdürülebilir bir şekilde sanata dönüştürülmesi ve ekonomik fayda sağlaması amacıyla eğitimler verilmesi ve ekoturizm pazarının bir parçası haline getirilmesi gerekliliği kabul edilmiştir (WES, 2002). Bu anlamda, ekoturizm pazarında kalıcı yer edinene kadar evsel sanat ve el işçiliğinin, tarım ürünlerinin, geleneksel ev yapısı ve peyzajın kullanımı ve sürdürülmesine yönelik kabiliyetlerin güçlendirilmesi, beslenmesi ve teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

4.1.2. Ulusal Hukuk

Ekoturizm kavramının 9. kalkınma planında ilk kez kullanıldığı daha önce belirtilmiştir. Bunun yanında ekoturizm kelimesi kullanılmamasına rağmen, 8. kalkınma planının, 1587. maddesinde ekoloji kelimesi yer almaktadır.

Bu kalkınma planına göre hazırlanan "Türkiye Turizm Stratejisi" adlı belge esasında Türkiye'de ekoturizmin temelini oluşturmaktadır. Bu belge, turizm sektöründe, kamu ve özel sektörün yönetim ilkesi çerçevesinde işbirliğini gündeme taşıyan ve stratejik planlama çalışmalarının yönetim ve uygulamasına yönelik açılımlar sağlamasını hedefleyen bir çalışmadır. Katılımcı planlama anlayışı ile hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı ile üretim, yönetim ve uygulama süreçlerinde sektörün önüne

bir yol haritası konularak yönlendirilmesi temel amaç olarak kabul edilmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi – 2023 çalışmasının temelinde yer alan bu yaklaşım, çalışmanın noktasal değil bölgesel, emredici değil yönlendirici, statik değil dinamik bir çerçevede geliştirilmesini olanaklı kılmaktadır.

Ekoturizm kavramına iç hukukta yer veren esas mevzuat, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8. maddesidir. Maddenin (A) fıkrasının (d) bendi “Eko-turizm kapsamında yer alan yayla turizmi, kırsal turizm ve benzeri turizm türlerine yönelik tesislerin yer alabileceği çevresel ve sosyal anlamda imkan sağlayan, ... yerler talep tarihinden başlayarak en geç bir ay içerisinde Orman ve Su İşleri Bakanlığınca, bakanlığa tahsis edilir.” hükmü ile ekoturizm kavramının turizm mevzuatına girmesini sağlamıştır.

Buna ek olarak, yine aynı kanunun 6. maddesi doğal turizm kaynaklarının korunması ve kullanılması ile ilgili düzenlemeler getirmiştir. Maddeye göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde; devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kamu yararına korunmasına veya kamu yararına kullanılmasına katkıda bulunacak yapı ve tesisler, bu kanunun 3'üncü maddesindeki belgelere sahip olmak kaydıyla, tapu kaydı aranmaksızın 8'inci maddedeki koşullara uygun olarak, imar planlarına göre yapılabilir ve işletilebilir. Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde, bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmamak, turizm işletmelerine zarar vermemek ve imar planlarına uygun olmak ve bakanlıktan izin almak kaydıyla kamuya yararlı diğer yapı ve tesisler yapılabilir ve işletilebilir. Deniz, göl ve akarsular ile kıyıları, özelliklerini bozucu ve yıpratıcı şekilde kullanılamaz. Bu yerlerden kum, çakıl ve taş alınması gibi çeşitli şekillerde yararlanma 1738 sayılı Seyir ve Hidrografi Hizmetleri Kanunu'na göre Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın görüşü alınmak şartı ile bakanlığın iznine bağlıdır.” Bu düzenleme ile ekoturizm faaliyeti için potansiyel doğal alanların korunması, planlanması ve bu alanlardan alınacak kum, çakıl vb. gibi maddelerin elde edilmesi şartları düzenlenmiştir.

Benzer şekilde, “Taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımı” başlıklı 8. maddede orman alanlarının turizm faaliyetlerine tahsisine dair esas ve usuller düzenlenmiştir.

Diğer yandan, ekoturizm gerek kavram olarak ve gerekse hukuksal temeli ve gelişimi itibariyle son derece yeni olup henüz gelişmesini tamamlayamaması nedeniyle, ülkemizde turizm faaliyetlerinden uyarlanan hukuk kurallarının, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, ekoturizm faaliyetleri için de uygulanabileceğini ve hatta uygulanması gerektiğini belirtmek gerekmektedir. Buradaki, “niteliğine uygun düştüğü ölçüde” kavramı son derece kritik olup salt turizm faaliyeti için getirilen hukuksal düzenlemeleri ekoturizme uygulamanın ve uyarlamanın teknik zorluklar içerdiği kastedilmektedir. Bu nedenle, çalışmanın bu kısmında daha çok, uluslararası hukuktaki gelişmelerin iç hukukta hangi mevzuata ne şekilde adapte edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede; ilerleyen bölümlerde sürdürülebilir ekoturizm, mahalli halkın katılımı, ekoturizm finansmanı, ekoetiketler, sertifikasyon, izleme, pazarlama vb. gibi konuları ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

4.2. EKOTURİZM HUKUKUNUN GELİŞİMİ

4.2.1. Dünyada Ekoturizm Hukukunun Gelişimi

Ekoturizm ya da açık adıyla ekolojik turizm, genel anlamda turizmin bir alt türü ya da turizm alt faaliyeti olarak gelişmeye başlamıştır. Zaman içinde kendi özelliklerinin oluşmaya başlaması ve önemli ölçüde talep görmesi nedeniyle hukuk metinlerinde de yerini almıştır. Uluslararası ölçekte ilk ve en önemli gelişme 2002 yılında görülmüştür. Bu yılda Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Kanada'nın Quebec Eyaletinde bir ekoturizm zirvesi düzenlenmiş ve bu zirvenin sonunda “Ekoturizm Hakkında Quebec Deklarasyonu (Quebec Declaration on Ecotourism)” adında bir uluslararası deklarasyon yayınlanmış ve bu şekilde ekoturizm kavramı hukuksal bir temel kazanmaya başlamıştır.

Quebec Deklarasyonu ekoturizm konusunda kritik bir öneme sahiptir ve ekoturizm zirvesi son derece geniş bir ülke katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede, oldukça kritik tavsiye kararları alınmıştır. Bu kararların tüm dünya milletlerinin ekoturizm faaliyetlerini disipline etmesi, bu konuda bir farkındalık oluşturması ve bir kavram ve fikir birliğine varılmasına önyak olması, son derece önemlidir. Diğer yandan bu

deklarasyon, kendi ekoturizm mevzuatlarını oluşturmak isteyen ülkelere ışık tutması bakımından da kritik bir öneme sahiptir.

Quebec Deklarasyonu, 2002 yılının BM tarafından ekoturizm yılı olarak ilan edilmesi çerçevesinde, BM Çevre Programı ve Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) öncülüğünde, 132 ülkenin kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından gelen katılımcılarıyla toplanan Dünya Turizm Zirvesi'nin (The World Ecotourism Summit,) 19 – 22 Mayıs 2002 tarihleri arasında yapılan toplantısı sonucunda yayınlanmıştır.

Quebec ekoturizm zirvesinin öncesinde 2001 ve 2002 yıllarında 18 ön toplantı yapılmıştır. Bu toplantılara, ulusal hükümetlerden, yerel yönetimlerden, turizm, çevre ve diğer birimlerden, özel ekoturizm girişimlerinden ve diğer ticaret birliklerinden, sivil toplum kuruluşlarından, akademik kurumlar ve danışmanlıklar ile hükümetler arasından temsilcilerden, yerel halk ve toplulukların temsilcilerinden gruplar katılmıştır.

Quebec Ekoturizm Deklarasyonu, tartışılmış ve üzerinde uzlaşmış bir doküman olup, çok yönlü paydaş diyalogunun bir sonucudur. Belge, hem ekoturizm zirvesi öncesi hazırlık toplantılarının çıktılarını hem de zirve sırasındaki tartışmaları dikkate almakta ve onlara yer vermektedir. Bu belgenin temel amacı, sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde ekoturizm faaliyetleri için bir ön gündem oluşturmak ve başkaca tavsiyelerde bulunmaktır.

Quebec Zirvesi'ne katılanlar, Johannesburg'ta 2002 yılı Ağustos – Eylül aylarında düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinin (World Summit on Sustainable Development (WSSD)) gelecek 10 yıl boyunca uluslararası politikaların temelini oluşturacak bir etkinlik olduğunu kabul ederler. Katılımcılar ayrıca, sürdürülebilir turizmin, öncü endüstri olarak, tehlikedeki ekosistemlerde çevre korumaya ve fakirliğin azaltılmasına katkıları nedeniyle, Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde önceliğe sahip olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Katılımcılar yukarıdaki paragrafta belirtilen nedenlerle, Birleşmiş Milletler (BM)'den, BM organizasyonlarından ve Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde temsil

edilen üye ülkelerden, Quebec Ekoturizm Zirvesi Deklarasyonun ve diğer sonuçların yayılmasını talep etmiştir.

Ektourizm zirvesi katılımcıları, şunu fark etmişlerdir ki, ekoturizm aslında sürdürülebilir turizmin temel prensiplerini benimsemekte ve bu bağlamda turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini de dikkate almaktadırlar.

Bir yandan ekoturizm kavramı, sürdürülebilirlik ilkesini dikkate alırken aynı zamanda, kendisini sürdürülebilir turizm kavramından ayıran aşağıdaki ilkeleri de kabul etmektedir ki bunlar (WES, 2002):

- Aktif olarak doğal ve kültürel mirasın korunması,
- Yöre halkı, yerel halkın ve toplulukların ekoturizm planlaması, gelişmesi ve işleyişinde dikkate alınması ve onların refahına katkı sağlanması,
- Varış noktasındaki doğal ve kültürel mirasın ziyaretçilere yorumlanması, açıklanması ve tanıtılmasının sağlanması,
- Ekoturizmi bağımsız seyahat edenlere ve küçük organize tur gruplarına elverişli hale getirmek, şeklindedir.

Ekoturizm zirvesinde dikkate alınan hususlardan biri de, insanların el değmemiş kara ve deniz alanlarına ve doğal alanlara doğru seyahat isteğinin artmasıdır. Bu süreçteki en önemli kaygılar arasında “ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirlik” ilkeleri bulunmaktadır. Bu bağlamda ekoturizm, ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirlik kavramının, turizm sektöründeki uygulaması olarak kabul edilmektedir.

Diğer yandan, ekoturizm zirvesinde, ekoturizmin, turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğine katkı yaptığı vurgulanmıştır. Bu katkılar ev sahibi toplumlara ve yöre halkına yönelik ekonomik ve sosyal faydaların artırılması, doğal kaynakların korunması, ev sahibi toplumların kültürel entegrasyonuna katkı yapılması, seyahat edenlerin doğal kaynakları koruması ve kültürel miraslarının korunması konusunda bilinçlendirilmelerini içermektedir.

Bunun yanında, ekoturizm zirvesi paydaşları, ekoturizm yapılan alanlarda elde edilen bilgiler doğrultusunda; birçok doğal alandaki kültürel çeşitlilik, özellikle yerel toplulukların ve yöre halkının tarihsel mevcudiyeti -ki bu topluluklardan bazıları kendi

geleneksel bilgilerini, uygulama ve pratiklerini yüzyıllardır devam ettirmeleri ile başlı başına sürekli olduklarını göstermekte- konularında yeni bulgulara ulaşp bu bulguları bilimsel bilgi ile harmanlamışlardır.

Benzer şekilde, kültürel olarak zengin, korunan alanların ve canlı çeşitliliğinin (biyolojik çeşitlilik) idaresi ve korunması için gerekli parasal kaynakların dünya genelinde yetersiz olduğunun belgelenmesi gerektiği tekrarlanmıştır. Bu alanların, normal bir gelişmişlik düzeyinde olması gereken eğitim tesislerinden, iletişim sistemleri ve altyapısından yoksun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ekoturizm faaliyetleri gösterilen bölgelerin, ekonomik anlamda gelişmemiş olduğu, bölge halkının sağlık sorunlarının olduğu ve ekoturizm faaliyeti sonucunda bu sorunlara kaynak sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Öte yandan, farklı turizm şekillerinin ve özellikle ekoturizmin, eğer sürdürülebilir bir şekilde yönetilirse, yöre halkı ve yerli halkların kültürleri ve ekonomik refahı için değerli bir ekonomik fırsat olabileceği, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve gelecek kuşaklara aktarımı için ekonomik bir fırsat olabileceği, korunan alanlar için öncülük edebilecek nitelikte bir gelir kaynağı olabileceği ileri sürülmüştür.

Ekoturizm zirvesinde vurgulanan konulardan biri de, doğal alanlarda ve kırsal alanlarda ekoturizm ve turizm planlamasının önemi ile ilgilidir. Bu konuda, turizm planlamasının uygun olmadığı, turizmin iyi yönetilmediği yer ve zamanlarda, doğal peyzajın bozulduğu, yaban hayatı ve canlı çeşitliliğinin tehdit edildiği, deniz ve kıyı kirliliğine yol açıldığı, yöre halkının ve yerli halkların yer değiştirmek ve göç etmek zorunda kaldığı, kültürel geleneklerin erozyona uğradığı vurgulanmaktadır.

Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde, ekoturizmin gelişmesi için, yöre halkının ve yerel halkların arazi ve mülkiyet haklarına saygı duyulması gerektiği ayrıca, tanındıkları yerlerde, yine bu toplulukların özgür iradeleri ve kültürel egemenlikleri ile korudukları hassas ve kutsal alanlarına ve geleneksel bilgilerine saygı duyulması gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde vurgulanan bir başka hususta ise doğal alanlarda ekoturizm ve diğer turizm türlerinden eşit ekonomik, sosyal ve çevresel faydaların elde edilebilmesi ve potansiyel olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ya da hiç oluşmaması için yöre halkının ve yerel halkların şeffaf bir şekilde katılımına izin veren katılımcı planlama mekanizmasına ihtiyaç olduğu ve bu şekilde bu halkların arzularının, yerel düzeyde kullanımını tanımlayan katılımcı planlama mekanizmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca deklarasyonda, yerel halkın planı reddetme hakkı saklı tutulmuştur.

Ekoturizm Zirvesi'nde, sosyal ve çevresel amaçları karşılama arayışları içinde olmaları sebebiyle, küçük ve mikro işletmelerin ekoturizm için anahtar bileşenler olduğu, fakat bu işletmelerin faaliyet gösterdiği gelişme ortamlarının, ekoturizm için uygun finansal ve pazarlama desteği sağlayamadığı ifade edilmiştir.

Ayrıca, ekoturizm zirvesinde, küçük ve orta düzeyli işletmelere, ekoturizm pazarının daha iyi anlaşılması, geliştirilmesi, turizm kredisi araçlarının oluşturulması ve harici maliyet için kaynak ve ödenek oluşturulması destek verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Ekoturizm zirvesinde cinsiyet eşitliği kapsamına da yer verilmiş, ırk, cinsiyet ya da diğer şahsi özelliklere dayalı ayrımcılıktan kaçınılmasının, daha fazla kişinin tüketici ya da tedarikçi olarak ekoturizm faaliyetinde bulunmaları bakımından gerekli olduğu kabul edilmiştir.

Ziyaretçilerin varış noktaları ve yapılacak faaliyetler konusunda ise sürdürülebilirlik ilkesi gözetilerek çevreye olan sorumluluklar dâhilinde faaliyet planı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Faaliyet alanlarının hassasiyetleri konusunda ziyaretçilerin bilgilendirilmeleri ve bu sorumluluklar doğrultusunda hareket etmeleri sağlanacaktır.

Quebec Ekoturizm Deklarasyonunun ardından yapılan basın açıklamasında, ekoturizm zirvesinin son derece başarılı geçtiği, 133 farklı ülkeden 1200 delegenin katıldığı, ekoturizmin uluslararası gelişmede yeni bir araç olduğu, ekoturizmin dünya ölçeğinde son derece yüksek bir talep gördüğü, Quebec Zirvesinde kabul edilen deklarasyonun,

2002 Ağustos ayında Johannesburg'ta düzenlenecek olan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde masaya yatırılacağı ifade edilmiştir. Ekoturizm zirvesinin, turizmle ilgili birçok politikacı, bakanlık ve uzmanların beğenisini kazandığı ve son derece faydalı olduğu ifade edilmiştir. Diğer yandan, ekoturizmin fakirliğin azaltılmasına, kırsal kalkınmaya ve çevrenin korunmasına katkı yapacağı vurgulanmıştır. Bu durumun sonucu olarak, sürdürülebilir turizmin ise ancak ekoturizm ile mümkün olabileceği vurgulanmıştır (WES, 2002).

Ekoturizm zirvesi hakkında yapılan değerlendirme ve analizlerden birisi de, Quebec ekoturizm zirvesinde alınan kararların ve deklarasyonun başta Quebec eyaleti ve Kanada olmak üzere bütün katılımcı ülkelerde ve turizmin gelişen ve istikbal vadeden bir ekonomi sektörü olduğu, alınan kararların diğer tüm ülkelerde de uygulanması ve dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Quebec Dünya Ekoturizm Zirvesi'nde ana misyon, ülkede turizm endüstrisinin beslenmesi olarak kabul edilmiştir. Bunu sağlamak için de turizm faaliyetinin üç temel alanda yoğunlaşması gerektiği düşünülmüştür. Bu alanlar; turizmle ilgili hükümetlerin ve özel sektörün turizme doğrudan odaklanması, turizmin sunumlarının tanıtımlarının iyi yapılması ve pazarlama ile ülkenin turizm bakımından çekici hale getirilmesidir.

Quebec Deklarasyonu'nun dışında ekoturizm hukukunu ve yönetimini etkileyecek düzeyde alınan kararları içeren gelişmeler de yaşanmıştır. Dünya Turizm Organizasyonu (WTO), BM'nin turizmle ilgili bir kurumu olarak, turizm yoluyla ekonomik büyümeyi, iş sahaları açmayı, doğal çevrenin ve varış noktalarındaki mirasın korunmasını teşvik etmeyi, dünyada barışın tüm milletler tarafından anlaşılmasını edilmelerini amaçlamaktadır. BM'nin bir başka kuruluşu olan Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) liderlik yaparak ve ortak çalışmayı teşvik ederek çevreyi korumayı ve bu amaçla toplumları bilgilendirmeyi teşvik ederek toplumların hayat kalitesini, çevrenin gelecek kuşaklara aktarılmasına engel olmayacak şekilde artırmayı amaç edinmiştir. BM Çevre programı, Turizm Programı yoluyla, hükümet kuruluşları arasında ve endüstri düzeyinde sürdürülebilir turizmi teşvik ederek, hassas alanların ve korunan alanların yönetilmesi için araçlar geliştirmeyi ve turizmle ilgili çok yönlü çevresel anlaşmaları uygulamayı teşvik etmektedir. Bunun devamında 2002 yılı Ekim ayında Avustralya'nın Cairn şehrinde Uluslararası Ekoturizm Konferansı, Kırgızistan'ın

Bişkek şehrinde 2002 yılının “ Uluslararası Dağlar Yılı” ilan edilmesine paralel olarak) Bişkek Dağ Zirvesi gerçekleştirilmiştir.

BM Çevre Programının ekoturizm konusunda ve genel olarak turizm konusunda desteklediği inisiyatifler, uyguladığı birçok program ve proje yer almaktadır. Bunlar arasında, Sürdürülebilir Turizm İçin Tur Operatörleri İnisiyatifi, UNESCO ile birlikte Hassas Ekosistemlerde Biyoçeşitlilik Sözleşmesinin Sürdürülebilir Turizm Rehberi, BM Çevre Programının Sürdürülebilir Turizm İlkeleri, Ortak Dağlar Projesi sayılabilir. (UNEP, 2015).

Ekoturizm hukukunun gelişmesi bakımından önemli adımlardan biri de Uluslararası Ekoturizm Topluluğu tarafından deklare edilen Oslo Ekoturizm Bildirgesidir (The International Ecotourism Society (TIES), 2007). Bu belge, 2007 yılında Norveç’in Oslo şehrinde Mayıs ayında düzenlenen Global Ekoturizm Konferansının sonuçlarını yansıtmak için deklare edilmiştir. Hem kamu alanına hem de özel sektöre hitap eden bu deklarasyon, ekoturizmin mevcut durumunu değerlendirmeyi, ekoturizmin karşılaştığı güncel sorunlarla baş etmeyi ve gelecek yıllar için temel amaçları ve önemli kriterleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Oslo Bildirgesi, turizm endüstrisinin tüm sektörlerinin sürdürülebilirliği bakımından ekoturizmin ön plana çıkarılması için önemli bir adım olmuştur. Bu bildirmede dört anahtar alan ön plana çıkmıştır: sürdürülebilir kalkınma, koruma, eğitim ve iletişim ile ekoturizm konusunda kritik konulardır. Yine bu bildirmede, 2002 yılından bu yana ekoturizmin toplumlarda son derece önemli bir gelişme kaydettiği ve büyümeye devam ettiği, yakın geçmişte ekoturizm endüstrisinde meydana gelen değişimlerle birlikte ekoturizmin bugün aynı zamanda çok sayıda yeni fırsatlarla ve aynı zamanda güçlüklerle karşı karşıya olduğu vurgulanmıştır.

4.2.2. Türkiye’de Ekoturizm Hukukunun Gelişimi

Türkiye’de ise ekoturizmin gelişimi ve buna paralel olarak hukuksal temelinin gelişimi son derece yenidir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8. maddesinin (d) bendinde “Eko-turizm kapsamında yer alan yayla turizmi, kırsal turizm ve benzeri turizm türlerine yönelik tesislerin yer alabileceği çevresel ve sosyal anlamda imkân sağlayan...” ifadesiyle

ekoturizm kavramına yer verilmiştir. Bunun dışında ekoturizm kavramına yasal düzeyde henüz rastlanmamaktadır.

Yasal düzeyde ekoturizm kavramına rastlanmamakla beraber Türkiye, 2023 yılına kadar turizm stratejisi belgesini hazırlamış ve turizmin temel ilkelerini ortaya koymuştur. Bu stratejiye göre, “Alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi” ifadeleriyle ekoturizmden bahsedilmektedir (KTB, 2007).

Bu stratejinin hedefi, “turizm sektöründe, kamu ve özel sektörün yönetim ilkesi çerçevesinde işbirliğini gündeme taşıyan ve stratejik planlama çalışmalarının yönetim ve uygulamasına yönelik açılımlar sağlaması”dır. Stratejinin amacı ise “üretim, yönetim ve uygulama süreçlerinde sektörün önüne bir yol haritası konularak yönlendirilmesi” dir (KTB, 2007).

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 çalışmasının temelinde yer alan bu yaklaşım, çalışmanın noktasal değil bölgesel, emredici değil yönlendirici, statik değil dinamik bir çerçevede geliştirilmesini olanaklı kılmaktadır (KTB, 2007).

Diğer yandan, “Türkiye Turizm Stratejisi - 2023 çalışması 9. Kalkınma Planı (2007 – 2013) hedefleri ile uyum içindedir. Kalkınma Planında “turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak üzere 'Turizm Sektörü Ana Planı' hazırlanacaktır” ifadesi yer almaktadır. Bu ifadede yer alan hedef bu çalışma ile gerçekleştirilmiş olmaktadır. Ülkemiz kıyı turizmi yanı sıra, alternatif turizm (sağlık ve termal turizm, kış sporları dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve ekoturizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi, vb.) türleri açısından da eşsiz imkânlarla sahip bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu potansiyelin rasyonel kullanılmadığını belirtmek yerinde olacaktır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2013, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek ülkemizin turizmden alacağı payı arttırmayı hedef

almaktadır. Söz konusu turizm kaynaklarının noktasal ölçekte planlanması yerine gelişim aksları boyunca turizm koridorları, turizm bölgeleri, turizm kentleri ve ekoturizm bölgeleri oluşturacak şekilde ele alınması, bu değerlerin tanıtımı ve kullanım ölçütlerinin belirlenmesi açısından daha doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir. Böylece, turizm potansiyeli bulunan bölgelerin diğer alternatif turizm türleri ile cazibesi artırılacaktır” (KTB, 2007).

“Türkiye Turizm Stratejisi - 2023’ün öngördüğü hedeflerle ülkemizin her yanına dağılmış durumda bulunan sağlık, termal, yayla, kış ve dağ sporları, kültürel açıdan önemli yer ve yerleşmelerin tek tek ele alınmasından çok, bunların birbirleriyle entegrasyonu sayesinde daha cazip ve daha güçlü alternatif varış noktaları ve güzergâhlar oluşturulacaktır. Güçlü bir turizm güzergâhı ve bölgesel varış noktası oluşturulması ile bu bölgeler içinde zayıf kalan yerleşmelerin kültür, el sanatları, yeme – içme tesisleri ve konaklama imkânları ile güçlenmeleri de sağlanmış olacaktır. Turizm sektörü, tanıtım ve pazarlama aşamalarında da varış noktaları bazında tek elden organize edilerek, yöresel yatırım, tanıtım ve pazarlama imkânlarının bir bütün halinde değerlendirilmesi ve dengelenmesi mümkün olabilecektir (KTB, 2007).

Diğer yandan, Türkiye’de kitle turizminin ve turizm planlamasına bölgesel bir yaklaşım tarzının benimsenmesinin zamanla birçok mahsuru ortaya çıkmıştır. Akdeniz ve Ege kıyı kesiminde aşırı yoğunlaşma ve yığılma; kıyı gerisi ve çevresi alanlarda çarpık kentleşme/yapılaşma ile altyapı yetersizliği ve buna bağlı olarak birçok çevre sorunu bunlardan bazılarıdır. Ortaya çıkan bu olumsuz tabloyu ortadan kaldırmak için Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında bütüncül politika, strateji ve uygulamaya dönük yaklaşımlara yer verilmiştir. Bölgesel ölçekte turizm planlamasını temel alan bu çalışma ile kıyı bölgesinde turizm kentleri oluşturulması, özel sektör yatırımlarının özendirici arazi geliştirme modeli ve bu alanlarda turizmin teşvik edilmesi söz konusu olacaktır (KTB, 2007). “Bu şekilde sadece kıyı şeridi değil kıyı gerisindeki alanların ve hatta yerleşmelerin bir bütün olarak planlanması, turizm çeşitliliğinin artırılması, mevcut yerleşmelerin iyileştirilmesi ve dönüşümlerinin sağlanması da mümkün olabilecektir. Bu politikalar, turizm sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemlidir” (KTB, 2007; Kuvan, 2012).

Türkiye Turizm Strateji çalışması ayrıca, Planlama, Yatırım, Örgütlenme, İç Turizm, Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge), Hizmet, Ulaşım ve Altyapının Güçlendirilmesi, Tanıtım ve Pazarlama, Eğitim, Kentsel Ölçekte Markalaşma, Turizmin Çeşitlendirilmesi, Mevcut Turizm Alanlarının Rehabilitasyonu ve Varış Noktalarının Geliştirilmesi konularında uzun erimli stratejiler önermektedir. Planlama kısmında, turizm sektöründeki planlamanın esnek, şeffaf ve hesap verebilir; yönetim ve uygulama etaplarında katılımcı ve sürdürülebilir gelişim niteliklerine sahip stratejik planlama anlayışına dayanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Yatırım kısmında ise genel olarak, sektörde Katma Değer Vergisi (KDV) indiriminin yatırımları hızlandıracağı, turizm sektöründe yatırım ve danışmanlık hizmeti veren firmaların belirli standartlara getirilmesi, belge verilmesi, bölgeye ve turizm türüne özgü yıllık teşvik sistemlerinin gerekliliği gibi konular ele alınmaktadır. Örgütlenme kısmında, sektör için iyi yönetim ve bunun etkin kılınması için ulusal, bölgesel, il düzeyinde ve nokta bazında konseylerin kurulması önerilmektedir. Bu çerçevede, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Ulusal Turizm Belgeleme, İç Turizm Araştırma ve Yönlendirme ve Turizm Eğitimini Yönlendirme gibi birimlerin kurulmasını sağlayacak yasal ve örgütsel düzenlemelerin yapılmasının önemi vurgulanmaktadır. İç Turizm Stratejisi'nde, genel olarak iç turizmle ilgili istatistiklerin derlenmesi ve iç turizmi özendirici kampanyaların önemi üzerinde durulmaktadır. Ar – Ge kısmında, önümüzdeki dönemde ulusal düzeyde turizm sektöründe araştırma ve geliştirmeden sorumlu kuruluşlar ve görevleri hakkında öneriler sunulmaktadır. Hizmet Kalitesi kısmında, turizm sektöründe sürekli eğitim, müşteri memnuniyeti, toplam kalite yönetimi konusunda karar vericilerin bilinçlendirilmesinin gerekliliği, mesleki niteliklerin standardizasyonu ve belgelendirilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Bunun yanısıra Ulaşım ve Altyapının Güçlendirilmesi kısmında, turizmin gelişimi ve çeşitlenmesinin olmazsa olmaz koşullarından biri olan altyapının geliştirilmesi ile birlikte ulaşımın çeşitlendirilmesi ve niteliğinin yükseltilmesinin gerekli olduğu belirtilerek bu alanlarda kamunun maliyetini en aza indirecek özel sektörü ön plana çıkaracak çeşitli uygulamalara girişilmesinin önemi ele alınmaktadır. Tanıtım ve Pazarlama kısmında reklam kampanyaları, markalaşma ve imajın öneminin altı çizilirken, Eğitim kısmında, turizm sektöründeki eğitimin ölçülebilir sonuçlar içermesi, sektörde yer alan aktörlerin sürekli eğitimle niteliklerinin iyileştirilmesi ve turizm

eğitiminin nitelik ve nicelik olarak üst ölçekli kararlar düzeyinde yönlendirilmesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın etkin rol oynamasına vurgu yapılmaktadır. Kentsel Ölçekte Markalaşma kısmında ülkemizde turizmde markalaşan şehirler ve kültür turizmi kapsamında yapılması gereken çalışmalar yer almaktadır. Turizm türlerinin çeşitlendirilmesi kısmında, önümüzdeki dönemde, öncelikle geliştirilmesi planlanan turizm türleri (sağlık ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizmi) ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmektedir (KTB, 2007).

Turizm Gelişim Bölgeleri, Turizm Koridorları, Turizm Kentleri ve Ekoturizm Bölgelerinin geliştirilmesi kısımlarında tematik ve yönlendirici nitelikte bir yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşım kamu kaynaklarını ve özel sektörü bir anlamda öncelikli turizm gelişim bölgelerine yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kısımlar kapsamında, dokuz turizm gelişim bölgesi, yedi tematik koridor, on turizm kenti ve beş ekoturizm bölgesi önerilmiştir. Yine bu kısımda alternatif turizm türlerinin ulusal ve bölgesel ölçekte nasıl, nerede ve hangi ölçütler çerçevesinde geliştirileceği konusunda bilgiler verilmektedir. Yeni varış noktalarına ulaşım imkânlarının geliştirilmesi, ulaşımında niteliğin yükseltilmesi için bölünmüş yol, hızlı tren hatları, havaalanları, kurvaziyer ve yat limanları gibi birçok ulaşım alternatifi önerilmektedir (KTB, 2007).

Stratejide ekoturizm kavramına da yer verilmiştir. Stratejiye göre (KTB, 2007),

- Ülkemizde eko-turizm ve yayla turizmi gibi doğa amaçlı turizm türlerinin geliştirilmesi için bu amaca yönelik turizm altyapısı geliştirilecek ve niteliğinin artırılması,
- Doğa amaçlı turizmin yapılacağı yörelerde belli senaryolar çerçevesinde, ana tur güzergâhları, varış noktaları, ara istasyon ve alt istasyon noktaları belirlenerek planlama çalışmaları yönlendirilmesi,
- Yaylaların yoğunlaştığı alanlarda spor merkezleri veya öncelikli turizm gelişme/eylem bölgeleri belirlenmesi,
- Kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile agro-turizm, macera turizmi, mağara turizmi, spor turizmi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için eylem planları hazırlanması, amaçlanmaktadır.

Diğer yandan ülke kalkınma planlarında da ekoturizm kavramına son zamanlarda yer vermeye başlanmıştır.

8. Kalkınma Planı'nda (2001-2005) ekoturizm kavramına yer verilmiştir. Planının 1587. maddesine göre, “ekolojik yönden aşırı duyarlı Milli Park alanlarında sürdürülebilir turizm gelişimi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.” ifadesi yer almaktadır (DPT, 2001).

Planın 1368. maddesi, ormanların ve ekosistemlerin turizm faaliyetlerinde nasıl kullanılacağı ifade edilmiştir. Maddeye göre, “ormanlar, ekosistem yaklaşımı dâhilinde; devamlılık, çok amaçlı yararlanma, katılımcılık, uzmanlaşma, canlıçeşitliliği ile su ve yaban hayatının korunması ve toplumsal istikrarın geliştirilmesi ilkeleri doğrultusunda; yetişme muhiti şartları, sektörler arası bağımlılık, verim gücü ve taşıma kapasitesi, orman sağlığı ve peyzajı, ekoturizm, verimlilik, kirlenme, yangın-böcek-heyelanlar-çığsel-don ve kuraklık gerçekleri ile ergonomik faktörler dikkate alınarak işletilecek, korunacak ve geliştirilecektir” (DPT, 2001).

Planın 1370. maddesine göre, “canlı çeşitliliğini, su ve yaban hayatını, kültürel ve estetik değerleri korumak, ormanların henüz bilinmeyen yararlarının araştırılmasına imkân vermek, toprak erozyonu ile heyelan ve çığ olgularını önlemek ve ekoturizmi geliştirmek amacıyla, Tabiatı Koruma Alanları, Milli Park ve benzeri Korunan Alanlar geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır. Bu çalışmalarda, ekosistemlerin içerdiği değerleri koruyucu yeterli büyüklükte olması esas alınacaktır” (DPT, 2001).

1586. maddeye göre ise “turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacıyla golf, kış, dağ, termal, sağlık, yat, kongre turizmi ve ekoturizm ile ilgili yönlendirme faaliyetleri sürdürülecektir” (DPT, 2001).

Diğer yandan 9. Kalkınma Planı da (2007 – 2013 Dönemi) turizm faaliyetlerine yer vermiştir. Bu planın temel özelliği, ekoturizm kavramına ilk kez planlarda yer vermesidir.

508. madde ile doğal orman ekosistemini; başta yangınlar ve zararlılar olmak üzere çeşitli faktörlere karşı, etkin şekilde korumak; koruma-kullanma dengesi, biyolojik çeşitlilik, gen kaynakları, orman sağlığı, odun dışı ürün ve hizmetler ile ekoturizmin geliştirilmesi gözetilerek, çok amaçlı ve verimli şekilde yönetilmesi amaçlanmaktadır (KB, 2006).

550. maddeye göre, “turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacıyla varış noktası yönetimine ağırlık verilerek golf, kış, dağ, termal, yat, kongre turizmi ve ekoturizm ile ilgili yönlendirme faaliyetleri sürdürülecektir” (KB, 2006).

10. Kalkınma Planı (2014 – 2018) ise turizm konusunda son derece kapsamlı düzenlemelere yer vermektedir.

869. maddeye göre, “Dünyadaki eğilimler, bireylerin eğitim ve refah düzeyindeki yükselmenin artarak devam edeceğini ve turizmde deneyimli gezgin grubunun büyüyeceğini göstermektedir. Turist tercihleri kutuplaşacak, yenilik ve çeşitlilik talebi artmaya devam edecek, konfor ve macera motifleri ağırlıklı hale gelecektir. Bu kapsamda, turizmin çeşitlenmesi ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi önem taşımaktadır. Türkiye'nin mevcut tarih, doğa ve kültür varlığını; sağlık turizmi, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi ve kültür turizmiyle bütünleştirerek turizm sektörünü geliştirme potansiyeli bulunmaktadır. Plan döneminde özellikle sağlıklı yaşama yönelik kaplıca, SPA ve benzeri imkânlar ile sağlık altyapısının değerlendirilerek, sağlık turizminin geliştirilmesi önem arz etmektedir” (KB, 2013).

868. madde ise turizmin sürdürülebilir olmasını düzenlemektedir. Maddeye göre, “sürdürülebilir turizmin özendirilmesi amacıyla, 2008 yılında çevreye duyarlı konaklama tesislerinin standartları belirlenmiş ve belgeleme çalışmalarına başlanmıştır. Turizm merkezlerinde artan yapılaşma, altyapı eksikliği ve çevre sorunlarının giderilmesi, yatırımların turizm odaklı gelişme planlarına uyumunun sağlanması önem arz etmektedir” (KB, 2013).

Turizmin amaç ve hedeflerini belirten 870. maddeye göre, “Turizmde nitelikli işgücü, tesis ve hizmet kalitesiyle uluslararası bir marka haline gelmesi; daha üst gelir grubuna hitap edecek şekilde turizm ürün ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve iyileştirilmesi; turizm değer zincirinin her bileşeninde kalitenin artırılması ve sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde bölgesel kalkınmada öncü bir sektör haline gelmesi temel amaçtır” (KB, 2013).

871. madde ise koruma kullanma dengesini dikkate alan bir sürdürülebilir büyümeyi amaçlamaktadır. Maddeye göre, “sektörde, doğal ve kültürel değerlerin koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve nitelikten ödün vermeden sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir” (KB, 2013).

10. Kalkınma Planı, turizm politikası konusunda da detaylı düzenlemeler getirmektedir. Planın 872 ve 877. maddeleri, turizm politikasının temel ilkelerini ortaya koymuştur.

872. maddeye göre, Sağlık turizmi başta olmak üzere, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi sağlanacak ve alternatif turizm türlerinin gelişimi desteklenecektir (KB, 2013).

873. madde varış noktası yönetimini düzenlemektedir. Maddeye göre, turizm türleri bütüncül bir şekilde ele alınarak “Varış Noktası Yönetimi” kapsamında yeni projeler hayata geçirilecektir (KB, 2013).

874. izleme ve tanıtım politikasını düzenlemektedir. Maddeye göre, pazardaki ve müşteri profilindeki gelişmeler sürekli izlenerek dış tanıtım faaliyetleri etkinleştirilecektir (KB, 2013).

875. madde turizm yönetimine katılımı düzenlemektedir. Madde, yerel yönetimlerin, STK’ların ve halkın turizm konusunda karar alma mekanizmasına katılımını düzenlemektedir. Maddeye göre, Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin, STK’ların ve halkın, turizmle ilgili kararlara katılımı artırılacaktır (KB, 2013).

876. madde iş gücü kalitesinin artırılmasını düzenlemektedir. Maddeye göre, turizm sektöründe işgücü kalitesi artırılarak, nitelikli turizm personeliyle turiste daha yüksek standartlarda hizmet sunumuna önem verilecektir (KB, 2013).

877. madde ise çevre ile uyumlu ve çevreye duyarlı turizm ilkesini getirmektedir. Maddeye göre, çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı kapsamında sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecek, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuzlukları azaltılacaktır (KB, 2013).

4.3. EKOTURİZM YAKLAŞIMLARI, TÜRLERİ, ALANLARI ve EKOTURİZM FAALİYETİNDE BULUNAN KİŞİLER

En genel haliyle “Ekoturizm Yaklaşımları” denildiğinde birçok ulusal / uluslararası kaynakta farklı turizm dallarının ekoturizm başlığı altında incelendiğini görmekteyiz. Bu konudaki araştırmalar ve yeni ekoturizm türleri keşfedilirken, en yaygın olarak kullanılan ekoturizm çeşitlerinden bahsetmekte fayda olacaktır. Yapılan faaliyetler anlamında ekoturizm etkinliklerini tek tek açıklamadan önce toplumsal yapılar göz önünde bulundurularak ekoturizmin sınıflandırılma ölçütleri konusunda bilgi vermek yerinde olacaktır.

4.3.1. Ekoturizm Yaklaşımları

Doğal istekler, doğal çevre ile etkileşim ve katılım, grupların büyüklüğü, tur rehberlerinin eğitimi ya da uzmanlığı, altyapı desteği ve taşımacılık anlamında ekoturizm tipleri arasında önemli farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Avustralya Queensland Turizm Bölümü 1997 yılında ekoturizm konusunda 3 farklı yaklaşım belirlemiştir (Akgün, (2009; s.10)’dan aktarımla Page ve Dowling, 2002).

- *Bağımsız ekoturizm:* Bireysel veya en fazla 10 kişiden oluşan küçük gruplar bu ekoturizm şekline girmektedir. Yürüyüş veya kano gibi motorize olmayan ulaşım araçları kullanılmakta, ziyaret ettikleri alanlar nispeten sapa, uzak veya az kullanılmış alanlar olmaktadır. Bu tipteki ekoturistler bazı deneyimleri bizzat yaşayarak öğrenen, hayatta kalma yeteneği gibi özel yetenekleri veya eğitimleri

olan, yüksek derecede özgüvenli kişiler olmaktadır. Yine bu guruptaki kişilerin hizmet ve altyapı beklentileri çok çok azdır.

- *Küçük grup ekoturizmi:* 15 kişi ve daha az sayıda kişilerden oluşur. Taşımacılıkta 4x4 veya küçük tekneler gibi motorize araçlar kullanırlar. Tercih ettikleri yerler genellikle özel ilgi konularına göredir ve genelde bu alanlar herkesçe bilinmeyen, alışılmadık sapa yerlerdir. Bu tipte de orta derecede cesaret ve özgüven gerekir. Ancak yaş gurubu çeşitliliği daha geniş katılımcılardan oluştuğu için özel açık hava becerileri gerektirmez.
- *Popüler ekoturizm:* Bu ekoturizm tipi geniş katılımlı ziyaretçi guruplarından oluşur ve daha çok şehrin en çok bilinen veya en popüler doğal çekici alanları ziyaret edilir. Otobüsler veya geniş tekneler gibi yüksek kapasiteli mekanize araçlar kullanılır. Kendine güven ya da doğada beceri yetenekleri düşüktür. Ziyaretçi merkezleri, yiyecek içecek stantları, büfeler, tuvalet, yürüdükleri alanlarda tahta yaya kaldırımları gibi oldukça zengin altyapı ve hizmet taleplerinde bulunurlar. Bu tip ekoturizm her tip ziyaretçi için uygundur yaş veya yetenek çok önemli değildir.

Bunların dışında ekoturizme yönelik bir diğer gruplandırma da sert ve yumuşak ekoturizm şeklindedir: Sert ekoturizm doğanın korunması açısından ideal olanıdır. Bkz: Tablo 4.1. Seyahatin genel amacı ekoturizmdir. Doğayla etkileşimin en fazla olduğu, fiziksel gereksinim ve kullanımların en çok olduğu, yaratılan katma değerini yörede kaldığı yani yerel halkın refahını olumlu yönde etkileyen ekoturizm tipidir. Dey ve Sarma, (2006; s.31-39) karşılaştırmalı ekoturizm tipleri hakkında araştırmalar yapmıştır. Tablo 4.1 incelendiğinde; kesin sınırlarla ayrılmamakla beraber, ekoturizm tipleri arasındaki farklar görülmektedir.

Tablo 4.1: Ekoturizm Tipleri (Dey ve Sarma, 2006; s. 31-39).

Kaynak	Sert	Orta		Yumuşak
Pearce& Moscardo (1994)	Doğa deneyimi ve kaynağın değerini anlama	Kaçış, doğada Dinlenme		Yenilikçi güneş tatilcileri
Chapman (1995)	Doğayla iç içe olma	Kişisel gelişim		Rahatlama ve sosyal aktiviteye katılma
Palacio& McCool (1997)	Ekoturistler	Doğaya kaçarak dinlenmeyi tercih edenler	Rahatına düşkün doğa severler	Pasif katılımcılar
Dimantis (1999)	Sık tercih edilme		Ara sıra tercih edilme	

Tablo 4.1'e göre, Ekoturizm; Sert, Orta ve Yumuşak Ekoturizm olarak ayrılmaktadır. Kavramsal olarak keskin ayırım yapılamayan orta ekoturizm tipinin değişiklik gösteren ölçütleri; tercih edilme sıklıkları ve tercih edilme nedenleri olarak sıralanmıştır. Yine Tablo 4.1'e göre ekoturist olarak tarif edilen topluluklar; bu faaliyeti sık olarak tercih etmekte olan doğayla iç içe olarak kaynağın değerini anlamak amaçlı bu faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Diğer bir önemli ayrıntı ise sert ekoturizm tipi sık olarak tercih edilmekteyken, yumuşak ekoturizm tipi yoğun arz dolayısıyla çok daha kolay ulaşılabilir olmasına rağmen, ara sıra tercih edilmektedir.

4.3.2. Ekoturizm Türleri ve Ekoturizm Yapılan Alanlar

Ekoturizm tanımları, prensipleri ve genel özelliklerinden sonra turizme alternatif olarak üretilen ekoturizmin türlerinin de incelenmesi yerinde olacaktır. Ekoturizm türleri de turizm faaliyetleri gibi her geçen gün artış göstermektedir. Bu duruma yol açan etmenlerin başında, Şekil 2.10 Ekoturizmin Turizm Pazarındaki Yeri içerisindeki ekoturizm payının yükselişi gelmektedir.

Bu bağlamda ekoturizmin yapıldığı alanlar Şekil 4.1. Dünya'da Ekoturizm Yapılan Alanlar incelendiğinde, bu alanların geleneksel motiflerini yitirmemiş, doğal, flora ve fauna açısından özelliğini yitirmemiş olduğu görülmektedir.

Şekil 4.1.: Dünya’da Ekoturizm Yapılan Alanlar (Selimoğlu, 2004; s. 18).

Şekil 4.1. incelendiğinde, kırmızı ile belirtilen bölgeler ekoturizmin yoğun olarak yapılabileceği bölgeleri göstermektedir. Haritaya göre Türkiye’nin de güney bölgeleri tamamen kırmızı olarak gösterilmektedir. Ancak, Türkiye doğal coğrafyası ile çok zengin bir ülke konumunda olmasına rağmen, bu zenginliğini tam olarak kullanamamaktadır.

Ayrıca ekoturizm pazarına bakıldığında ise “küresel pazarın 77 milyar dolarlık kısmını oluşturan ekoturizmin turizm sektöründeki payı özellikle küresel ısınma kaygıları yanısıra Kyoto Protokolü ve karbon kredilerine uyum çalışmaları ile birlikte gittikçe büyümektedir” (BAKA, 2012; s.10). Turizm yıllık % 6-7 seviyelerinde büyüme gösterirken ekoturizm tanım farklılıklarına bağlı olarak % 20-30 büyüme göstermektedir. Bununla beraber UNWTO (2015)’nin tahminlerine göre ekoturizm uluslararası pazarın % 7’sine ulaşmıştır.

Türkiye’de KTB (2014), ekoturizmi bir turizm çeşidi olarak tanımlamamakla beraber, birçokları ekoturizm sayılabilecek turizm çeşitleri araştırmasında bulunmuştur. Bunlar; Kış Turizmi, Sağlık ve Termal Turizm, Yayla Turizmi, Av Turizmi, Golf Turizmi, Yat Turizmi, İpek Yolu Turizmi, Hava Sporları Turizmi, Akarsu – Rafting Turizmi, Kuş Gözlemciliği, Mağara Turizmi, Kongre Turizmi, Gençlik Turizmi, Botanik Turizmi, İnanç Turizmi, Dağcılık, Su altı – Dalış Turizmi olarak sıralanmaktadır.

Bu ana başlıkların ardından Kültür ve Turizm Bakanlığı “Turizmi Çeşitlendirme Projesi” kapsamında alternatif turizm çeşitleri Şekil 4.2.’de belirtilmiştir.

Şekil 4.2: Turizmi Çeşitlendirme Projesi, Alternatif Turizm Türleri (Erdoğan, 2003; s.107).

Şekil 4.2’ye göre Türkiye’de ekoturizme örnek olabilecek bazı turizm aktiviteleri şöyle sıralanabilir: Yayla turizmi, dağ-doğa yürüyüşü, akarsu turizmi, bisiklet turizmi, atlı doğa yürüyüşü, mağara turizmi, sportif olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği, foto safari ve rüzgar sörfü. Türkiye’de av turizmi, kamp – karavan turizmi ve sportif olta balıkçılığı bir ekoturizm türü sayılmaktayken uluslararası kaynaklar, av turizmini, kamp – karavan turizmi ve sportif olta balıkçılığı gibi sürdürülebilir olmayan faaliyetleri, ekoturizm türü olarak ele almamaktadırlar.

Akpınar ve Bulut (2010; s.1580)’a göre Türkiye’de ekoturizm faaliyetlerini; Kuş Gözlemciliği, Dağ ve Doğa Yürüyüşü Yayla Turizmi, Mağara Turizmi, Sualtı Dalış Turizmi, Hava Sporları Turizmi, Foto Safari Turizmi, Akarsu Turizmi, Bisiklet Turizmi, Botanik (Flora ya da Bitki Gözleme) Turizmi, Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği, Kırsal Tarım ve Çiftlik Turizmi olarak sıralamak mümkündür.

Bu faaliyetlerden bazılarının açıklanması, Türkiye’de ekoturizm uygulamalarının anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Yayla Turizmi

Yayla turizmi diğer birçok ekoturizm dalına da ev sahipliği yapabildiği için Türkiye’de en fazla talep edilen ekoturizm türlerinden birisidir. Avrupa’da görölen 11.600 kadar bitki türünün %75’i Türkiye’de 9500’in üzerinde tür ile temsil edilmektedir. Bu yoğun talebin en önemli sebepleri arasında Türkiye’deki, 9500 bitki türünden 3000’inin daha çok yaylalarda yer alması ve endemik olması bulunmaktadır. Endemik türler ülke geneline yayılmışsa da, Güney ve Güneydođu Anadolu’nun dağlık kesimlerinde baskın olmak üzere, ülke genelinde bazı alanlarda yoğunlaşmaktadır (IUCN, 2014; Kúltür Turizm Bakanlığı, 2014; Tan, 2010).

Yayla Turizm Merkezlerinin Seçimindeki Genel Kriterler

- Doğal değerlere yönelik potansiyelin zengin olması.
- Sivil mimari karakterinin olması.
- Kent merkezine ulaşımın kolay sağlanması.
- Yöre halkının sosyal yapısının turizme açık olması.
- Aktivitenin ekonomik olarak sürdürülebilmesi.
- Diğer turizm çeşitleri ile entegrasyonunun sağlanabilir olması.

İfade edilen kriterler doğrultusunda belirlenen, Türkiye’de Yayla Turizmi Yapılan Alanlar (KTB, 2014) Şekil 4.3’te yer almaktadır.

Şekil 4.3: Türkiye’de Yayla Turizmi Yapılan Bölgeler (KTB, 2014).

Şekil 4.3. incelendiğinde, yayla turizmi yapılan en yoğun alanların; kuzey ve güney bölgelerde olduğu görülmektedir. Bu bölgeler; kuzeyde, Sinop, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin; güneyde ise Antalya ve Gaziantep olarak belirtilmiştir.

Dağcılık ve Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Fiziki coğrafya alanındaki çalışmalar, dağların doğal özellikleri ile ilgili iken, beşeri coğrafyacılar tarafından yapılanlar özellikle tarımsal değişiklikler veya nüfus konularının yorumlanması şeklinde olmuştur. Ancak dağlarla ilgili durum son on beş yılda çarpıcı bir değişikliğe uğramıştır. 1992’de Rio’da yapılan “Dünya Zirvesi”nden beri dağlar, politik ve bilimsel bakımdan çok daha önemli hale gelmiştir. Günümüzde dağlar, kalkınma ve çevre konularındaki tartışmalarda küresel bir role ve öneme sahiptir. “Çünkü karaların %24’ünü oluşturan ve dünya nüfusunun %10’unun yaşadığı dağlar, su, enerji ve canlı çeşitliliği açısından önemli kaynaklardır. Dağlar aynı zamanda madenler, orman ürünleri, tarım ürünleri ve rekreasyon faaliyetleri için de kilit bir role sahiptir” (Somuncu, 2004; s.2-3).

“Trekking, kelime anlamı olarak “uzun ve zorlu yolculuk” demektir. Alp-himalaya kıvrım kuşağı üzerinde yer alan ülkemizin dağ ve sıradağları, flora ve faunasıyla çok zengindir. Dolayısıyla dağ-doğa yürüyüşüne elverişli önemli bir potansiyele sahiptir” (Akpınar ve Bulut, 2010; s.1580).

KTB (2014)’ün verilerine göre; Türkiye’de dağcılık ve doğa yürüyüşü yapmaya uygun bölgeler; Ağrı Dağı - Ağrı, Beydağlar - Antalya, Erciyes Dağı - Kayseri, Erciyes Dağı -

Kayseri, Bolkar Dağları - Mersin, Aladağlar - Niğde, Kaçlar Dağları - Rize, Munzur (Mercan) Dağları - Tunceli, Süphan Dağı - Van olarak belirtilmiştir (KTB, 2014).

Akarsu Turizmi (Kano – Rafting)

Türkiye’de bulunan akarsuların önemli bir bölümü "akarsu turizmi" olarak nitelendirilen rafting, kano ve nehir kayağı için oldukça elverişlidir. Akarsu turizmi, bulunduğu çevrenin tarihi, arkeolojik, kültürel, otantik değerleri ve diğer turizm çeşitleriyle bir bütün oluşturmaktadır. Bu nedenle, nehirlerin akarsu turizmi potansiyeli incelenirken, çevresinde yer alan ve geliştirilebilecek diğer turizm faaliyetleriyle birlikte düşünülmektedir (KTB, 2014).

Türkiye’de akarsu rejimine uygun alanlar; Çoruh Nehri, Dim Çayı, Fırat Nehrinin Bir Kısmı, Köprüçay, Manavgat Çayı, Adana - Feke - Göksu Nehirleri ve Zamati Irmağıdır (KTB, 2014).

Bisiklet Turizmi

Dünya’da uygulama alanı ve yapılabirlik açısından farklı yaş gruplarına hitap edebilen, bu gruplar arasında en kolay yer bulan fakat Türkiye’de henüz yer edinmeye başlamış turizm çeşitlerinden birisi olan “Bisiklet Turizmi” özellikle sağlığa iyi gelmesi dolayısıyla talep görmektedir. Bisiklet; kimi zaman eğlence, kimi zaman ulaşım aracı kimi zaman ise spor amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bu bilgiler ışığında “bisiklet turizmi”nin tanımı yapılmak istendiğinde; bireysel veya grup olarak açık alanda, yolda veya özel olarak hazırlanmış bir pistte yapılan spor dalına “bisiklet sporu turizmi” denilebilir.

Bisiklet bir spor dalı olarak gelişmiş ülkelerde oldukça önemli bir konumdadır. Dünyada en fazla izlenen spor olaylarından birinin Fransa bisiklet turu olduğuna dair araştırmalar mevcuttur. Dünyada 52 ülkenin bisiklet turizm merkezleri bulunmaktadır. Bu nedenle Avrupa’da uluslararası nitelikte pek çok bisiklet turları düzenlenmektedir.

Bisiklet sürmeyi bir spor olarak değil de yaşam biçimi olarak görenlerin artmasıyla birçok ülkenin kent caddeleri, ulusal parkları ve belediye parklarında bisiklet yolları ayrılmaktadır. Ayrıca Türkiye’de son yıllarda bisiklet turizmi kapsamında ulusal ve

uluslararası çapta organizasyonlar gerçekleştirilmektedir. Bunlardan her yıl düzenlenen Cumhurbaşkanlığı Türkiye Bisiklet Turu ve Kapadokya Bisiklet Festivali gittikçe popülerleşmekte ve uluslararası katılımcı sayısını artırmaktadır. Bununla birlikte üniversitelerin ve yerel yönetimlerin düzenledikleri bisiklet festivalleri bir potansiyel oluşturmaktadır.

Mağara Turizmi

Dünyadaki diğer ülkelere göre 'mağara cenneti ülke' durumunda olan Türkiye'de yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır. Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeolojik – jeomorfolojik nitelik olan karstlaşma (karstik alanlar) ülkemizde Batı ve Orta Toros Dağlarında (Muğla, Antalya, Isparta, Burdur, Konya, Karaman ve Adana) yer almaktadır. Türkiye'nin en uzun (Beyşehir Gölü batısındaki Pınarözü Mağarası, 16 km) ve en derin mağaraları (Anamur'un kuzeyinde Çukurpınar Düdeni, 1880m) bu dağ kuşağı üzerindedir (KTB, 2014).

Türkiye'deki turizme açık mağaralar;

Buzluk Mağarası – Ağrı, Damлатаş Mağarası – Antalya, Dim Mağarası – Antalya, Karain Mağarası – Antalya, Yalandünya Mağr. – Antalya, Zeytintaşı Mağarası- Antalya, Gürcüoluk Mağarası – Bartın, İnsuyu Mağarası – Burdur, Oylat Mağarası – Bursa, Tuz Mağarası, Dupnisa Mağarası – Kırklareli, Tınaztepe Mağr. – Konya, Fosforlu Mağrası – Muğla, Yerküpe Mağrası – Muğla, İnاتlı Mağrası – Sinop, Ballica Mağrası – Tokat, Çalköy Mağrası - Trabzon, Cehennemagzı Mağarası- Zonguldak, Gököl Mağarası – Zonguldak, şeklindedir (KTB, 2014).

Kuş Gözlemciliği

“Kuş gözleme ülkemizde az sayıda insan tarafından bilinmesine rağmen Avrupa ve Kuzey Amerika'da çok yaygındır. ICBP (Uluslar arası Kuş koruma Konseyi), OSME (Orta Doğu Ornitoloji Topluluğu), IWRB (Uluslararası su kuşları ve Islak Alanlar Araştırma Bürosu), RSBP (Royal Kuş Koruma Topluluğu) gibi kuş gözlemciliğinde önde gelen pek çok profesyonel organizasyon; Avrupa, Asya ve Afrika'da doğal habitatları içinde kuşları gözleyip, bölgelerin kuş toplumlarını ve belli kuş türlerini araştırırlar. Bunların dışında pek çok amatör kuş gözlem toplulukları da doğal ortamda

yaban hayatını izlemektedirler. Türkiye zengin sulak alanlara sahip olması, önemli kuş göç yolları üzerinde bulunması nedeni ile kuş türleri açısından önemli bir zenginliğe sahiptir”(Akpınar ve Bulut, 2010; s.1581). Türkiye'deki toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türlerinin sayısı kadardır. Türkiye’de kuş gözlemciliği yapılmasına uygun havzalar aşağıda yer almaktadır. Türkiye’de Kuş Gözlemciliği Yapılan Havzalar; Meriç, Marmara, Susurluk, Kuzey Ege, Gediz, K. Menderes, Batı Akdeniz, Sakarya, Antalya, Kızılırmak, Yeşilirmak, Doğu Karadeniz, Çoruh, Doğu Akdeniz, Seyhan, Ceyhan, Asi Aras, Dicle ve Fırat Havzalarıdır (KTB, 2014)

Botanik Turizmi

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması, Anadolu Yarımadası’nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Avrupa’nın tamamında var olan bitki sayısı toplam 12.000 adet iken bu sayı ülkemizde 9.000 adettir. Avrupa’dan üstün olmanın da ötesinde dünyanın birkaç bölgesinden biridir. Avrupa’nın endemik bitki sayısı toplam 2.750 adet iken bu sayı ülkemizde 3.000 adettir. Sadece Antalya ilimizdeki endemik bitki sayısı 600’dür. İngiltere’nin toplam bitki sayısı 2.000’dir.

Botanik Turizminin gerçekleştirildiği alanlar incelendiğinde, diğer turizm türleri ile entegre olarak uygulama alanı bulduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda özellikle nadir bitki ve hayvan türlerinin korunması, çevre insanının ve ziyaretçilerin bilinçlenmesi hususunda yapıcı bir rol oynamaktadır. Son yıllarda nadir bitki türlerine yönelik uluslararası ticaretin artmış olması bu tür bitkilerin yok olmasına sebep olabilmektedir. Doğa turizminin temel ilkelerine bağlı kalınarak yapılacak turizm etkinlikleri, foto safari, trekking vb. endemik türlerin korunmasına katkı sağlaması açısından da önemlidir (Erdoğan, 1997).

Su Altı Dalış Turizmi

Türkiye sularında bulunan nemli batıklar ve su altı mağaraları dalıcılar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir. Dilimize aletli dalış olarak çevrilen “scuba” dalışı, dalmaya yeni başlayanlar için, rekreasyonel dalış ve sportif dalış olmak üzere iki tür seçenek sunar. Bunlardan turizmle bağlantılı olarak yapılan rekreasyonel scuba dalış

eğlendirici yanlarıyla her yıl binlerce insanı kendine çeken bir etkinliktir. Sportif dalıcılar daha sık dalış yaparlar. Rekreatyonel dalıcılık için derinlik limiti 30 metre iken, sportif dalıcılıkta bu limit 40 metredir. Bu gün dünyada ve ülkemizde rekreatyonel ve sportif scuba dalış eğitimi veren kurumlar vardır (KTB, 2014). Bu bağlamda, Şekil 4.2’de Türkiye’de su altı dalış yapılan bölgeler yer almaktadır.

Tablo 4.2: Türkiye’de Su Altı Dalış Yapılan Alanlar (KTB, 2014).

Marmara Bölgesi
Balıkesir - Ayvalık (Güneş Adası, Yuvarlak Ada, Kerbela Taşları ve Kız Adası), Çanakkale (Saros-Lundy, Bebek ve Minnoş Kayalıkları), Gökçeada ve Bozcaada (Eşek Adası, Orfoz ve Karayer Adaları, Mermer Burnu, Tuz Burnunun Güney Sahilleri, Çanak Limanı, Bakla Taşı, Pınar Dere), İstanbul-Sivriada
Ege Bölgesi
Muğla (Datça-Esen Ada, Hisar Önü, Gökova Kocadağ), Marmaris (Rodos, Kütük Burnu, Cennet Adası, Kadirga Feneri, Kargı Adası, Boncuk Koyu), Bodrum (Orak Ve Çatal Adası, Kargı ve Köçek Adaları, Büyük Resif), Fetiye (Afkule)
Akdeniz Bölgesi
Kemer (Paris Batığı), Kalkan (Patara Kanyonu, B-24 Amerikan Savaş Uçağı Batığı, Uluburun Antik Batığı, Gelidonya Antik Batığı, Fransız (Sosyete) Batığı, Falezler, Sıçan Adası, Kaş Uçak Batığı, Gök Mağarası, Suluin Mağarası, Mersin (Dana Adası-Sıncak Koyu), Antalya (Kalkan Açıkları, Tekirova-Üç Adalar), Burdur ve Salda Gölü

4.3.3. Ekoturizm Faaliyetinde Bulunan Kişiler

Ekoturizm kavramını irdelerken, ekoturizmi gerçekleştiren kişilerden de bahsetmek gerekmektedir. Literatür incelendiğinde, ekoturizm faaliyetinde bulunan kişilere daha çok “ekoturist” denildiğini görmekteyiz.

Ekoturistlere yönelik yapılan ilk çalışmalar genellikle ekoturistleri ortam, deneyim ve grup dinamikleri açısından sınıflandırmıştır. Ekoturistler bir çalışmada şu şekilde sınıflandırılmıştır (Fennell, 2007; s.17).

a. Kendi seyahat eden ekoturistler: Bu grup ekoturistlerin oldukça büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Farklı tipte yerlerde konaklamakla birlikte, çok sayıda ortamları ziyaret etmeye eğilimli kişilerdir. Bu tecrübelerinden dolayı oldukça esnek bir pazar yapısına sahip bir gruptur.

b. Turla seyahat eden ekoturistler: Bu grupta yer alan ekoturistler profesyonel bir şirket tarafından iyi organize edilmiş turlarla, egzotik destinasyonlara seyahat etmeyi beklemektedirler.

c. Okul veya bilimsel çalışma gurubuyla seyahat eden ekoturistler: Bu grup, bilimsel bir çalışma yapma amacıyla organize edilmiş turlarla veya bireysel olarak çoğunlukla belirli zamanlarda belirli bölgelerde konaklayan ve doğa ve yer koşullarına dayanma konusunda diğer ekoturistlerden daha sert olan ekoturistlerden oluşmaktadır.

Yine Fennell (2007)'ye göre ekoturist tiplerinin belirlenmesinde kendini adama ve zaman unsurlarının öneminin vurgulandığı ve seyahatlerinin gerçekleştiği yerde ekoturizm deneyimi yaşamak isteyen turistler arasında yapılan bir çalışmada ise ekoturistler şu şekilde sınıflandırılmıştır.

1. Kararlı Doğa Turistleri: Eğitim, çöplerin kaldırılması veya buna benzer amaçlarla özellikle düzenlenmiş turlara katılanlardan veya bilimsel araştırmacılardan oluşur.

2. Kendini Doğaya Adanmış Turistler: Özellikle korunmuş alanları görmek için seyahat eden ve yerel, doğal ve kültürel tarihi anlamak isteyen turistlerden oluşur.

3. Belirli Bir Akımı Takip Eden Doğa Turistleri: Aslında kendileri için olağan olmayan, Amazon, Rwandan goril parklarını veya bu tip destinasyonları ziyaret eden turistler bu gruba girer.

4. Tesadüfi Doğa Turistleri: Daha genel seyahatlerinin bir parçası olarak tesadüfen doğa deneyimi yaşayan turistler bu gruba dâhil edilir.

Bu bağlamda, 2010 yılında TIES tarafından yaptırılan anket çalışmasına göre ekoturistler hakkında genel bilgi vermek yerinde olacaktır (s.1-3).

- Yaş: Genel olarak 35 – 54 yaş grubu arasında ekoturizm faaliyetine talep görülmektedir. Fakat belirtilmelidir ki bu talep faaliyetin maliyeti ve yapılacak olan faaliyete göre değişim göstermektedir.
- Cinsiyet: Yapılacak faaliyet bu noktada da etken olmakla beraber ortalama olarak %50 kadın, %50 erkek katılımı olduğu söylenebilir.
- Eğitim: %82'si üniversite mezunudur. Ekoturizm faaliyeti gerçekleştirmek için yüksek eğitim ayırt edici özellik olarak kabul edilmemelidir; yüksek eğitimlilerin talebi olduğu gibi eğitimlilerden de bu talep gelmektedir.
- Aile Yapısı: Deneyimli ekoturizm faaliyetinde bulunan aileler ile her hangi bir turizm faaliyetine katılan aileler arasında her hangi bir fark görülmemektedir.
- Ekoturizme Katılan Grupların Genel Yapısı: Deneyimli ekoturistlerin %60'ı çiftleriyle, %15'i aileleriyle ve %13'ü tek başlarına ekoturizm faaliyeti gerçekleştirmektedirler.
- Seyahat Süresi: Deneyimli turistlerin %50'si 8 – 14 günlük faaliyet ya da gezileri tercih etmişlerdir.
- Yapılan Harcama: %26 oranında bir grup 1000 – 1500 Dolar arasında harcama yaptığını belirtirken, deneyimli ekoturistler bu miktarın üzerinde harcama yaptıklarını belirtmişlerdir.
- Yapılan Gezide Önemsenen: Deneyimli turistler bu konuda önem sırasına göre; doğal çevre, yaban hayatı gözleme, kır / doğa yürüyüşlerini önemsedikleri için ekoturizm faaliyetlerini seçtiklerini belirtmişlerdir.

4.3.4. Ekoturizm Tesisleri

Literatür taraması yapıldığında, ekoturizm yapılagelen tesislere “eko konaklama tesisleri” ya da “ekotesis” denmektedir. “Eko konaklama tesisleri kitle turizmindeki konaklama işletmelerinden farklı olarak, daha küçük ölçekli ve aile işletmeleri şeklinde olan, özellikle hassas destinasyonlarda kurulan, buldukları yerin doğal kaynaklarına zarar vermeyen, bu kaynakları koruyup sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkı sağlamak sorumluluğunda olan işletmelerdir” (Demir ve Çevirgen, 2006; s.88).

“Ekoturizm destinasyonlarında yer alan konaklama tesisleri genellikle yerel mimariye uygun, yerel işçilik yöntemleri ve yerel malzeme kullanılarak inşa edilen, mütevazı bir görünüm sergileyen işletmelerdir” (Koçoğlu, 2008; s.37).

“Eko Konaklama Tesisi” (ecolodge) terimi 1994 yılında Amerika Virgin Adaları’nda düzenlenen I. Uluslararası Eko Konaklama Forumu ve Alan Semineri’nde ortaya çıkmıştır. Bu seminerden bir yıl sonra 1995 yılında, Costa Rica’da düzenlenen uluslararası bir konferans sonucunda eko konaklama tesisinin ilk uluslararası tanımının yer aldığı “Uluslararası Eko Konaklama Tesisi Rehberi” yayınlanmıştır. Bu rehber kitaba göre eko konaklama işletmelerinde olması gereken özellikler aşağıda yer almaktadır” (Wood, 2002):

- Yer aldığı çevreyi doğal ve kültürel açıdan korumalıdır.
- İnşası sırasında, yer alacağı çevreye zarar vermemelidir.
- İnşası, yer aldığı çevrenin kültürel, doğal ve eğer varsa tinsel özellikleriyle aykırı olmamalıdır.
- Yer aldığı çevreye katkı sağlamalıdır; uzun vadede su tüketimini azaltacak tesis ve uygulamaları kurmalı ve enerji gereksinmelerini sürdürülebilir yollardan sağlayabilmelidir.
- Yer alacağı bölge halkı ile uyum içerisinde olmalı ve bölge halkının kalkınmasına yönelik uygulamalar geliştirmelidir (Yöre halkının istemediği uygulamaları bölgeye getirmemek, gerekli ürünlerin bölge halkından elde edilmesi, üretim süreçlerine bölge halkının dahil edilmesi ve istihdam sağlanması).
- Yer aldığı çevrenin, tarihi, kültürel ve bilimsel önemi hakkında bölgeye gelecek turistlerin ve hatta tesiste çalışacak herkesin bilgi edinmesini sağlamak amacıyla uygulamalarda bulunmalıdır.
- Araştırma Projeleri uygulayarak, bölgede sürdürülebilir kalkınma sağlanmalıdır.

4.3.4. Seyahat Acenteleri ve Tur Operatörleri

Seyahat Acenteleri, turizm endüstrisi için çok önemli bir anlam ifade etmekteyken, bu durum ekoturizm acenteleri için, ekoturizm tanımı gereği kitleler tarafından yapılmaması önerilmesi sebebiyle, aynı değildir (UNEP, 2002). Yine UNEP, 2002’ye göre geçmişte turizm acentelerinin oynadığı rol, ekoturizm pazarlamasını kapsamaktaydı. Fakat internet olanaklarının artması sebebi ile bilinçli ekoturistler tur operatörleri yerine internet üzerinden araştırma yaparak, kendi faaliyetlerini kendileri belirlemektedir.

Literatür incelendiğinde, turizm sektörünün geleceği ile çevre duyarlılığının paralel olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda tur operatörleri ve seyahat acenteleri de işlerinin bir parçası olarak ve geleceklerini güvenceye almak ve müşteri memnuniyetini sağlamak için sürdürülebilir turizm ve ekoturizm ilkeleri kapsamında çevre duyarlı faaliyetlerde bulunma zorunluluğu içine girmiştir. Bilinmektedir ki yaşanan doğal tahribat sonrası, toplumda oluşan turizm tercihleri çevresel duyarlılığın gittikçe arttığını göstermektedir.

Bu bağlamda yukarıda özelliklerini saydığımız ekoturistlerin Uluslararası Ekoturizm Topluluğunun (The International Ecotourism Society) ölçütlerine göre tur operatörü ya da acentesinden beklemesi gerekenler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Hazırlık programları: Ziyaretçi bilgilendirilmesi ve eğitimi
- Yönlendirme programları: Çevresel etkilerin önlenmesi
- İzleme programları: Turizmin olumsuz etkilerini izleme
- Yönetim programları: Tur firmalarının etkilerini önleme
- Yönetim programları: Eğitim
- Yönetim programları: Koruma katkı programları
- Yönetim programları: Yerel çalışma ve iş programları
- Yerel konaklama kontrol listeleri

Bununla beraber TIES (2003)'e göre tur operatörlerinin sorumlulukları;

- Ekoturizm faaliyetinde bulunan kişilere çevresel ve kültürel farkındalık yaratacak bilgiler verebilmek
- Çevreye verilebilecek zararları en aza indirilmesine katkı sağlamak,
- Koruma için kullanılmak üzere doğrudan finansal fayda oluşturulmasını sağlamak,
- Yerel kültürlere saygı duymak ve duyulmasını sağlamak,
- Yerel işletmelere ve geçimini bu faaliyetlerden elde ettiği destekle sağlayan kişilere destek vermek
- Sorumluluk sahibi bir tavırla bölgede uygulanacak aktiviteleri organize etmek ve yerel halktan oluşan rehberlerle çalışmak

- Doğa Parkları, Milli Parklar ya da Korunan Alanlara girişlerde giriş ücretinin her zaman ödenmesini sağlamak,
- Sivil Toplum Örgütleri, Hükümet Yetkilileri, Bölge Yöneticileri ile koordinasyon kurarak, çevreye ve korunan alanlara duyarlı, yönetim planları oluşturulma süreçlerine katılmak,
- Faaliyetlerin gerçekleşeceği alanlara taşıma kapasitesi üzerinde bir yığılmayı önlemek için daha az tercih edilen doğal alanlara kişileri yönlendirmek olarak belirtilmiştir.

4.4. EKOTURİZM YÖNETİMİ, YATIRIMLARI ve İŞLETMELERİ

4.4.1. Ekoturizm Planlaması ve Yönetimi

Genelde turizm gelişiminden ve özelde de ekoturizmden faydalanmak ve bunların zararlı etkilerini en aza indirmek için ekoturizmin bütün seviyelerinde göz önüne alınması gereken bir planlamaya ihtiyaç vardır. Böyle bir planlama özellikle ekoturizmde çevre kaynakları ile ilgili kaygıları kapsamalıdır (OSBAK, 2012).

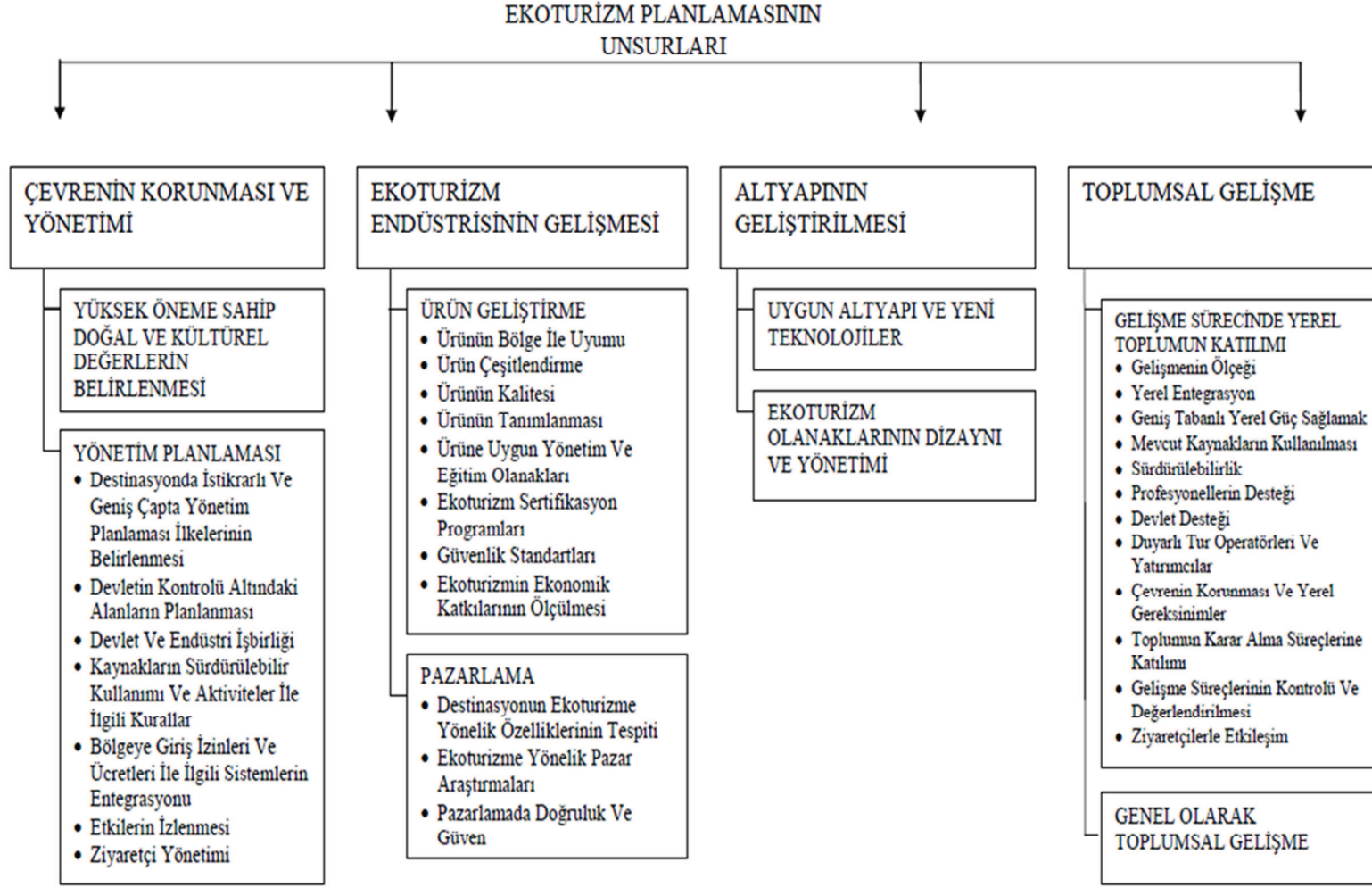
Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2012)'ye göre turizm planlaması genel yaklaşımına dayalı bir ekoturizm planlama süreci yedi aşamadan oluşmaktadır. Bunlar:

- Çalışma hazırlığı; gerekli planlama tipinin değerlendirilmesini ve referansların hazırlanmasını kapsar.
- Hedeflerin belirlenmesi; hükümetin genel ekoturizm politika ve stratejilerini ve gelişim önceliklerini, geçici düşünceleri, tarihi mirasları, pazarlama ve yıllık büyümeyi kapsar.
- Ölçüt ve analiz; bu mevcut çevresel niteliklerin bir envanteridir, daha sonra kaynak potansiyeli açısından değerlendirilir.
- Sentez; bu aşama çalışmayı bir bölgenin genel turizm gelişim içeriği içine yerleştirmek üzere öncelikleri bir araya getirir. Fırsatların analizi ve gelişimi kısıtlayıcı faktörler ve diğer ekonomi ile ilgili değişkenleri içerir.
- Politika ve plan oluşturma; bir alanın ekonomik, sosyal ve çevresel isteklerini yansıtan ilgili ekoturizm politikalarının hazırlanmasını içerir. Bu politikalar daha sonra bir ekoturizm planı veya stratejisi içinde birleştirilir.

- Öneriler; gelişim düğümleri, cazibe merkezleri, ulaşım ve imkânlar konusunda oluşturulan politikalara dayalı olarak yapılır. Arazi kullanım zonları ve uygulamanın aşamalandırılması konusunda öneriler de bu zaman yapılır.
- Uygulama ve takip; bu ekoturizm planlama sürecinin temel bir parçasıdır fakat genellikle en az uygulananıdır. Uygulama yoksa bütün planlama süreci gereksiz hale gelir. Dolayısıyla ekoturizm planı gerçekte pratiğe konulmalıdır.

Bununla beraber WES (2002)'e göre ekoturizm faaliyetlerinin yönetsel yapısı konusunda, genel anlamda turizm yönetimi ile ekoturizm faaliyetinin kendine mahsus nitelikleri dikkate alındığında, olması gereken kendine özgü bir yönetsel yapının temeli anlaşılmalıdır. Bu bağlamda, ekoturizm faaliyetinin yönetsel yapısı, yetkili ve sorumlu kamu idaresi, ekoturizm faaliyetinde bulunan kurumlar ve şirketler, tur operatörleri, tesisler, vb. akla gelmektedir.

Bu bağlamda ekoturizm planlamasının oluşturulması amacıyla ekoturizm planlaması ve unsurlarının belirlenmesi için izlenen yol Şekil 4.4'te ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Şekil 4.4 : Ekoturizm Planlamasının Unsurları (Demir ve Çevirgen, 2006).

Şekil 4.4 incelendiğinde, ekoturizm planlamasının dört temel unsuru olduğu görülmektedir. Bunlar; Çevrenin Korunması ve Yönetimi, Ekoturizm Endüstrisinin Gelişmesi, Altyapının Geliştirilmesi ve Toplumsal Gelişmedir.

Çevrenin korunması ve yönetimi; yüksek öneme sahip doğal ve kültürel değerlerin belirlenmesi ve belirlenen bu değerlerin etkin bir yönetim planı ile düzenlenmesi aşamalarından oluşmaktadır. Yönetim planının içeriğinde ise; yönetim planlama ilkelerinin belirlenmesi, devlet kontrolü altındaki alanların belirlenmesi ve bu alanların sürdürülebilir kullanımı için kuralların oluşturulması; bölgeye giriş ile ilgili sistemlerin kurulması; başka bir deyişle ziyaretçi yönetimi, devletle endüstri işbirliğinin sağlanması ve etkilerin izlenmesi aşamaları yer almaktadır.

Ekoturizm endüstrisinin gelişmesi; ürün geliştirme pazarlama aşamalarından oluşmaktadır. Şekil 4.4 ayrıntılı incelendiğinde ise; ürün geliştirme için ürünün yerelle uyumu (yerellik), çeşidi, kalitesi tanımlanması, ekonomik getirilerinin belirlenmesi, ekoturizm sertifikasyonu ya da güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Pazarlama aşaması için ise; ekoturizm pazarına yönelik pazar araştırmalarının yapılması, pazarlamada doğruluk ve güvenin esas alınması gerekmektedir.

Altyapının geliştirilmesi ise; uygun teknolojilerden yararlanarak ürün için gereken altyapıların oluşturulması ve ekoturizm olanaklarının bu duruma göre dizayn edilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

Toplumsal gelişme aşaması ise ekoturizm planının işlerlik kazanması açısından oldukça önemlidir. Yerellik, ekoturizm planının yerel motiflere uygunluğunun denetlenmesi, profesyonellerin desteği ile plana yerelde destek sağlanması, bölge halkının karar alma süreçlerine katılması anlamında çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu aşamaların kaydedilmesi aynı zamanda devlet desteği, duyarlı tur operatörleriyle çalışılması, yerel gereksinimlerin önemsenmesi ve gelişme süreçlerinin düzenli olarak kontrol edilip değerlendirilmesi ile mümkün olacaktır.

4.4.2. Ekoturizm Yatırımlarının Belgelendirilmesi ve Nitelikleri

Turizm alanlarının belgelendirilmesi konusunda temel alınan Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelikte özel olarak “ekoturizm”e

yönelik bir düzenleme olmaması ile beraber, 6. ve 7. Bölümlerde yer alan “Kırsal Tesisler” ve “Özel Tesisler” başlıklarında yatırımların belgelendirilmesi için izlenecek yol ve niteliklerden bahsedildiği görülmektedir.

Yönetmeliğin 39. maddesi, Kırsal Turizm Tesisleri Çiftlik Evi – Köy Evi gibi tesisleri düzenlemektedir. Maddeye göre, Tarım faaliyetlerinin, kırsal alanların doğal ve kültürel mirasının korunmasına önemli katkıları olduğu göz önünde bulundurularak, mevcut yapıların iyileştirmesi veya yeni yapıların mevcut dokunun iç düzenlemesi esas alınarak yapılmasını, bu sayede yatak kapasitesi oluşturulmasını ve turizmin gelişip genişleyebileceği ortamların çevresel açıdan güvence altına alınmasını hedefleyen; kırsal bölgelerde çiftlik organizasyonu amacıyla kurulmuş ve çiftlik üretimi ile birlikte turizm konaklama olanağı sağlayan, gelen müşterilerin de isterlerse çalışma programlarına katılabilecekleri, kırsal yaşantının sahnelenmesine olanak sağlayan en az beş odalı konaklama tesisleridir. Klasik konaklama şekilleri yerine, gelen müşterilere bir çiftlik evi-köy evinde konaklama olanağı sunulması, yerel yiyecek ve içecek gibi denemeyi istediği yerel tüketim maddelerini kullanma olanağı sağlanması, bu olanakların aile işletmeciliği anlayışı çerçevesinde sunulması, tefriş ve dekorasyonunun özgün olduğu kadar malzemelerinin nitelikli olması da gerekir.

Yayla Evi

Yönetmeliğin 40. Maddesine göre, Yayla evleri, Bakanlıkça geliştirilmeleri uygun görülen yerlerde bulunan, mevcut yayla evlerinin iyileştirilmesiyle turizme kazandırılan veya mevcut yayla evlerinin iç düzenlemesi esas alınarak yapılan veya Bakanlıkça belirlenecek örnek yayla evi yapı tiplerine göre inşa edilecek ünitelerde, müstakil veya toplu olarak hizmet verecek en az beş odalı konaklama tesisleridir. Bu tesislerde ortak yeme-içme ve dinlenme alanı, her beş oda için bir adet ortak müşteri duş, tuvalet ve lavabo mahalli, mutfak düzenlemesi ile personel için soyunma yeri, duş, tuvalet mahalli yapılır. Tefriş ve dekorasyonunun özgün olduğu kadar malzemelerinin nitelikli olması da gerekir. Ekosistem ve doğal hayatın korunması ve geliştirilmesine yönelik kullanımlara yer verilerek yöresel yiyecek, el sanatları gibi folklorik değerlerin tanıtımına özen gösterilir.

Dağ Evi

Yönetmeliğin 41. maddesine göre, Dağ evi; kış sporları veya çim sporları yapmak ve doğa güzelliklerinden faydalanmak amacıyla çevresel açıdan sorumlu bir anlayışla işletilen asgari bir yıldızlı otel nitelikleri ile birlikte aşağıdaki nitelikleri taşıyan konaklama tesisleridir.

- Girişte saçak düzenlemesi gibi doğa koşullarının getirdiği fiziksel güçlüklerle karşı gerekli tedbirlerin alınması,
- Kış veya çim sporlarına yönelik gerekli malzeme ve teçhizatın kiralanabilmesi imkânı ve bunların muhafazasına için depo ile bu sporların öğretilmesine yönelik en az bir adet sertifikalı eğitici personel,
- Spor yaralanmalarına da yönelik ilk yardım araç ve gereçleri ile ilk yardım konusunda sertifikalı personel,
- İkinci sınıf lokanta veya kafeterya,
- Ranza sistemi olmaksızın odaların en fazla altı kişilik düzenlenebilmesi imkanı,
- Oturma salonunda şömine,
- Sauna veya hamam veya kapalı yüzme havuzu,
- Çamaşır yıkama ve ütüleme hizmeti,
- Yeterli çevre aydınlatması,
- Bakı terası gibi manzara seyri amaçlı düzenleme,
- Jeneratör.

Yönetmeliğin 42. maddesinde ise Özel tesisler düzenlenmiştir.

Özel tesisler, ikinci ve üçüncü fıkralarda belirtilen özelliklerden en az birer adedini taşıyan, ülke turizmine katkı sağlayan ve Bakanlıkça desteklenmeleri uygun görülen tesislerdir. Tesisin yer aldığı yapı veya bulunduğu bölgenin aşağıda belirtilen özelliklerden en az birini taşıması gerekir:

- Mimarî özgünlük.
- Tarihî değer.
- Doğaya ait özellik.
- Sanatsal değer.

- Yerel, ulusal veya başka uluslara ait kültürleri yansıtan yapı, tefriş veya dekorasyon.
- Üstün kaliteli veya özellikli malzeme ile yapım ve dekorasyon.

Tesisin işletmeciliğinin aşağıda belirtilen özelliklerden en az birini taşıması gerekir:

- Faaliyet gösterdiği alanda, ulusal veya uluslararası, en az beş yıllık marka veya ün sahibi olması.
- Faaliyet gösterdiği alanda yerel, ulusal veya başka uluslara ait kültürleri yansıtmaması.

Özel tesislerde, deneyimli veya konusunda eğitimli, toplam yatak/kuver kapasitesinin en az %20'sine hizmet verebilecek sayıda personel ile nitelikli hizmet sunulması gerekir. Özel tesisler tebliğ ile belirlenen hizmet artırıcı nitelikleri taşırlar. Özel tesis turizm işletmesi belgesi taleplerinde, tesis özelliğine ilişkin ayrıntılı görsel ve yazılı doküman ile Bakanlığa başvurulur.

4.4.3. Turizm Yatırımı ve İşletmesi Belgesi

Turizm Yatırımı Belgesi, 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğe göre Turizm Yatırımı Belgesi Bakanlıkça turizm tesislerine yatırım aşamasında verilen belgeyi ifade eder. Bu belgeyi alabilmek için yine ilgili yönetmelikte belirtilen koşulların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar aşağıda açıklanmıştır.

Turizm yatırımı belgesi talebi başlıklı 5. maddeye göre, Turizm yatırımı belgesi taleplerinde, aşağıda belirtilen belgelerin aslı veya aslını vermeye yetkili merci veya noterce onaylanmış suretleri ile yazılı olarak Bakanlığa başvurulur:

- a) Başvuru dilekçesi,
- b) Yatırımın yeri, tür ve sınıfı, kapasitesi, finansmanı ve pazarlaması gibi bilgileri içeren rapor,
- c) Ortaklardan birinin veya birkaçının adına yatırımcı veya işletmeci olarak belge düzenlenmesinin talep edilmesi halinde bu hususta ortaklar arasında düzenlenen muvafakatname,

d) Talebin şirket veya adi ortaklık adına yapılması halinde tescile ilişkin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile imza sirküleri, isim tescili yapılmış ise tescile ilişkin belge,

e) Bakanlıkça gerekli görüldüğü durumlarda; türü, yöresi, büyüklüğü veya konumu gibi nedenlerle özellik arz eden yatırımların, bu özelliklerini genel olarak yansıtan uygun ölçekte fikir projesi,

f) Tesis tescilli kültür varlığında kurulacaksa buna ilişkin belge.

Yönetmeliğin 6. Maddesi, turizm işletmesi belgesi talebini düzenlemektedir. Maddeye göre, belgeli turizm yatırımının tamamlanıp işletmeye hazır olması durumunda, belge sahibi tarafından aşağıda belirtilen belgelerin aslı veya aslını vermeye yetkili merci veya noterce onaylanmış suretleri ile birlikte yazılı olarak Bakanlığa başvurulur.

a) Başvuru dilekçesi,

b) İşyeri açma ve çalışma ruhsatı.

Doğrudan turizm işletmesi belgesi talebi

7. maddeye göre, turizm yatırımı belgesi almadan doğrudan turizm işletmesi belgesi taleplerinde, 5inci maddenin (e) bendi hariç, 5 ve 6. maddelerde belirtilen belgelerle birlikte yazılı olarak Bakanlığa başvurulur.

Yönetmeliğin 8. maddesi, turizm belgesi başvurularının değerlendirilmesi konusunu düzenlemektedir. Maddeye göre, turizm belgesinin verilmesi, bu belgenin diğer bir turizm belgesine çevrilmesi, kapsamının değiştirilmesi, belge devri, süre uzatımı ve sınıflandırma konularına ilişkin talepler Bakanlıkça incelenir. Eksik veya mevzuata aykırı evrakla yapılan başvurular, gerekçesi belirtilerek reddedilir.

Başvurular tüm başvuru belgelerinin tam olarak Bakanlığa tesliminden itibaren 60 gün içerisinde sonuçlandırılır. Yapılan denetimlerde tesiste tamamlanabilir eksiklikler bulunması halinde tamamlanması için başvuruna Bakanlıkça süre verilebilir. İlgilinin tesisteki eksikliğin tamamladığını bildirmesinden itibaren 60 gün içerisinde başvuru sonuçlandırılır.

Turizm belgesi başvurularının bu süre içerisinde sonuçlandırılmaması durumunda; Bakanlığın değerlendirme hakkı saklı kalmak ve müktesep hak teşkil etmemek üzere, belge düzenlenerek verilir.

Turizm işletmesi belgesi veya kısmi turizm işletmesi belgesi taleplerinde; tesisin tür ve sınıfının asgari nitelikleri, kapasitesi, fiziki özellikleri, kullanılan malzemelerin standardı, işletme ve hizmet kalitesi, personel nitelikleri ile bu Yönetmeliğin 5 inci maddesinin (e) bendi kapsamında değerlendirilen tesislere ait fikir projelerinin uygunluğu denetlenerek uygun görülenler belgelendirilir.

Yönetmeliğin 9. maddesi, belge devri taleplerini düzenlemektedir. 9. maddeye göre, tahsisli yatırım ve işletmelerin tahsis koşulları saklı kalmak kaydıyla, turizm belgesinin devrine ilişkin taleplerde, aşağıda belirtilen belgelerin aslı veya aslını vermeye yetkili merci veya noterce onaylanmış suretleri ile yazılı olarak Bakanlığa başvurulur:

a) İşyeri açma ve çalışma ruhsatı,

b) Talebin şirket adına yapılması halinde şirket tesciline ilişkin Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi ile şirkete ait imza sirküleri, isim tescili yapılmış ise tesciline ilişkin belge.

Belgenin adına düzenlenmesini talep eden kişi, devir işlemi yapılmadan önce mevcut belge sahibi veya Bakanlıkça gerekli görülmesi durumunda mal sahibince noter huzurunda verilmiş onay ile tesisin dosyası hakkında Bakanlıktan bilgi talep edebilir.

Tahsisli yatırım ve işletmelerin tahsis koşulları saklı kalmak kaydıyla; belge devri talebinde bulunulması halinde, tesise ilişkin Bakanlıkça yürütülen idari işlemler, bu talebin değerlendirilmesini engellemez.

Belge sahibinin değişmesi tesisin cezai sicilini ortadan kaldırmaz.

4.4.4. Sınıflandırma ve Kriterleri

Yönetmeliğin 10. maddesi, sınıflandırma çalışmalarını düzenlemektedir. Maddeye göre, tesisin fiziksel nitelikleri ile işletme ve hizmet kalitesinin sürekliliğinin değerlendirilmesi amacıyla, turizm işletmesi belgeli tesislerde talep üzerine veya Bakanlığın gerekli gördüğü hallerde sınıflandırma çalışması yapılır.

Sınıflandırma çalışmaları için tesisin tür ve sınıfının nitelikleri, kapasitesi, fiziki özellikleri, kullanılan malzemenin standardı, işletme ve hizmet kalitesi ile personelin nitelikleri ve eğitim düzeyi gibi kriterlerin yer aldığı, puanlama sistemine dayalı, Bakanlıkça hazırlanan değerlendirme formları tesiste Sınıflandırma Komisyonu'nca uygulanır.

Sınıflandırma Komisyonu; iki Bakanlık kontrolörü ile turizm belgeli tesislerin oluşturduğu derneğin ya da birliğin bir temsilcisinden veya üç Bakanlık kontrolöründen oluşur. Kıdemli olan kontrolör, Komisyona başkanlık eder.

Sınıflandırma çalışmaları sonucunda; üst sınıf için belirlenen puan barajını aşan üstün hizmet düzeyindeki işletmelere yeni sınıfın gerektirdiği asgari fiziksel niteliklere bakılmaksızın bir üst sınıfı, nitelikleri düşük olanlara ise asgari fiziksel niteliklerini taşıdıkları sınıfın bir alt sınıfı verilir.

4.4.5. Belge İptali

Yine Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğine göre; turizm belgesinin iptaline karar verilebilmesi için Madde 54'te yer alan hükümlere bakılmaktadır. Buna göre; 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun belge iptaline ilişkin maddesinde açıklanan nedenlerden en az birinin gerçekleştiğinin tespit edilmesi durumunda tesislerin belgesi iptal edilir.

Yatırım belgeli olan, yatırım süresi sona ermiş ancak bu süre içerisinde yatırım belgesi süre uzatımı veya turizm işletme belgesine geçme talebiyle başvuruda bulunulmamış yatırımlara ilişkin belgeler, dosya incelemesi sonucunda, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun ilgili hükümleri uyarınca iptal edilir.

Ayrıca, Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğin, "Turizm Yatırımı Belgesinin Süresi Ve Yatırımın İzlenmesi", başlıklı 53. maddesi incelendiğinde, inşaata başlama süresi belge tarihinden itibaren bir yıla, işletmeye açılma süresi ise yatırım belgesi verilmesinden itibaren dört yıla kadar olmak üzere yatırımın özellikleri ve yatırıma başlama koşulları dikkate alınarak Bakanlıkça belirlenir. Ancak işletmeye açılma süresi, belge sahibinin talebi halinde ve Bakanlıkça uygun görülmesi durumunda uzatılabilir. Tahsisli arazilerde bu süre tahsis koşullarına göre belirlenir. Kısmi turizm işletmesi belgesinde yatırım kapsamında kalan üniteler,

yatırımın niteliğine göre Bakanlıkça belirlenecek süreler içerisinde tamamlanmak zorundadır, ancak bu süre belge sahibinin talebi halinde ve Bakanlıkça uygun görülmesi durumunda uzatılabilir. Belgeli turizm yatırımının tamamlanıp işletmeye hazır olması durumunda, belge sahibi tarafından Yönetmeliğin 6. maddesinde yer alan belgeler ile birlikte yazılı olarak başvurulur.

Mücbir sebepler ile kamudan kaynaklanan ve Bakanlıkça kabul edilebilir hukuki ve idari uyumsuzlıklardan doğmuş sebeplerin devam ettiği sürece yatırım süreleri işletilmez.

Turizm Belgesinin İptali başlığı incelendiğinde ise; Madde 54'te , “2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun belge iptaline ilişkin maddesinde açıklanan nedenlerden en az birinin gerçekleştiğinin tespit edilmesi durumunda tesislerin belgesi iptal edilir” denilmektedir.

4.4.6. Denetim, Görev, Yetki ve Sorumluluk

Turizm Yatırım, İşletme ve Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Yönetmeliğe göre; denetim, görev, yetki ve sorumluluk aşağıdaki çerçevede belirlenmiştir.

Yönetmeliğin 5. Maddesine göre, Turizm yatırım ve işletmelerinin denetimi, Bakanlık kontrolörleri veya Bakan tarafından görev verilmesi halinde Bakanlık müfettişlerince yapılır. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü; belge talebinde bulunulan veya belgeli yatırım ve işletmelerin bu Yönetmelik ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca yapılacak tespitlerini, iş yoğunluğu, kaynakların etkin ve verimli kullanımı ile işin niteliğini dikkate alarak aşağıda belirtilen personel aracılığıyla da yapabilir:

- İl kültür ve turizm müdürleri,
- Geçici veya özellik arz eden yatırım ve girişimler için Bakan tarafından belirli bir görev ve süre ile görevlendirilecek Bakanlık personeli.

Bu maddenin ikinci fıkrası uyarınca yaptırılan tespitler Bakanlık kontrolörlerince incelenir. İnceleme sonucunda denetim yapılmasını veya ceza uygulamasını gerektiren bir sonuç ortaya çıkarsa Bakanlık kontrolörleri veya Bakan tarafından görev verilmesi halinde Bakanlık müfettişleri gerekli incelemeleri ve değerlendirmeyi yaparlar. Ayrıca; Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünce, gerek görülmesi halinde özel uzmanlık

gerektiren konularda faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişilerin veya ilgili Bakanlık birimlerinin görüşünden yararlanılabilir.

Denetimlerde; ilgili yönetmelikte belirtilen metrik limitlere uyulmadığının tespiti halinde, işlev ve yöre özellikleri göz önünde bulundurularak limitlerin en fazla yüzde on oranında eksiki uygun görülebilir.

Yönetmeliğin 18.vd. maddeleri, görev, yetki ve sorumluluk konularını düzenlemektedir. 18. madde, belgeli turizm işletmelerinin denetiminde yetkileri düzenlemektedir. Maddeye göre, belgeli turizm işletmelerinde temizlik, intizam, servis, fiyat, idare ve işletme, belge almaya esas olan vasıflarla, personel niteliklerinin tespit ve denetim yetkisi Bakanlığa aittir. Sağlık ve çevre kirliliği ile ilgili denetimler, görevli kamu kurum ve kuruluşlarının tabip ve sağlık elemanlarınca, işyeri açma ve çalışma ruhsatları ile ilgili denetimler, işyeri açma ve çalışma ruhsatını veren kamu kurumu tarafından yapılır. İlgili mercilerin bu konularda yapacakları denetimlerde, denetim raporunun bir nüshası Bakanlığa gönderilir.

Yönetmeliğin 19. maddesi, denetim elemanlarının görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Maddeye göre, denetim elemanları aşağıdaki işleri yapmakla görevli ve yetkilidirler.

- Belgeli turizm yatırım ve işletmeleri ile turizm kuruluşlarının yıllık programlar çerçevesinde, denetleme ve incelemelerini yapmak,
- Belgeli turizm yatırım ve işletmeleri hakkında Bakanlığa ulaşan şikayetleri incelemek ve soruşturmak,
- Turizm işletmesi belgesi talep eden kuruluşların genel denetimlerini yapmak,
- Kanunun öngördüğü cezaları, ilgili Kanun ve Yönetmelikler gereğince tayin etmek ve uygulamak,
- Belgeli turizm işletmelerinin hizmetlerinden yararlanan yerli ve yabancıların şikâyetlerini araştırmak,
- Kanun, tüzük, yönetmelik ve benzeri yasal düzenlemelerle kendilerine verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

Denetimin Kapsamında (20. madde), bu Yönetmelik uyarınca yapılacak denetimlerde yatırımın belgeye esas projeye uygunluğu, yatırımda kullanılan malzeme, eleman,

tesisat, teçhizat, mefruşat, dekorasyon ve hizmet standardının niteliği ve sınıfı ile uyumu, yatırım ve işletmelerin " Turizm yatırım ve işletmeleri nitelikleri yönetmeliği" ne uygunluğu araştırılır.

“Yatırım Dönemi Denetimleri” başlıklı 21. maddeye göre, belgeli turizm yatırımlarının denetiminde;

- Yatırımın belgeye esas fikir projesine uygunluğu,
- Malzeme, yapı elemanları, tesisat, teçhizat, mefruşat ve dekorasyonun sınıfı ile uyumu,
- Yatırımın öngörülen zamanlaması ile belgede belirtilen süre incelenir.

“İşletme Dönemi Denetimleri” başlıklı 22. maddeye göre, belgeli işletmelerin veya işletme belgesi talebinin değerlendirilmesine esas olacak denetimde;

- Tamamlanan yatırımın, yatırım belgesine esas fikir projesine ve işyeri açma ve çalışma ruhsatına veya doğrudan işletme belgesi talebinde, dosyasındaki işyeri açma ve çalışma ruhsatına uygunluğu,
- Tesisin dış ve iç mekânları ile malzeme, teçhizat, tesisat, mefruşat ve dekorasyonunun sınıfı ile uyumu korunup korunmadığı,
- Belge almaya esas vasıfların devam edip etmediği,
- İşletme belgesi verilmesinde esas alınan veya alınacak olan nitelikleri belirleyen Yönetmelik hükümlerine uyum,
- Mahallerin amaçlarına uygun kullanımlarının devamı,
- İşletmenin, belgede belirtilen sahip ve/veya işletmecisinin mülkiyet ve/veya yönetiminin devamı,
- Personelin niteliğinin sınıfına ve mevzuata uygunluğu,
- Yabancı personelin nitelik ve izinlerinin ilgili Yönetmeliğe uyumu,
- Tasdikli fiyat tarifelerinin uygulanması ve yönetmelik uyarınca teşhiri,
- İşletmenin uluslararası turizm talebine yönelik çalışmaları ve doğrudan veya dolaylı olarak sağlanan döviz miktarı,
- Yeme ve içme servisi yapılan tesislerde, yiyeceğin miktar, kalite ve takdiminin sınıfı ile uyumu,
- Genel temizlik ve hizmet standardının sınıfı ile uyumu,

- İşletmeye özel olarak tahsis edilen yatırım ve işletme mallarının amaca uygun değerlendirilmesi,
- İşyerinin başka bir amaçla kullanılıp kullanılmadığı,
- İnsan ve çevre sağlığı ile mal ve can güvenliğinin sağlanmasına, müşterinin haklarının korunmasına yönelik tedbirler incelenir.

25. madde, seyahat acenteleri birliğinin denetimini düzenlemiştir. Bu bağlamda, şikâyet ve denetim defterleri de düzenlenmiştir. Maddeye göre, tüm belgeli turizm işletmelerinde bir denetleme defteri ve bir şikâyet defteri bulunur. Bu defterler, Turizm ve Tanıtma Bölge Müdürlüğü tarafından her sayfası numaralandıktan sonra mühürlenerek tasdik olunur. Denetleme elemanları her denetimden sonra işletmenin denetlendiği tarihi belirterek şikâyet ve denetleme defterlerini incelerler ve kimliklerini yazıp imzalarını atarlar. Şikâyet defteri müşterinin her an görüp şikâyet ve temennilerini yazabileceği bir yerde bulundurulur. İşletme yöneticisi, şikâyet konusunun emniyet ve asayişli ilgilendirmesi halinde bağlı bulunulan kolluk kuvvetine 24 saat içinde bu konuda bilgi vermek zorundadır. Raporlar:

26. maddeye göre, Bakanlık denetim elemanları, denetlemeleri sonunda hazırlayacakları raporları Kontrolörler Kurulu Başkanlığına verirler. Raporlarda, yatırım veya işletme hakkında yapılması önerilen işlem açıkça belirtilir. Raporda ceza uygulamasının önerilmesi halinde, Kanununun 37. maddesinin C-2 fıkrası uyarınca düzenlenen Yönetmelik hükümleri doğrultusunda işlem yapılır.

4.5. ORMAN ARAZİLERİNİN EKOTURİZM AMAÇLI KULLANIMI

Çalışmanın bu bölümünde orman arazilerinde ekoturizm faaliyetlerinin yönetsel ve hukuksal boyutu ele alınmıştır.

Orman arazileri, odun üretimi ve odun materyali dışındaki kaynak değerleri bakımından da son derece önemli bir doğal kaynaktır. Özellikle, estetik güzellik, rekreasyon potansiyeli, doğa koruma, erozyon kontrolü vb. gibi değerler yanında bu alanların turizm potansiyeli de son derece önemli bir kaynak değeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Orman arazileri üzerinde ekoturizm faaliyetlerinin yapılabilirliği ya da hukuksal çerçevesi kapsamında orman arazilerinde mer'i (bugün yürürlükte olan) orman ve turizm mevzuatına göre ekoturizm faaliyetlerinin hukuksal temeli ele alınacaktır. Bu inceleme sürecinde uluslararası hukukta ve özellikle 2002 tarihli Quebec Ekoturizm Deklarasyonunda kabul edilen ekoturizmin temel hukuksal düzenlemelerinin nasıl mevzuata aktarılabileceği ve bu bakımlardan olması gereken hukuku düzenlemelerin kapsamı ele alınacaktır.

Konunun detaylarına geçmeden önce şunu belirtmek gerekir ki; ekoturizm faaliyeti özü itibariyle bir turizm faaliyeti iken, genel anlamda turizm faaliyetinin bir alt türüdür. Bu çerçevede, genel anlamda turizm faaliyetine izin verilen her mevzuat hükmü aynı zamanda ekoturizmi de kapsamaktadır. Örneğin, devlet ormanlarında, orman alanlarında izin verilen faaliyetler arasında turizm faaliyetinin de sayılmış olması nedeniyle ekoturizm faaliyetine de izin verilebileceğini kabul etmek gerekir. Benzer şekilde, yönetsel olarak da turizm faaliyetleri konusunda görevli ve yetkili kurum ve kuruluşların aynı zamanda ekoturizm faaliyeti bakımından da görevli, yetkili ve sorumlu olduklarını kabul etmek gerekir.

Ekoturizmin hukuksal temeli denince, bir ekoturizm faaliyetinin hangi temel niteliklerinin mevzuatta yer alması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu niteliklerin bazıları bugünkü mevzuatta ya da mer'i hukukta yer alırken diğer bazıları henüz mevzuata girmemiş ve bir anlamda bu konuda bir hukuk boşluğu ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, mer'i hukukun adı geçen eksiklikleri de içerecek şekilde güncellenmesi sorunu ortaya çıkmaktadır.

4.5.1. Orman Arazilerinde Ekoturizm Faaliyetlerinin Hukuksal Boyutu

Orman alanlarının ekoturizm amaçlı kullanımı, genel anlamda turizm amaçlı arazi tahsisleri ile aynı sürece dayanmaktadır. Diğer bir anlatımla, ekoturizm tesisi için yatırım yapmak isteyen bir yatırımcı özü itibariyle, 6831 sayılı Orman Kanununun 17. maddesi ile 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8. maddesi hükümlerine göre bu faaliyetini biçimlendirecektir. Ancak, 6831 sayılı Orman Kanununun 17. maddesinde yer alan düzenleme tarihsel gelişimi itibariyle önemli değişikliklere uğramıştır.

Turizm kavramı ilk olarak 6831 sayılı Orman Kanununun yürürlüğe giren ilk metninde yer almıştır. Kanunun 17/3 maddesine göre, “ormanlarda umumi sıhhat ve emniyet ve menfaat icabı veya estetik ve turistik bakımdan yapılacak her nevi bina ve tesisat ile orman hasılları işleyeceklerin ve kullanacakların yapacakları her nevi bina ve tesisat için Ziraat Vekâletinden izin alınır”. Bu düzenleme ile turistik tesis yapımının orman alanlarında mümkün olduğu fakat Bakanlığın iznine tabi olduğu belirtilmiştir.

Bu madde, 1984 yılının başında yürürlüğe giren 2896 sayılı yasa ile değişikliğe uğramıştır. Yeni düzenleme ile 6831 sayılı Orman Kanununun 3. fıkrası değiştirilmiştir. Buna göre “Turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler ile orman ürünlerini işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisler için gerçek ve tüzel kişilere Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Tarım ve Orman Bakanlığınca, intifa için kullanım bedeli karşılığında izin verilebilir” hükmü getirilmiştir. Yine 2896 sayılı yasa ile eklenen 4. fıkraya göre ise “Yukarıdaki fıkroda belirtilen bina ve tesislerin, hükmi şahsiyeti amme müesseselerine ait ormanlarda veya hususi ormanlarda yapılmak istenmesi halinde, Maliye Bakanlığının görüşü alınmaksızın Tarım ve Orman Bakanlığınca izin verilebilir. Bu takdirde, kullanım bedeli, süresi, yapılan bina ve tesislerin devri gibi hususlar genel hükümlere uygun olarak taraflarca tespit olunur.” hükmü getirilmiştir.

Daha sonra 28.05.1987 tarihinde yürürlüğe giren 3373 sayılı yasa ile 17. madde değiştirilmiştir. Bu düzenleme ile “Turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler için gerçek ve tüzel kişilere Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığınca bedeli karşılığı izin verilebilir” hükmü getirilerek “...orman ürünlerini işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisler için...” ibaresi ile “...Maliye Bakanlığının görüşü alınarak...” ve “...intifa için kullanım...” ifadesi de madde metninden çıkarılmıştır.

Bu düzenlemenin, Anayasa Mahkemesinin 17.12.2002 tarihli ve E.:2000/75, K.:2002/200 sayılı Kararı ile iptalinden sonra yeniden düzenleme: 17/6/2004-5192/1 md. ile yapılmış ve daha sonra da birinci cümle: 25.6.2010-6001/33 md. ile yeniden düzenlenmiştir. Bu haliyle artık turizm faaliyetlerinin orman alanları üzerinde yapılmasının yolu kapatılmıştır.

Ancak, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından önce verilen turizm izinleri için 6831 sayılı Orman Kanununa Geçici Madde 8 – (Ek: 25.6.2010-6001/33 md.) eklenmiştir. Bu madde ile “Bu Kanunun 17. maddesi hükümlerine göre 8.11.2003 tarihinden önce verilen turizm ve diğer izinlerin kesin izin hakları devam eder, izinli saha içinde kalmak kaydıyla mevcut tesislere tadilat, kapasite, tür ve sınıf değişikliği izni verilebilir. Çevre ve Orman Bakanlığınca verilen tadilat, kapasite, tür ve sınıf değişikliği izinleri dâhil olmak üzere daha önce turizm amaçlı tesisler için verilen izinler ile diğer izinlerin irtifak hakkına dönüştürülmesinin izin sahibi tarafından talep edilmesi halinde, izin sahibi lehine bu Kanunun 115. maddesine göre irtifak hakkı tesis edilebilir.” hükmü ile bir anlamda müktesep hak tesis edilerek mevcut kesin izinlerin devamı sağlanmak istenmiştir.

Şu halde, 8.11.2003 tarihinden önce verilen turizm izinleri devam etmekle birlikte bunun dışında kalan durumlarda artık turizm alan ve merkezleri dışında kalan orman alanlarında turizm ve bir anlamda ekoturizm yatırım ve işletme izni verilmesi söz konusu değildir. Ancak, turizm alan ve merkezleri dâhilinde kalan orman alanlarında ise turizm ve aynı zamanda ekoturizm izinleri artık 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu hükümlerine göre yürütülmektedir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8. maddesi, taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımını düzenlemektedir. Maddenin getirmiş olduğu temel düzenleme, orman arazilerinin turizme tahsisini belli şartlara bağlamış olmasıdır. Maddenin (A) fıkrasında belirtilmiş olan bu şartlara göre, öncelikle bu taşınmazların;

- “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde” yer alması,
- Bakanlığın talebi üzerine, imar planları yapılmış ve turizme ayrılmış yerlerdeki taşınmaz mallardan olması ve “Hazine mülkiyetinde yeterli alanın bulunmaması” gerekmektedir.

Bu iki şartın birlikte sağlanması halinde, 6831 sayılı Orman Kanununa göre orman sayılan yerlerden arazi tahsisi yapılması gereklidir. Orman sayılan yerlerin hangi tür

turizm faaliyetlerine tahsisi şartları ise yine 8. maddenin (A) fıkrasının (1) bendinde belirtilmiştir. Bu düzenlemeye göre,

- “a) Sağlık turizmine yönelik fizik tedavi tesisi veya rehabilitasyon merkezi tesislerini kapsayan konaklamalı tesisler yapılabilmesi için iklimsel ve çevresel zorunluluk bulunan,
- b) Termal turizmine yönelik jeotermal kaynakları bulunan,
- c) Kış turizmi kapsamında uygun yapı ve tesislerin yapılabileceği yeterli pist uzunluğunu ve gerekli rakımı sağlayan,
- d) Eko-turizm kapsamında yer alan yayla turizmi, kırsal turizm ve benzeri turizm türlerine yönelik tesislerin yer alabileceği çevresel ve sosyal anlamda imkân sağlayan,
- e) Golf turizmine yönelik olarak uygun iklim yapısı ve topoğrafik özellikler dikkate alınarak uluslararası standartlara uygun tesisler gerçekleştirilmesine imkân sağlayan,
- f) Kıyıların coğrafi ve fiziksel yapısı nedeniyle kumsallardan, doğal manzaradan, çevresel zenginlikten, biyolojik çeşitlilikten yararlanma bakımından alt yapı ve üst yapı tesisi konusunda kolaylık sağlayan,
- g) Kruvaziyer ve yat gibi deniz turizmine yönelik olarak kıyıdan başka bir yerde gerçekleştirilmesi mümkün olmayan,
- h) Uluslararası yarışmaların yapılabileceği turizm amaçlı spor tesisleri yapılabilmesi için uygun iklim yapısı veya coğrafi özellikler sağlayan, yerler talep tarihinden başlayarak en geç bir ay içerisinde Orman ve Su İşleri Bakanlığına tahsis edilir.”

Görüldüğü gibi, orman arazilerinin turizm amaçlı ve aynı zamanda ekoturizm amaçlı tahsisi için gerekli şartların sağlanması halinde dahi, sadece yukarıda alt bentler halinde sayılan turizm faaliyetlerine tahsisi söz konusudur.

Bu düzenlemede göze çarpan bir başka nokta ise idari kurumun Orman ve Su İşleri Bakanlığı olmayıp, Kültür ve Turizm Bakanlığı olmasıdır. Diğer bir deyişle, Çevre ve Orman Bakanlığı sadece talep edilen orman arazisini Kültür ve Turizm Bakanlığına tahsis etmekte bunun ötesinde bir yetkisi bulunmamaktadır. Maddede yer alan “...Orman ve Su İşleri Bakanlığınca, Bakanlığa tahsis edilir...” ifadesi, tahsis işlemi sırasında Orman ve Su İşleri Bakanlığının bir takdir yetkisinin olmadığını ve bir anlamda Kültür ve Turizm Bakanlığına tahsisle yükümlü tutulduğunu göstermektedir.

Maddenin (A/1) bendinin devamında orman arazileri için belli kısıtlamalar getirilmiştir. Kanunun ifadesine göre;

“Bu Kanuna göre tahsis edilecek orman sayılan yerlerde;

a) Turizme tahsis edilecek alan, il genelindeki toplam orman sayılan yerlerin binde 5’ini geçemez.

b) Yapılaşmaya esas inşaat hakkı, emsal (E) 0.30’u geçemez.

c) Turizm yatırımı için tahsis edilen orman alanının üç katı kadar alanın ağaçlandırma bedeli ve ağaçlandırılan bu alanın üç yıllık bakım bedeli, yatırımcı tarafından Orman Genel Müdürlüğü hesabına, doğrudan belirtilen ağaçlandırma ve bakım işlerinde kullanılmak şartıyla gelir olarak kaydedilir ve kaydedilen tutar karşılığı ödenek öngörülür. Belirtilen bedelin yatırılmadığının tespiti halinde, yatırımcıya turizm yatırımı veya işletmesi belgesi verilmez.”

Görüldüğü gibi, tahsis edilecek alan kısıtlaması ve yapılaşma ile ilgili emsal sınırlaması getirilmiştir. Yine aynı şekilde, tahsis edilecek alanın üç katı kadar alanın ağaçlandırma bedeli ve üç yıllık bakım bedelinin de Orman Genel Müdürlüğüne gelir kaydedilmesi şartı getirilmiştir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8/C fıkrası, taşınmazların tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerinde irtifak hakkı tesisi gibi konulara ilişkin düzenlemeler getirmektedir. Madde, bu konularda saydamlık, güvenilirlik, eşit muamele ve kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı gibi temel yönetim ilkelerine uyulması gerektiğini ifade etmektedir. Fıkraya göre, “C. (Değişik: 7.5.2008-5761/2 md.) Bakanlığın tasarrufuna geçen taşınmazların yatırımcılara tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerinde irtifak hakkı tesisine ilişkin esaslar ile süreler, bedeller, hakların sona ermesi ve diğer şartlar, saydamlık, güvenilirlik, eşit muamele, kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı ilkeleri doğrultusunda Bakanlık, Maliye Bakanlığı ve Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine bağlı olmaksızın müştereken tespit edilir.”

8. maddenin (D) fıkrasında, Kültür ve Turizm Bakanlığına geçen taşınmazların adı geçen Bakanlık tarafından Türk vatandaşları yanında yabancı şahıslara da tahsis edilebileceği, tahsis edilen bu taşınmazlar üzerinde, bağımsız ve sürekli nitelikli üst hakları dâhil olmak üzere irtifak hakkı tesisi ve bunlardan alt yapı için gerekli olanlar

üzerinde, alt yapıyı gerçekleştirecek kamu kurumu lehine bedelsiz irtifak hakkı tesis edilebileceği ve bunun için Bakanlığın uygun görüşü alınması gerektiği, Maliye Bakanlığınca belirlenen koşullarla ve yine bu Bakanlık tarafından yapılacağı ifade edilmiştir. Hatta maddenin E fıkrasına göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerindeki taşınmaz malların iktisabı, 442 sayılı Köy Kanunu ile, 2644 sayılı Tapu Kanununda yer alan yabancı uyruklularla ilgili tahditlerden Bakanlar Kurulu kararı ile istisna edilebilir.”

Yine maddenin H. fıkrasına göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesinin tamamı veya plânlarla belirlenmiş alt bölgeleri veya bir veya birden fazla parselleri, plân amaçlarına uygun olarak Bakanlıkça tahsis edilebilir. (Değişik ikinci cümle: 28.12.2006-5571/14 md.) Bölgenin tamamının veya alt bölgenin tek bir ana yatırımcıya tahsisi için yapılan başvuruların tamamı Bakanlar Kurulu tarafından değerlendirilerek seçilen yatırımcıya ön izin verilmesine ve ön izin koşullarına karar verilir. İşlemler, ön izin koşullarına göre Bakanlıkça yürütülür. Yatırımcının projelerinin Bakanlıkça uygun görülmesi halinde, yatırım belgesinin düzenlenmesini takiben, ön izin Bakanlıkça kesin izne dönüştürülür. Bu taşınmaz mallar üzerinde ana yatırımcı lehine bağımsız ve sürekli nitelikli üst hakları dâhil olmak üzere irtifak hakkı tesisi, Bakanlığın uygun görüşü üzerine, Maliye Bakanlığınca belirlenen koşullarla ve bu Bakanlık tarafından yapılır. Bölgenin tamamı veya alt bölgeleri için imar plânları Bakanlıkça yapılır/yaptırılır ve onaylanır. “Bu plânlar ile oluşan parseller, tahsis sözleşmesinde öngörülmüş olmak ve tahsis süresini aşmamak koşuluyla, adına tahsis yapılan ve lehine bağımsız ve sürekli nitelikli üst hakkı tesis edilen yatırımcı tarafından üçüncü şahıslara kiralanabilir, işlettirilebilir veya lehine tapuda tesis edilen üst hakkı devredilebilir. Bu şekilde tahsis edilen alanlarda gerçekleştirilen her türlü bina, tesis ve bağımsız bölümleri de aynı usule tâbidir. Bu alanlarda Bakanlıkça belgelendirilebilecek tür ve tesisler için yatırım ve işletme belgesi alınması zorunludur.”

“Ana yatırımcı, üçüncü şahısların tahsis sözleşmesi ve koşullarından doğan yükümlülükleri yerine getirmesi konusunda Bakanlığa karşı sorumludur. Ana yatırımcı ve üçüncü şahıslarca yapılacak iş ve işlemlerin, Bakanlık ve ilgili kamu kurum/kuruluşlarıyla yapılacak sözleşmede zikredilen tahsis iptaline ilişkin hükümlere aykırı olması halinde, ana yatırımcıya ve/veya üçüncü şahıslara yapılan tahsis, tahsis

edildiği yöntemle iptal edilir. Ana yatırımcıya yapılan tahsisin iptal edilmesi durumunda, tahsis sözleşmesine uygun olarak yükümlülüklerini yerine getiren üçüncü şahısların hakları korunur. Kesin tahsisten önce proje bedelinin tahsis sözleşmesinde belirlenen oranında teminat, ana yatırımcı tarafından Bakanlığa verilir.”

“Ana yatırımcının tahsis sözleşmesindeki sosyal ve teknik alt yapı taahhütlerini yerine getirememesi halinde, Bakanlık; bu yükümlülükleri, teminatı paraya çevirerek kendi belirleyeceği usulle yerine getirir. Ancak Bakanlığın üçüncü şahıslara karşı sorumluluğu, bu teminatla sınırlıdır.”

4.5.1.1. Tahsis Şekilleri

Kiralama: 6831 sayılı Orman Kanununun 2/K 8. maddesine göre, “Ek Madde 8-(Ek: 5.11.2003-4999/16 md.; Değişik: 17.6.2004-5192/4 md.) 9.8.1983 tarihli ve 2873 sayılı Millî Parklar Kanununa tâbi alanlar üzerinde bulunan yapı ve tesisler yirmi dokuz yıla kadar kiraya verilebilir. Kiracı her yıl, yıllık kira bedelinin yüzde beşi tutarında bir ödemeyi, ağaçlandırma bedeli olarak sözleşme süresince kira ödeme dönemlerinde Orman ve Su İşleri Bakanlığının ilgili hesabına yatırır.”

İrtifak Hakkı: Taşınmazın yatırımcıya tahsisi için kısaca 6831 sayılı Orman kanunu 17. maddesine göre alınan izinleri dayanarak 115. Maddeye göre irtifak hakkı kurulması ya da Turizmi Teşvik Kanunu hükümlerine göre arazi tahsisi yapılması gereklidir. Ancak, bu maddeye dayanarak, orman alanlarında turizm alan ve merkezleri dışında 2003 yılı sonrasında izin ve buna dayanarak irtifak hakkı tesisi artık turizm faaliyetleri ve doğal olarak ekoturizm faaliyetleri için söz konusu olmayacaktır. Milli Park alanlarında ise turizm alan ve merkezlerine kalan milli parklar Turizmi Teşvik Kanunu hükümlerine tabi iken bu alan ve merkezlerin dışında kalanlar ise 2873 sayılı Millî Parklar Kanununun 8. maddesine tabi olarak verilebilecektir. Bu halde, verilen turizm izinlerine dayanarak Orman Kanununun 115. maddesine göre irtifak hakkı tesis etmek mümkün olabilecektir.

4.5.1.2. ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) Yükümlülüğü, İzleme ve Kontrol

Ekoturizmin önemli unsurlarından birisi de, izleme ve kontrol yükümlülüğüdür. Bu kavramın anlamı, ekoturizm faaliyetinin doğal yapıya, çevreye, mahalli kültür ve değerler ile mahalli halklara zarar vermemesinin sağlanmasıdır. 2634 sayılı Turizmi

Teşvik Kanununun 8. maddesinin H-4 fıkrasına göre, “(Ek fıkra: 28.12.2006-5571/14 md.) Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde yatırım yapmak isteyen ana yatırımcı, alt yatırımcı veya yatırımcılar, 2872 sayılı Çevre Kanununun 10. maddesi uyarınca yükümlülüklerini yerine getirmekle mükelleftirler. Ancak, bu yatırımlar yer tetkiki kararından muaftır. ÇED raporunun sunulması üzerine Orman ve Su İşleri Bakanlığınca, yatırımın niteliğine bağlı olarak, ÇED mevzuatında belirtilen kuruluşların temsilcilerinden oluşan inceleme ve değerlendirme komisyonu kurulur. Raporun Orman ve Su İşleri Bakanlığına intikali tarihinden itibaren inceleme, değerlendirme ve nihai karar verme süreci en geç iki aydır. Bu süreye, ana yatırımcı, alt yatırımcı veya yatırımcının raporu düzeltilmesi için tanınan süre dâhil değildir. Ana yatırımcı, alt yatırımcı veya yatırımcı, düzeltilmek üzere kendisine geri verilen raporunu on beş gün içinde düzeltmek zorundadır.”

Maddenin H-5 fıkrasına göre, “(Ek fıkra: 28.12.2006-5571/14 md.) Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde; ÇED olumlu kararı veya ÇED gerekli değildir kararı verilen yatırımlar hakkında, yukarıda sayılan işlemlerin tamamlanmasının ardından, yatırımın gerçekleşmesi için alınması gereken tüm izin, onay ve ruhsatlar, ilgili kurumlarca başkaca hiçbir işleme gerek kalmaksızın on beş gün içinde verilir. İrtifak hakkı dâhil diğer bütün işlemler ise en geç üç ay içerisinde tamamlanır. Yatırımın tamamlanıp tesisin işletmeye geçebilmesi için alınması gereken izin ve ruhsatlar da ilgili kurumlarca on beş gün içinde verilir.”

Ekoturizm alt yapı hizmetlerinin yapılması ve planlanması da son derece önemli bir konudur. Ancak, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8/I maddesinde belirtilen alt yapı hizmetlerinin, ekoturizm faaliyet taleplerinin tümünü karşılamaya yeterli olmadığını belirtmek gerekir. Maddenin I fıkrasına göre, “(Ek: 24.7.2003-4957/3 md.) Tahsisi iptal edilen veya tahsis süresi sona eren araziler üzerinde bulunan yapı, tesis ve müştemilatlar bedelsiz olarak Hazineye intikal eder. Yatırımcı, bunlar için herhangi bir hak ve bedel talep edemez. Bakanlık, tahsis edilen alanlarda gerçekleştirilecek sosyal ve teknik alt yapı hizmetlerinin tamamının veya bir kısmının yapımını ya da maliyetinin karşılanmasını yatırımcıdan tahsis koşulu olarak isteyebilir.”

Benzer şekilde, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 9. maddesi, turizm amaçlı altyapının Bakanlık tarafından yerine getirilmesi ile ilgili esasları düzenlemektedir. Maddeye göre, “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin yol, su, kanalizasyon, elektrik ve telekomünikasyon gibi altyapı ihtiyaçlarının ilgili kamu kuruluşlarınca öncelikle tamamlanması zorunludur. Bu maksatla ilgili Bakanlık ve kuruluşlara tahsis edilen ödenekler Bakanlığın uygun görüşü alınmadan başka maksatla kullanılamaz.” Maddenin B fıkrasına göre ise turizm işletmeciliği ile ilgili yatırımların programlanması için Bakanlığın uygun görüşü alınmalıdır.

4.5.1.3. Ekoturizm Marka, Etiket, Ürün Teşvikleri ve Bunların Korunması

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8/K maddesine göre, “(Ek: 24.7.2003-4957/3 md.) Aynı yatırımcıya veya işletmeye ait veya aynı işletmenin markasını kullanan ve Bakanlıkça belgelendirilebilen turizm türlerini yapmak amacıyla, adına birden fazla tahsis yapılan ve lehine bağımsız ve sürekli nitelikli üst hakkı tesis edilen yatırımcı tarafından, her bir tahsisi işletme zincirinde kalmak koşuluyla, bu yerler üçüncü şahıslara kiralanabilir, işlettirilebilir veya lehine tapuda tesis edilen üst hakkı devredilebilir.” Bu madde de aslında çalışmanın bölümlerince anlatılagelen ekoturizm kavramı mantığına ayırkıdır.

Maddenin L fıkrasına göre ise “(Ek: 24.7.2003-4957/3 md.) Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar (C) fıkrasında belirtilen çerçevede ve doğrudan yabancı sermaye yatırımının teşvik edilmesi, uluslararası marka, zincir, teknoloji ve standartların ülkeye kazandırılması, etkin alan yönetimi, kalite denetimi ve sosyal, kültürel, fiziki çevreyle uyumlu sürdürülebilir turizm ilkeleri gözetilerek Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

4.5.1.4. Uluslararası, Yerel ve Ulusal Düzeyde Sürdürülebilir Ekoturizm Planlaması, Politikası ve Programları

Quebec Ekoturizm Bildirgesinde kabul edilen kararlardan birisi, ekoturizm planlaması, politikası ve programlarının yapılarak sürdürülebilir ülke kalkınma planlarına entegre edilmesidir. Bunun yanında turizm ve bir anlamda ekoturizm planlamasının yapılmasına ilişkin mevzuat hükümlerine 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 7. maddesinde yer verilmiştir. “Planlar” başlıklı 7. maddesine göre, “Bakanlık; kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içinde her ölçekteki plânları

yapmaya, yaptırmaya, re'sen onaylamaya ve tadil etmeye yetkilidir. Kùltür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde Bakanlıkça yapılacak alt yapı ve plânlama işlemlerine esas olmak üzere diğerk kamu kurum ve kuruluşlarından istenilen bilgi, belge ve görüş 3 ay içinde verilir. Bu süre sonunda istenilen bilgi, belge ve görüşün verilmemesi durumunda ilgili iş ve işlemler Bakanlıkça re'sen tesis edilebilir. Kùltür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde diğerk kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak satış, tahsis, kiralama, sınır ilânı ve değışikliğı işlemleri ile çevresel etki yaratacak alt yapı ve üst yapı projelerinden önce Bakanlığın olumlu görüşünün alınması gereklidir. Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” Bu düzenleme açık olarak orman arazilerinden bahsetmemekle birlikte, “...turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içinde her ölçekteki plânları yapmaya, yaptırmaya, re'sen onaylamaya ve tadil etmeye yetkilidir...” hükmü ile bu bölgeler dâhilinde kalan her türlü arazide ve bu çerçevede orman alanlarında her tür ve ölçekte plan yapmaya, tadil etmeye, yaptırmaya ve onaylamaya yetkili kılınmıştır. Zaten uygulamada da, örneğın Belek Turizm merkezi dâhilindeki turizm planlaması da söz konusu Bakanlık tarafından yapılmıştır.

4.5.1.5. Doğal Parkların ve Korunan Alanların Kullanımı, Planlanması ve Ekoturizm Amaçlı Yönetilmesi

Ekoturizm faaliyetlerinin olmazsa olmaz unsurlarından biri olan doğal alanların korunması ile kalkınma ve koruma amaçları ve politikalar arasındaki dengenin mutlaka sağlanması gereklidir. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunumuzda, bu konuda son derece önemli hükümler yer almaktadır. Her ne kadar bu düzenlemeler genel anlamda turizm faaliyeti için düzenlenmiş iseler de, niteliğine uygun olduğı ölçüde ekoturizm faaliyetleri için de uygulanabilir niteliktedir. Ancak, ekoturizmin bazı niteliklerini şüphesiz ki kapsamamaktadırlar.

Her şeyden önce Kanunun 2. Maddesinde yer alan korunan alan türleri ve tanımları başlı başına, tarihi, kültürel, turistik, estetik vb. gibi ekoturizmin ana unsurlarını oluşturan kavramları bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar kanunun 2. Maddesinde;

“a) Milli park; bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları

b) Tabiat parkları; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları

c) Tabiat anıtı; tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dâhilinde korunan tabiat parçaları

d) Tabiatı koruma alanı; bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri içeren ve mutlak korunması gerekli olan sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları.” yer almaktadır.

Diğer yandan, 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 4. maddesi bu alanların işletilmesi ile ilgili hususları düzenlemektedir. Maddeye göre, “Bu Kanun hükümlerine göre milli park olarak belirlenen yerlerin özellik ve nitelikleri göz önünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planı, ilgili bakanlıkların olumlu görüşleri ve gerektiğinde fiili katkılarıyla, Orman ve Su İşleri Bakanlığınca hazırlanır ve yürürlüğe konur.” Maddenin 2. Fıkrasına göre, “Gelişme planı uyarınca iskân ve yapılaşmaya konu olacak yerler için, imar mevzuatına göre imar uygulama planları, milli park gelişme planı hüküm ve kararlarına uygun olarak hazırlanır veya hazırlattırılarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onayı ile yürürlüğe konulur.” Maddenin 3. Fıkrasına göre, “Üçüncü madde hükümleri uyarınca tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı olarak belirlenen yerler için gerekli projeler, Kültür ve Turizm Bakanlığının görüşü alınarak Orman ve Su İşleri Bakanlığınca hazırlanır ve yürürlüğe konur. Bu Kanun kapsamına giren yerlerdeki turizm bölge, alan ve merkezlerinde, turizm yatırımlarına ilişkin plan kararları Çevre ve Şehircilik ile Orman ve Su İşleri Bakanlıklarının görüşü alınarak sonuçlandırılır.”

2873 sayılı Kanunun 7. maddesine göre, korunan alanlar dâhilinde her türlü kamu kurumu projesinin gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu çerçevede ekoturizm amaçlı projelerin de yapılması mümkün olabilecektir. Maddeye göre, “Milli park veya tabiat

parklarında, planlarına uygun olması şartıyla, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak her türlü plan, proje ve yatırımlara Orman ve Su İşleri Bakanlığınca izin verilebilir ve uygulamalar bu Kanun hükümlerine göre denetlenir.” Maddenin 2. Fıkrasına göre, “Ancak; bu Kanun kapsamına giren yerlerde tarihi ve arkeolojik sahalarda kazı, yenileme ve bilimsel araştırmalar Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabidir.”

Doğal alanlarda ekoturizm yatırımcısına izin verilmesi, bu izinlerin belli şartlar dâhilinde devredilmesi mümkündür. Bu izinler turizm alan ve merkezleri dışında kalan doğal alanlar için öngörülmüş olup turizm alan ve merkezleri dâhilinde kalanlar zaten Turizmi Teşvik Kanunu hükümlerine tabi olduğu söylenebilir. Ancak, Kanunun 10. maddesine göre, “Tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanlarında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun ilgili hükümleri saklı kalmak kaydıyla kullanma izni verilemez veya irtifak hakkı tesis edilemez.” Kanunun 8. maddesinde öngörülen izin prosedürüne göre, “Turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan milli parklar ve tabiat parklarında kamu yararı olmak şartıyla ve plan dâhilinde, turistik amaçlı bina ve tesisler yapmak üzere gerçek ve özel hukuk tüzelkişileri lehine Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Orman ve Su İşleri Bakanlığınca izin verilebilir. Bu izin üzerine gerçek ve özel hukuk tüzelkişileri lehine tesis edilecek intifa hakkı süresi kırk dokuz yılı geçemez. Bu süre sonunda bütün tesisler eksiksiz olarak Hazineye devredilir. Ancak, işletmesinin başarılı olduğu Kültür ve Turizm Bakanlığınca belgelenen hak sahiplerinin intifa hakkı, Orman ve Su İşleri Bakanlığınca tesisin rayiç değeri üzerinden belirlenecek bedelle doksan dokuz seneye kadar uzatılabilir. Milli park ve tabiat parklarının gelişme planları kesinleşmeden bu Kanunda sözü edilen izin verilemez.” Kanunun 9. Maddesine göre ise verilen hakların “Orman ve Su İşleri Bakanlığınca kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve özel hukuk tüzelkişileri lehine tesis olunan intifa hakları ve bu haklara dayanılarak yapılan ve yapılmakta olan tesislerin üçüncü şahıslara devri, Orman ve Su İşleri Bakanlığının muvafakatına bağlıdır.”

Yine doğal alanlarda, yer alan yapı ve tesislerin Bakanlıkça yapılması, yaptırılması, yönetilmesi ve işlettirilmesi söz konusudur. Maddeye göre, “Bu Kanunun 7. ve 8. madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanlarındaki planların gerektirdiği her türlü hizmet ve faaliyetler ile

koruma, yönetim, işletme, tanıtım, sportif, eğlenme ve dinlenme hizmetleri için gerekli her türlü altyapı, üstyapı ve diğer tesisler Orman ve Su İşleri Bakanlığınca yapılır veya yaptırılır, yönetilir veya işletilir.”

Ekoturizm için vazgeçilmez unsurlardan biri olan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir ekoturizm için kaynakların korunması ve geliştirilmesi doğal alanlarda özel bir hükümlerle düzenlenmiştir. 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 13. maddesine göre, “Bu Kanun kapsamına giren yerlerdeki ormanlarda, makilik ve fundalıklarda ve diğer arazi kullanma şekillerinde, koruma ve çok taraflı kullanımı esas tutan orman amenajman planlarına dayanılarak, tabiat varlıklarının korunmasını, geliştirilmesini ve devamlılığını sağlayacak teknik faaliyetler yapılır.” Maddenin 2. fıkrasına göre ise “Tabii çevre ve ekosistemlerin korunması ve iyileştirilmesi yönünden teknik ve bilimsel gereklere göre, Orman ve Su İşleri Bakanlığınca düzenlenecek rapora dayanılarak hazırlanacak özel amenajman planları uyarınca belirli yerlerde ve belirli sürelerde üretim, avlanma ve otlatma faaliyetlerine izin verilebilir.”

Yine doğal alanların korunması amacıyla bu alanları tahrip edecek birçok faaliyet yasaklanmıştır. 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 14. maddesi yasaklanan faaliyetleri düzenlemektedir. Maddeye göre, korunan alanlarda, “Bu Kanun kapsamına giren yerlerde;

- a) Tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz,
- b) Yaban hayatı tahrip edilemez,
- c) Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz,
- d) Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz,
- e) Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir

yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskân yapılamaz.”

Yine aynı kanunun 16. maddesinin 1. Fıkrasına göre, “Bu Kanun kapsamına giren alanlarda; koruma hizmetleri ve suçların takibi 6831 sayılı Orman Kanununun beşinci fasıl dördüncü bölümünde yer alan suçların takibi ile ilgili hükümlere istinaden; orman muhafaza memurlarınca sağlanır.”

Maddenin 2. fıkrası ise yöre halkına yardımı ve alan kılavuzluğunu düzenlemektedir. 2. fıkraya göre, “(Ek fıkra: 3.7.2005-5400/1 md.) Bu Kanun kapsamına giren alanların kaynak değerlerinin korunarak kullanılmasına imkân sağlamak amacıyla uzun devreli gelişim planlarına uygun olarak yapılan ziyaretçi yönetim plânlarının etkin bir şekilde uygulanması ve korunan alanlara gelen ziyaretçilerin doğru bilgilendirilmesi bakımından ve korunan alan yönetiminden olumsuz etkilenen yöre insanının kayıplarının en aza indirilmesine imkân sağlanmak üzere, korunan alan sınırları dâhilinde ve yakın çevresinde yaşayan yöre insanının alan kılavuzu olarak yetiştirilmeleri konusunda Orman ve Su İşleri Bakanlığı ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde gerekli çalışmaları yapar.”

4.5.1.6. Ürün Geliştirme, Pazarlama ve Ekoturizmin Teşviki ve Pazarlaması

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8. maddesinin H/4. Bendinde turizm yatırımlarının teşviki düzenlenmiştir. Maddeye göre, “(Ek fıkra: 28.12.2006-5571/14 md.) Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde yeni işe başlayan ana yatırımcı, alt yatırımcı ve yatırımcıların bu bölgelerde yapacakları yatırımlara yatırım teşvik kararname çerçevesinde hangi teşviklerin verileceği ve verilecek teşviklerin hangi yatırımlara ne şekilde ve ne ölçüde uygulanacağı hususlarında Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

Ancak bu düzenleme, Quebec Deklarasyonu’nda sıkça bahsedilen, ekoturizmin temel öğelerinden biri olan yöre halkının kalkındırılması ve halkın ekoturizm faaliyetlerinden faydalanmaları gibi temel anlayışları açık olarak yansıtmamaktadır. Mevzuat bu haliyle boş olup yeni düzenlemeler getirilmesi ve bu boşluğun ekoturizm amacına uygun olarak doldurulması gereklidir. Benzer şekilde, sürdürülebilir ürünlerin üretimi ve tüketicilerin desteklenmesi, özellikle biyosfer rezervlerde ve korunan alanlarda ürün geliştirme için çoklu paydaş işbirliği, pazar araştırmaları, pazarlama teknikleri ve özendirme

yöntemleri, küçük ekoturizm işletmeciliği için pazarlama işbirliği, ekoturizmin faydaları, bunların bütün paydaşlar arasında eşit bir şekilde dağılımının sağlanması ile ekoturizmin ekonomik, ekolojik ve sosyal maliyet ve faydalarının ölçümü, pazarlama ve reklamı için kamu ve özel sektör ilişkisi gibi konularda önemli bir mevzuat boşluğu bulunmaktadır.

4.5.2. Orman Arazilerinde Ekoturizm Faaliyetlerinin Yönetsel Boyutu

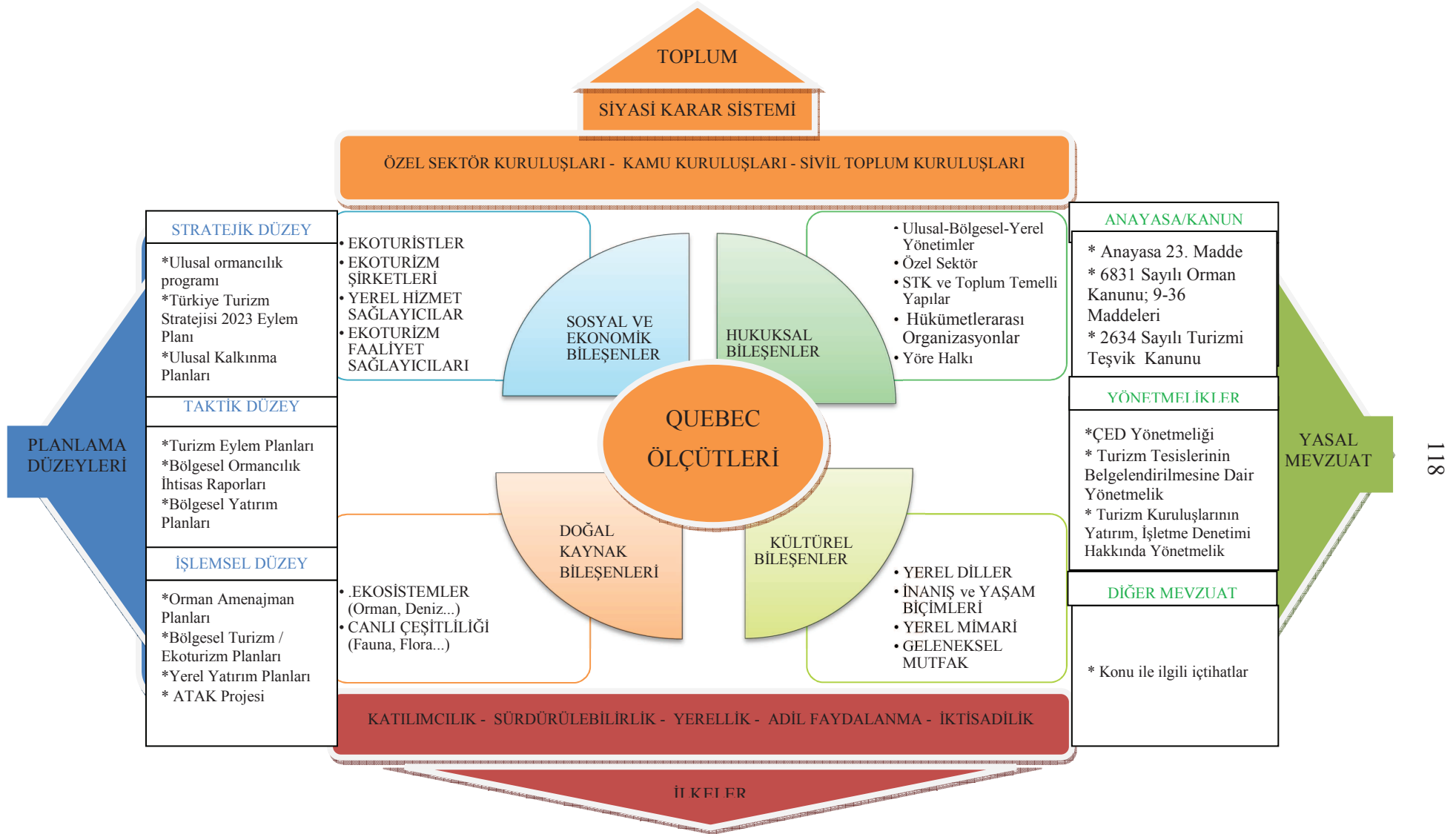
Orman arazilerinde ekoturizm faaliyetlerinin yönetsel bir modelinin oluşturulabilmesi için faaliyetin gerçekleşeceği alanın tanımının yapılması gerekmektedir. Diğer yandan bilinmelidir ki orman arazisini faaliyetleri için kullanmak isteyen her bileşen, ormanı kendi ölçüt ve kıstaslarına göre tanımlamıştır (DPT, 2001; s.40).

Ayrıca ormancılığın yönetsel boyutu içerisinde “ekoturizm” başlığının yerini anlayabilmek için Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan “Ekoturizm Şube Müdürlüğü’nden bahsetmek yerinde olacaktır. Orman Genel Müdürlüğü (OGM) 2015⁵e göre; ekoturizm ile ilgili işlem ve projeler, Ekoturizm Şube Müdürlüğü’nce yürütülmektedir. Ekoturizm Şube Müdürlüğü; Orman Genel Müdürlüğüne bağlı Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde bir müdürlük olarak görev yapmaktadır.

Daha önceki bölümlerde belirtilen orman tanımlarında; ormanların toplumun beklentilerini karşılamaya yönelik dinamik bir sektör olduğunun altı çizilmektedir. Bu bağlamda gelişen ve değişen dünya düzeninde toplumun ormanlara yüklediği işlevlerden birisi de turizm olmuştur. Özellikle turizm potansiyelinin yüksek olduğu ormanlık alanlarda sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi şartlarının sağlandığı planlama ve tahsis yaklaşımlarının geliştirilmesi; sağlanan hizmetin sürekli olabilmesi ve toplumsal beklentilerin karşılanması açısından zorunludur. (Porsuk, 2009).

Tüm bu ölçütler kapsamında ve diğer bölümlerde analiz edilen tüm bileşenlerin Türkiye yerelliği ile harmanlanarak “Ekoturizm Yönetim Modeli” Şekil 4.5.’te oluşturulmuştur.

⁵<http://www.ogm.gov.tr/Baskanliklar/OdunDisiUrunveHizmetler/Documents/ODUN%20DI%C5%9EI%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0%20MERKEZ%20PERSONEL%C4%B0.pdf> [Ziyaret Tarihi: 01.07.2015].

Şekil 4.5: Ekoturizm Yönetim Modeli

Günümüzde orman kaynakları planlamasında, ormanların pek çok mal ve hizmeti birarada üreten fonksiyonlara sahip olması; çok amaçlı, çok ölçütlü ve aşamalı planlama yaklaşımını gerektirmektedir (OK, 2000; YILMAZ 2004). Orman kaynakları üzerindeki ekoturizm planlama süreci de benzer biçimde aşamalı yaklaşım ile gerçekleştirilmelidir.

Aşamalı yaklaşımda temel olarak; stratejik düzeyde ilgili ormancılık politikası doğrultusunda amaç ve ilkeler belirlenerek bu amaçlara ulaşmak için hangi hedeflerin gerçekleştirilmesi gerektiği de taktik planlama düzeyinde ele alınır ve son olarak da işlemsel planlama düzeyinde ilgili hedefleri gerçekleştirmek için yapılması gereken çalışma planı ortaya konulmalıdır. Bu süreçte yapılacak çalışmaların kimler tarafından hangi araçlarla hangi zaman diliminde gerçekleştirileceği belirtilir.

Ekoturizm yönetim modelinde de görüldüğü üzere planlama sürecinin yasal dayanakları da her bir planlama düzeyi ile ortaya konulmalıdır. Anayasa ve ilgili kanunlarda amaç ve ilkeler yasal zemine oturtulmalı; yönetmelik ve tüzüklerle gerçekleştirilmesi beklenen hedefler belirlenmeli ve eylem planları, yönetim planları gibi uygulama çalışmaları da buna paralel olarak yürütülmelidir. Bu süreçlerin tamamında katılımcılık ilkesine uygun biçimde ilgili mevzuat oluşturulursa alınacak kararların sürekliliği ve sürdürülebilirliği de desteklenmiş olur.

Bununla birlikte planlama süreçlerinin tamamında farklı ilgi gruplarının tamamı süreçlere dâhil edilmelidir. İlgili kamu kurumları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ulusal, yerel ve mümkünse uluslararası düzeyde bu süreçlerde yer almalıdır. Zira, alınacak kararlar ve mevzuat değişiklikleri de bu ilgi gruplarının tamamını doğrudan ilgilendirmektedir.

Şekil 4.5'teki yönetim modeli önerisinde de görüldüğü üzere 2002 yılında Quebec'te gerçekleştirilen Dünya Ekoturizm Zirvesi'nde yayınlanan Deklerasyon ekoturizm planlama sürecine ışık tutmaktadır. Zirvede, doğal kaynaklar, kültürel öğeler, sosyoekonomik unsurlar ve hukuki bileşenlerle ilgili olarak getirilen önerileri içeren sonuç raporu yayımlanmıştır. Bu raporda ortaya konulan ekoturizm planlama süreçlerinde göz önünde bulundurulmalı ve bütün bileşenlerle ilgili öneriler yerel gerçeklikle örtüştüğü ölçüde uygulanmalıdır.

Bu doğrultuda, Türkiye için ekoturizm yönetim yaklaşımlarında öncelikle toplumu temsilen siyasi karar sisteminin inisiyatif olarak ilgili politika ve stratejileri belirlemesi; buna göre de ekonomik ve hukuki araçlara kullanarak yeni bir teşkilat yapısı oluşturularak planlama sürecini başlatmalıdır. Bu süreçte yerelden ulusala bütün düzeylerde çift yönlü dinamik bir planlama yöntemi uygulanmalıdır. Quebec ltleri ereve alınarak hukuki mevzuatta değişiklikler ülke gerçeklerine uygun bir biçimde değiştirilmeli; ilgili kuruluşların görev ve yetkileri yeniden tanımlanarak kurumlar arası eşgüdüm oluşturulmalı; bu sürecin bütçe ve finansmanı siyasi otorite tarafından ortaya konulmalıdır.

şekil 4.5'teki yönetim modelini oluşturan bütün unsurlar bir ađ gibi düşünülerek her bir unsurun diğerleriyle olan ilişkisi bu süreçte açık bir şekilde tanımlanmalı; ilgili mevzuat bu doğrultuda yenilenmelidir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Uluslararası alanda ekoturizm üzerine hukuki birçok yasa, deklarasyon, rapor ve bunlara bağlı karar, bu kararlar ışığında geliştirilen birçok yöntem ve yönetim modeli uygulaması bulunmaktadır. Türkiye’deki duruma bakıldığında ise uluslararası kararlar ışığında yapılan bireysel, kurum ya da kuruluş tabanlı uygulamalar var olmakla beraber, ekoturizmi ulusal çapta en genel haliyle bir turizm çeşidi olarak görmenin ötesinde bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu eksikliğin temel nedeninin ise “ekoturizm” kavramının yasal bir zemine dayandırılmaksızın uygulama aşamasına geçilmesi olduğunu söylemek gerekmektedir.

Yapılan çalışmada, literatür taraması esnasında, “ekoturizm” kavramının yer aldığı çalışmaların birçoğunda Quebec Ekoturizm Zirvesi’nden bahsedilmektedir. Bu bağlamda zirveye katılan ülkelerin zirvede alınan kararlar ışığında kendi ülkelerinde sistemler oluşturduğu bilinmektedir. Fakat oluşturulan bu sistemler uluslararası boyutta birbirleriyle iletişimden kopuk olduğundan, denetleme mekanizmasını harekete geçirmekten uzak bulunmaktadırlar. Oysa katılımcısı olunan Quebec Ekoturizm Zirvesi’nde alınan kararlardan birisi de bu yöndedir.

Yapılan araştırmalar ışığında Türkiye açısından, turizme yeni soluk getireceği düşünülen ekoturizm kavramı, uluslararası tanımlar ve modeller bağlamında geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada, yurtdışından evrilen her kavramımızda olduğu gibi “yerellik” araştırması yapılmaksızın uygulamasına geçilen ekoturizm; yerelle buluşturulduğunda sorunlarla yüzleşmesi de engellenemez olmaktadır. Türkiye’de ekoturizm kavramı henüz kullanılmadan önce, kıyı turizmini tercih etmeyen, azımsanmayacak bir turist sayının bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda ekoturizm, kavramsal olarak olmasa da uygulama olarak Türkiye’de başvuru bir faaliyet çeşididir. Bu noktada ekoturizm kavramından çok öncesinde “doğada tatil” yapma fikrinde olan bilinçli kitleyi, ekoturizm kavramına yönlendirmek gerekmektedir. Bunun için ise ekoturizm kavramının devşirme bir kavram olmasından öte kavrama derinlik katarak topluma sunulması gerekmektedir.

Belirtilmelidir ki Türkiye’de yapılan hukuksal düzenlemeler; ekoturizmin temel öğelerinden biri olan yöre halkının kalkındırılması ve halkın ekoturizm faaliyetlerinden faydalanmaları gibi temel anlayışları açık olarak yansıtmamaktadır. Mevzuat bu haliyle boş olup yeni düzenlemeler getirilmesi ve bu boşluğun ekoturizm amacına uygun olarak doldurulması gereklidir. Benzer şekilde, sürdürülebilir ürünlerin üretimi ve tüketicilerin desteklenmesi, özellikle biyosfer rezervlerde ve korunan alanlarda ürün geliştirme için çoklu paydaş işbirliği, pazar araştırmaları, pazarlama teknikleri ve özendirme yöntemleri, küçük ekoturizm işletmeciliği için pazarlama işbirliği, ekoturizmin faydaları, bunların bütün paydaşlar arasında eşit bir şekilde dağılımının sağlanması ile ekoturizmin ekonomik, ekolojik ve sosyal maliyet ve faydalarının ölçümü, pazarlama ve reklamı için kamu ve özel sektör ilişkisi gibi konularda önemli bir mevzuat boşluğu bulunmaktadır.

Ekoturizmin temel niteliklerinden birisi de doğa ile uyumlu, doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamayı bir anlamda garanti eden bir turizm faaliyeti olmasıdır. Bu nedenle eğitim, bilinçlendirme ve etik davranışlar son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanında, tüketiciler için çevresel eğitim, ekoturizm konusunda insan kaynakları geliştirme planları gibi konuların mutlaka mevzuatta yer alması ve bunlarla ilgili bir ulusal yönetim planı ve stratejisinin geliştirilmesi gereklidir. Oysa, Quebec Zirvesi sonunda açıklanan ekoturizm deklarasyonunda yer alan temel nitelikleri kapsayan bir ulusal plan ve stratejinin geliştirildiği ve uygulamaya konulduğu söylenemez.

Bu çalışmanın temelini oluşturan ekoturizm hukuku ve yönetimi, ülkemiz iç hukuku bakımından bakir bir sahadır. Diğer bir anlatımla, ekoturizm konusunda başlı başına ve derli toplu bir mevzuat olmadığı gibi, genel anlamda turizm mevzuatı içinde dahi özellikle ekoturizm konusunu dikkate alan ve bu sahaya yönelik hukuksal ve idari düzenlemeler yer almamaktadır. Sadece, genel anlamda turizme yönelik düzenlemeler, niteliğine uyduğu ölçüde ekoturizme de uygulanabilecek niteliktedir.

Bu çerçevede, ekoturizm konusunda yönetmelik, kurumsal sorumluluk ve bunların hukuksal çerçevesi, ekoturizm mevzuatı, ekoturizm faaliyetleri hakkında normlar ve diğer düzenlemeler, gönüllülük ve kendi kendini yönetme; sertifikasyon, akreditasyon ve ekoetiketler, uluslararası ve hükümetlerarası rehber, ilkeler ve hukuksal kurallar,

farklı paydaşların gönüllülükleri veya yönergeye uyumun sağlanması bakımından doğacak roller, gibi konular bakımından mevzuatın güncellenmesi gerekmektedir.

Ekoturizmin temel niteliklerinden birisi de doğa ile uyumlu, doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamayı bir anlamda garanti eden bir turizm faaliyeti olmasıdır. Bu nedenle eğitim, bilinçlendirme ve etik davranışlar son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanında, tüketiciler için çevresel eğitim, ekoturizm konusunda insan kaynakları geliştirme planları gibi konuların mutlaka mevzuatta yer alması ve bunlarla ilgili bir ulusal yönetim planı ve stratejisinin geliştirilmesi gereklidir. Oysa Quebec Zirvesi sonunda açıklanan ekoturizm deklarasyonunda yer alan temel nitelikleri kapsayan bir ulusal plan ve stratejinin geliştirildiği ve uygulamaya konulduğu söylenemez.

Ekoturizm konusunda dikkate alınması gereken bir başka konu ise bu faaliyetin olası çevresel ekolojik ve sosyal etkilerinin ortaya konulması ve buna göre ekoturizm faaliyeti planlamasının ve bunun uygulamasının yapılması gereklidir. Oysa ülkemiz mevzuatında ÇED süreci dışında bir değerlendirme söz konusu olmayıp bu sürecin de sadece tesis yapımı vb. faaliyetleri kapsadığını, sosyolojik ve ekolojik bir etki analizini içermediğini ve bununla ilgili açık bir mevzuat hükmünün bulunmadığını belirtmek gerekir.

Benzer şekilde, ekoturizm faaliyetinin doğa korumaya katkısı, aktüel ve muhtemel çevresel ve sosyokültürel etkilerinin değerlendirilmesi, önceden uyarı ilkesinin ve tedbirinin mahalli, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde alınması, izleme ve değerlendirme prosedürünün entegre edilmesi, araştırma gerekliliği ve uyarlanabilir yönetim sistemleri gibi konular ile ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyokültürel bakımlardan sürdürülebilirliği gibi konuların mevzuatta yeterince yer almadığını ifade etmek gerekir.

Ekoturizmi olmazsa olmaz unsurlarından birisi yöre halkı ve yerel kültür ve değerlerin korunması, kollanması ve bu unsurlara yönetim yapısında yer verilmesidir. Ayrıca ekoturizm faaliyetinden elde edilen gelirlerin ve faydaların bu toplum kesimine de

sunulmasıdır. Bir anlamda, tipik bir kırsal kalkınma faaliyeti de denebilecek ekoturizm bu yönüyle kendine has bir niteliğe sahiptir.

Belirtilen tüm eksiklerin 6831 Sayılı Orman Kanuna ve 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanununa somut bir şekilde eklenmesi önerilen konular aşağıdaki gibidir.

- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın karar verme yetki alanları net bir şekilde belirlenmelidir.
- Ekoturizm faaliyetinde bulunulacak alanların belirlenmesinde oluşturulan "ekoturizm yönetim modeli" kullanılmalıdır.
- Ekoturizm faaliyet alanlarında ÇED Raporu zorunluluğu, hiçbir istisnaya bağlı kalmadan, getirilmelidir. ÇED Raporu oluşturulmasında uzman ekip desteği sağlanmalıdır.
- Sürdürülebilir Ekoturizm Faaliyeti oluşturulması açısından, faaliyetlerin yerel kültüre saygı, yerel halkın katılımıyla gerçekleştirilmesi devlet güvencesi altına alınmalıdır.
- Yapılan faaliyetin, taşıma kapasitesinin belirlenmesi esnek olmayan hatlarla belirlenmeli ve ekonomik olarak getirisinden yerel halka verilecek pay devlet güvencesi ile belirlemelidir.
- Her il için "yerellik" gözetilerek "ekoturizm yönetim modeli" oluşturulmalıdır.
- Ekoturizm, Orman Genel Müdürlüğüne bağlı Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinden çıkarılıp, daha özerk olarak faaliyet gösterebileceği şube müdürlüğü kapsamında çalışmalarına devam etmelidir.
- Yapılan tüm öneriler ilgili kanunların "turizm" ana başlığı altında değil, "ekoturizm" ana başlığı altında değerlendirilmelidir.
- Ekoturizm, turizmden hem hukuksal hem de uygulama olarak birbirinden net bir şekilde ayrılmalıdır.

Ancak bu şekilde çalışmanın analizleri sonucu geliştirilen ekoturizm yönetim modeli sürdürülebilir olarak işlevsellik kazanacak, ekoturizm yapılan alanlarda koruma sağlanacak ve gelecek nesillerin farkındalıkları geliştirilebilecektir.

KAYNAKLAR

- Akesen, A., Ekizoğlu, A., Erdönmez, C., Kuvan, Y., 2003. *Ormancılıkta Katılım: Ormancılık Politikası Açısından Bir Değerlendirme*. II. Ulusal Ormancılık Kongresi Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılım, 19-20 Mart, Ankara.
- Akpınar, E., ve Bulut, Y., 2010, Ülkemizde Alternatif Turizmin Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları, *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi Bildiri Kitabı*, 20-22 Mayıs, Artvin, 1580-1590.
- Akgün, B., 2009, Page, S.J., Dowling, R.K., 2002'den Aktarımla, *Ecotourism*, Prentice Hall, England, ISBN 0-582-35658-X.
- Akşit, S., 2007, Doğal Ortam Duyarlılığı Açısından Sürdürülebilir Turizm, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (2), 441-460.
- Alampay, R. B. A. ve Libosada, C. M., 2003, Development of a Classification Framework on Ecotourism Initiatives in the Philippines, *PASCN Discussion Paper*, 7, 2-3.
- Andaç, F., 2013, *Hukuk Kavramı*, Turizm Hukuku, 1, Detay Yayıncılık, Ankara, 5-22.
- Blamey, R. K., 2001, *Principles of Ecotourism, The Encyclopedia of Ecotourism*, ed: Weaver D. B., CABI Publishing, New York.
- Bramwell B., 2004, *Coastal Mass Tourism: Diversification and Sustainable Development in S. Europe*, Channel View Publications, 269-291
- Ceylan, T., 2001, Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12 (2), 169-177.
- Çepel, N., 1982. *Ekoloji Kavramı*, Ekoloji Terimleri Sözlüğü, 1, Orman Fakültesi Yayınları, Taş Matbaası, İstanbul.
- Demir, C. ve Çevirgen, A., 2006, *Ekoturizmin Yapısı*, Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı, 3, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Denscombe, M, 2004, *The Good Research Guide for Small-scale Social Research* <http://research-methodology.net/research-methods/qualitative-research/interviews/> [Ziyaret Tarihi: 13.05.2015].

- Dey B. ve Sarma M. K., 2006, *Tourist Typologies and Segmentation Variables With Regard to Ecotourists*, Tourism Management, <http://www.tezu.ernet.in/dba/new/faculty/mrinmoy/eco-type.pdf> [Ziyaret Tarihi: 29.01.2015].
- Dinçer, F. İ., 1993, Turizm ve Turist Tanımlarındaki Gelişmeler, *Turizm Yıllığı*, Türkiye Kalkınma Bankası Yayını, 1987 (1), 103.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1968, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/BesYillikKalkinmaPlani.aspx> [Ziyaret Tarihi: 18.09.2014].
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1973, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/8/plan2.pdf> [Ziyaret Tarihi: 18.09.2014].
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1978, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/7/plan3.pdf> [Ziyaret Tarihi: 18.09.2014].
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1983, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/6/plan4.pdf> [Ziyaret Tarihi: 18.09.2014].
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1988, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/5/plan5.pdf> [Ziyaret Tarihi: 18.09.2014].
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1993, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/4/plan6.pdf> [Ziyaret Tarihi: 18.09.2014].
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 1998, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf> [Ziyaret Tarihi: 02.10.2014].
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2001, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, *Ormançılık Özel İhtisas Komisyon Raporu*, DPT Yayınları, 2531, Ankara, 40.
- Eralp, Z., 1983, *Turizm Kavramı*, Genel Turizm, 1, Ankara Üniversitesi Basın – Yayın Meslek Okulu Yayınları, Ankara, 7-9.

- Eraslan, İ., 1982, *Ormancılıkta Amaçlar ve Prensipler*, Orman Amenajmanı, 2, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul, 72-75.
- Erdoğan, N., 1997, *Ekoturizm Kavramı*, Çevre ve Eko Turizm, 3, Erk Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, N., 2003, *Turizmin Çeşitlendirilmesi*, Çevre ve Ekoturizm, Pozitif Matbaacılık, Ankara.
- Erdoğan, İ., 2008, *Ekoturizmin Eleştirel Bir Değerlendirilmesi*, <http://www.irfanerdogan.com/makaleler/son/ekotrzm.pdf> [Ziyaret Tarihi: 10.05.2015].
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), 2010, *Terms and Definitions*, Global Forest Resource Assessment Working Paper, 144/E. 27. <http://www.fao.org/docrep/014/am665e/am665e00.pdf>
- Fennell, D. A., 2007, *Ecotourism*, Third Edition, Routledge, London and New York.
- Geray, A. U., 2004, *Katkı Payı, Fiyat ve Su Politikası*, <http://www.tema.org.tr/folders/14966/categorial1/docs/399/SuCalistayi.pdf> [Ziyaret Tarihi: 30.02.2015].
- Godfrey, Kerry B., 1998, *Attitudes Towards "Sustainable Tourism" In The UK: A View From Local Government*, Tourism Management, 19 (3), 13-224, Elsevier Science Ltd, Great Britian.
- Gössling, S., 1999, *Ecotourism: A Means To Safeguard Biodiversity And Ecosistem Functions*, Ecological Economics, 29, Elsevier, 303-320.
- Gözler, K., 2008, *Genel Hukuk Bilgisi*, <http://www.anayasa.gen.tr/ghb.pdf> [Ziyaret Tarihi: 17.11.2014].
- Güneş, Y., 2015, *Optimizing the production of goods and services by Mediterranean woodlands ecosystems in a context of global change, Progress Report of Component 3 - Improve modes of governance for Mediterranean forest ecosystems through the implementation of participatory approaches*, Unpublished Report, Ankara.
- The International Union for Conservation of Nature (IUCN), 2014, Biodiversity in Turkey, <http://iucn.org/about/union/secretariat/offices/europe/?9778/Biodiversity-in-Turkey> [Ziyaret Tarihi: 14.03.2015]
- Kaypak, Ş. 2012, *Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği*, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/uaifd/article/download/5000051258/5000048453> [Ziyaret Tarihi: 20.01.2015].

- Kalkınma Bakanlığı (KB), 2006, T.C Kalkınma Bakanlığı Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.metu.edu.tr/system/files/kalkinma.pdf> [Ziyaret Tarihi: 02.10.2014].
- Kalkınma Bakanlığı (KB), 2013, T.C Kalkınma Bakanlığı Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf> [Ziyaret Tarihi: 02.10.2014].
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB), 2014, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarihçesi, <http://www.kultur.gov.tr/TR,22959/kurulus-amaci-ve-gorevleri.html> [Ziyaret Tarihi: 30.11.2014].
- Kelly, S. B., y.y.(2012 ?), *Trends And Issues For Ecotourism & Sustainable Tourism*, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/4099Presentation%200.1%20Kelly%20Bricker%20-%20full%20presentation.pdf> [Ziyaret Tarihi: 26.03.2015].
- Koçoğlu, P., 2008, *Ekoturizmin Sürdürülebilir Turizm Politikasındaki Yeri: Dünyadaki Ekoturizm Destinasyonlarının İncelenmesi*, Uzmanlık Tezi, Kültür Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü.
- Kuvan, Y., 2012, *Korunan Alanlar*, Doğa Koruma ve Korunan Alanlar, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB), 2007, *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı*, <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf> [Ziyaret Tarihi: 26.01.2015]
- Leung, Y., Marrion, J., Farrel, T.A., 2001, *The Role of Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism*, McCool, S. ve Moisey R. N. (ed), 4, CABI, England, 21-39.
- Monette, S. ve Dejong C., <http://research-methodology.net/research-methods/> [Ziyaret Tarihi: 13.05.2015].
- Motca, 2008, Ministry of Tourism Civil Aviation of Nepal, www.tourism.gov.np [Ziyaret Tarihi: 23.04.2015].
- Noyan, Ö. F., 1992, *Dünden Bugüne Ekoloji Gerçeği*, <https://www.ekoloji.com.tr/resimler/1-3.pdf> [Ziyaret Tarihi: 26.01.2015].
- Oğuz, M, 2012, *Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı Ekoturizm Sektör Raporu*, <http://www.baka.org.tr/uploads/1349952547EKOTURiZM-SEKTOR-RAPORU-11EYLUL.pdf> [Ziyaret Tarihi: 10.09.2014].
- Odum, E. P. ve Barret, G. W., 1971, *Ekolojinin Temel İlkeleri*, Palmiye Yayınları, Bursa, ISBN: 978-9944-341-74-5.

- Ok, K., 2000, Orman Kaynakları Planlamasına Aşamalı Yaklaşım, *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi Seri B*, 49.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSBAK), 2012, *Antalya İli Doğa Turizmi Master Planı*, Ankara.
- Övgün, B., (y.y.) *Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme: Kalkınma Bakanlığı*, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/1608/17307.pdf> [Ziyaret Tarihi: 17.11.2014].
- Özbey, R., 2002, Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Turizm Kalkınması, “Sustainable Tourism Development in Globalization Progress”, Globalization and Sustainable Development, *International Scientific Conference*, 1-3 Temmuz, Varna, University Publishing, 135 – 150.
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., 1989, *Ormanlık Politikasının Genel Esasları*, Ormanlık Politikası, 1, Taş Matbaası, İstanbul, ISBN 975-404-113-X, 17-32.
- Özmehmet, E., 2012, *Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları*, http://journal.yasar.edu.tr/wpcontent/uploads/2012/11/vol_3_no_12_Ecehan_OZ_Makale.pdf [Ziyaret Tarihi: 15.06.2015].
- Porsuk, T., 2009, *Orman Kaynaklarının Turizm Amaçlı Tahsisine İlişkin Sorunlar ve Çözümleri*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rahemtulla, Y.G. ve Wellstead, A.M., 2001: *Ecotourism: Understanding Competing Expert and Academic Definitions*. Information Report Nor-X-380 Canada.
- Selimoğlu, Ö., 2004, *Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm*, <http://www.ito.org.tr/Dokuman/Sektor/1-31.pdf> [Ziyaret Tarihi: 20.01.2015].
- Somuncu, M., 2004, *Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yararlar Ve Ekolojik Bedel*, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/824/10460.pdf> [Ziyaret Tarihi: 14.03.2015]
- Speidel, G., 1972, *Orman Yönetimi İlkeleri ve Orman Yönetimi Planlaması*, Paul Parey Yayınevi, Almanya.
- Şahin, C. ve Serin, N., 2004, *Ekoturizm Kavramı ve Eğirdir Gölü, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı*, Türkiye Kıyıları 04, Bildiriler Kitabı; 4-7 Mayıs, Çukurova Üniversitesi, E.Özhan & H. Evliya (Ed), 1.
- Tan, A., 2010, *Türkiye’nin Bitki Genetik Kaynakları ve Muhafazası*, Anadolu Dergisi, 20 (1), 9-17.
- The International Ecotourism Society (TIES), 2000, *Ecotourism Statistical Fact Sheet*, <http://www.activetourism.com/factsEcotourism1.pdf> [Ziyaret Tarihi: 26.03.2015].

- The International Ecotourism Society (TIES), 2003, The International Ecotourism Society, <http://www.ecotourism.org/> [Ziyaret Tarihi: 12.12.2014].
- The International Ecotourism Society (TIES), 2007, The International Ecotourism Society, *Global Ecotourism Conference*, Oslo Statement on Ecotourism, Oslo, Norway. May 14- 16.
- The United Nations Environment Programme (UNEP), 2015, Ecotourism Report, <http://www.unep.fr/shared/publications/other/WEBx0137xPA/part-one.pdf> [Ziyaret Tarihi: 24.03.2015]
- The United Nation World Tourism Organization (UNWTO), 2001, Tourism Highlights 2001, http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2001.pdf [Ziyaret Tarihi: 23.08.2014]
- The United Nation World Tourism Organization (UNWTO), 2010, Annual Report of 2010, <http://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2010> [Ziyaret Tarihi: 23.04.2015].
- The United Nation World Tourism Organization (UNWTO), 2014. Tourism Highlights 2014. <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2014-edition> [Ziyaret Tarihi: 28.08.2014].
- Toskay, T., 1978, *Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, İ. Ü. İktisat Fakültesi Dergisi, 2534 (431), 4.
- Tuna, M. ve Yanardağ, A. A., 2014, *Turizm Sosyolojisi* <http://ds.aof.edu.tr/eKitap/SOS109U.pdf> [Ziyaret Tarihi: 23.04.2015].
- World Ecotourism Summit (WES), 2002, *World Ecotourism Summit Final Report* https://www.ecotourism.org/sites/ecotourism.org/files/document/iye_world_ecotourism_summit_final_report.pdf [Ziyaret Tarihi: 28.08.2014].
- Wood, M. E., 2002, *Ecotourism: Priciples, Practices and Policies For Sustainability* www.unep.org/pc/tourism/documents/ecotourism/part-one.pdf [Ziyaret Tarihi: 16.05.2015].
- World Trade Organization (WTO), 2014, Dünya Ticaret Örgütü, www.unwto.org [Ziyaret Tarihi: 28.08.2014].
- Yılmaz, E, 2004, *Orman Kaynaklarının İşlevsel Bölümlenmesine İlişkin Çözümler*, Doktora Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yücel, C., 2002, *Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm* http://www.tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf [Ziyaret Tarihi: 27 Ocak 2015].

Mevzuat*Anayasa*

1982 Anayasası

Kanunlar

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu

6831 sayılı Orman Kanunu

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu

2450 sayılı “İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun

2450 sayılı İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun

3837 sayılı Kanun

4475 sayılı Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Teşkilat, Vazife ve Memurları Hakkında Kanun

5392 sayılı Kanun

5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de Seyahat ve İkametleri Hakkındaki Kanun

2534 sayılı Kanun

265 sayılı Kanun

4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

6086 Sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu

4342 sayılı Mera Kanunu

2886 sayılı Devlet İhale Kanunu

442 sayılı Köy Kanunu

2644 sayılı Tapu Kanunu

1738 sayılı Seyir ve Hidrografi Hizmetleri Kanunu

Yönetmelikler

ÇED Yönetmeliği

Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik

Turizm Yatırım, İşletme ve Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Yönetmelik

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Duygu DOĞAN
Uyruğu	T.C
Doğum tarihi, Yeri	1984, İstanbul
Telefon	0553 238 29 84
E-mail	duygu.d.g.n@hotmail.com

Eğitim

Derece	Kurum/Anabilim Dalı/Programı	Yılı
Yüksek Lisans	İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü/ Orman Mühendisliği Anabilim Dalı / Ormancılık Politikası ve Yönetimi Programı	2009-2015
Lisans	İ.Ü. Orman Fakültesi / Orman Mühendisliği	2004-2008
Lise	İstanbul Bahçelievler Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi	2002